

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

І. В. Голубовська, К. В. Гаращук

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

Навчальний посібник

Житомир
2017

УДК 82-9

Г 62

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 15 від 23 червня 2017 року)

Рецензенти:

Білоус Б. П. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри гуманітарних і соціальних наук Житомирського державного технологічного університету;

Маліновський Е. Ф. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова.

Г 62 Голубовська І. В., Гаращук К. В. Дитяча література : навчальний посібник для самостійної роботи студентів, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр» за напрямом підготовки 6.010102 «Початкова освіта» (денної та заочної форм навчання) / І. В. Голубовська, К. В. Гаращук. – Житомир, 2017. – 132 с.

Посібник із курсу «Дитяча література» спрямований на ознайомлення студентів, що опановують напрям підготовки 6.010102 «Початкова освіта», з кращими творами для дітей українських та зарубіжних письменників. Запропонований для вивчення матеріал допоможе майбутнім педагогам компетентно розглядати художні тексти, вільно оперувати літературною інформацією, творчо підходити до тлумачення мистецьких образів.

Книжка розрахована на студентів, учителів, а також на всіх читачів, не байдужих до мистецтва слова.

© І. В. Голубовська, К. В. Гаращук

Передмова

Дитяча література – органічна та невід’ємна частина художньої літератури: незалежно від психологічно-вікових особливостей читацької аудиторії, красне письменство (як і мистецтво загалом) естетично відображає навколишній світ. Важливою рисою літератури для дітей є орієнтація на маленького читача, і це позначається на жанрово-тематичному, ідейно-естетичному, сюжетно-композиційному та мовностилістичному рівнях.

Курс «Дитяча література» має на меті зорієнтувати студентів на вивчення кращих творів українського та світового письменства для найменших читачів. Ознайомлення з текстами майстрів слова долучає майбутніх освітян до вітчизняного і світового літературного процесу, озброює їх знаннями історичного розвитку дитячої літератури, формує навички критичної оцінки художніх творів, ідейно-естетичного їх аналізу. Сподіваємося, що наш посібник із дитячої літератури допоможе студентам набутти ґрунтовні й систематичні знання з усіх розділів курсу; засвоїти провідні літературознавчі поняття; сформувати вміння й навички літературознавчого аналізу.

Зміст посібника відповідає чинній навчальній програмі, за якою працюють студенти четвертого курсу (напрям підготовки 6.010102 «Початкова освіта») навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка. Зокрема тут представлені:

- складові модулів «Літературний процес. Фольклор та історія української дитячої літератури», «Українська дитяча література ХХ ст.», «Зарубіжна дитяча література»;
- питання до екзамену з курсу;
- творчі роботи студентів ННІ педагогіки;
- короткий термінологічний словник;
- тестові завдання;
- список рекомендованої літератури.

Сподіваємося, що наша книжка стане у пригоді студентам, учителям, а також усім читачам, не байдужим до мистецтва слова.

Із повагою, Ірина Голубовська та Кирило Гаращук.

Модуль 1. Літературний процес. Фольклор та історія української дитячої літератури

Тема 1: Художня література як вид мистецтва

План лекційного заняття № 1

1. Література як вид мистецтва.
2. Епос як літературний рід. Провідні епічні жанри.
3. Лірика як літературний рід. Тематична та жанрова класифікації ліричних творів.
4. Драма як літературний рід. Основні драматичні жанри.
5. Специфіка вияву синкретичних жанрів.

Тема 2: Аналіз літературно-художніх творів

План лекційного заняття № 2

1. Композиція літературного твору.
2. Мова художнього твору.
3. Тропи, їх роль у творі.
4. Синтаксичні засоби увиразнення мовлення (стилістичні фігури).

Тема 3: Давньоукраїнська дитяча література

План лекційного заняття № 3

1. Давньоукраїнське літописання.
2. «Повчання» Володимира Мономаха як видатна літературно-педагогічна пам'ятка.
3. Світове значення «Слова о полку Ігоровім».

Тема 4: Творчість Тараса Шевченка та Івана Франка в дитячому читанні

План лекційного заняття № 4

1. Тема знедоленого дитинства у спадщині Тараса Шевченка.
2. Уславлення краси української природи в пейзажній ліриці.
3. Фольклорна основа казок Івана Франка.
4. Критика тогочасної освітньої системи в оповіданнях Івана Франка.

Тема 5: Український фольклор для дітей

План практичного заняття № 1

1. Поняття про дитячий фольклор.
2. Жанрові різновиди пісень для дітей.
3. Малі фольклорні жанри.
4. Казки, їх класифікація.
5. Історична пам'ять народу в легендах та переказах.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати різні концепції дитячого фольклору.
2. Підготувати для аналізу по 5 зразків малих фольклорних жанрів.

Завдання 1. Які жанрові особливості легенди відображені в тексті? До якого саме різновиду легенд можна віднести даний текст?

Річка Либідь¹

Річка Либідь пішла від сліз Либеді, дочки якогось київського князя. Вона була чудова, як майське сонце. З усіх країв світу з'їжджались молоді лицарі, князі й королевичі просити її руки. Та княжна й знати, й чути не хотіла про весілля. «Не піду та й годі!» – казала вона всім.

Лицарі й королевичі хотіли звабити княжну своїм багатством, хоробрістю; не один поклав голову, щоб сподобатися, та ніщо не допомагало. Королевичі порадились між собою, здвинули плечима, припоясали булатні мечі, сіли на своїх вірних коней і роз'їхалися.

Пусто й сумно зробилося в княжому палаці: не стало ні хоробрих лицарів, ні прекрасних королевичів. Княжна, як горличка в клітці, сиділа в своєму опустілому теремі: може, й хотіла б, щоб хтось приїхав, та ніхто не показувався.

Так минуло кілька літ. Помер князь, став другий. Княжна мусила вибратись із палацу. Вона побудувала собі хатку за Києвом на горі й жила в ній одним-одненька. Сумним-сумним було молодій дівчині чернече життя. Дні й ночі вона плакала. З цих сліз і пішов струмочок, який і називається Либіддю. Гора, на якій жила княжна, зветься тепер Дівич-горою...

Завдання 2. Прочитайте речення. Які засоби поетичного синтаксису тут застосовані?

- 1) А на тій на Бондарівні
Червонії стрічки, –
Куди вели Бондарівну –
Скрізь криваві річки.
А на тій на Бондарівні
Червона спідниця,
Де стояла Бондарівна –
Кривава криниця (Нар. тв.).
- 2) Нема в короля такого коня –
У мого коня золота грива.
Золота грива, срібні копита,
Срібні копита, шовковий хвостик,
Шовковий хвостик, очі тернові,
Очі тернові, вушка листові... (Нар. тв.).

Завдання 3. Прочитайте українську народну казку. Які мотиви європейського фольклору відображені в даному тексті? Виконайте порівняльний аналіз казок «Котик» та «Кіт у чоботях» Шарля Перро.

¹ Рідне слово. Українська дитяча література : хрестоматія : у 2 кн. / упоряд. З. Д. Варавкіної та ін. – К. : Либідь, 1999. – Кн. 1.

Котик²

Не знаю, в якомусь-то царстві жив собі чоловік, а в нього було три сини. От як умер батько, зостався їм спадок: млин, хлів і кіт.

– Нум, – кажуть брати, – будемо ділитися.

– Нум.

От і поділилися. Старший собі узяв млин, середульший – хлів, а найменшому дали кота:

– Ти, – кажуть, – малий, тобі небагато треба!

Почув це молодший брат і почав тихенько плакати, а кіт лежить на комині та й промовляє лагідно до нього:

– Пане мій милий, пане мій любий! Чого ти плачеш?

– Як же, – відповідає хазяїн, – мені не плакати, що тільки один ти мені дістався?.. А що ж я з тебе матиму?

Котик йому каже:

– Не плач, мій пане, дай мені мішка, я піду, хліба дістану тобі і собі.

Узяв кіт мішка, набрав капустяного листя, пішов у хлів та й поклав там, де кролі водилися, а сам сів, стереже. То це прийде кролик, улізе в мішок, а кіт тоді з-за куща вискакує, зав'язує мішка і несе до царя.

– Кланяється тобі, царю, – каже котик, – пан Запичанський і надсилає тобі дарунок!

Цар радіє, дякує гарно і велить насипати в мішок хліба. Ще й грошей дає. От котик приносить зерно, мелють його з хазяїном у братовому млині, – і мають вже хліб на обід.

Средульший брат якось довідався, що котик у його хліві кролів ловить, та й каже:

– Слухай, брате, не пускай свого кота до мене у хлів, а то – тільки ти його й бачив. Капосний звірюка, половину кролів подавив.

Пан Запичанський лежить собі на печі та й плаче, а котик і підгледів:

– Пане мій милий, пане мій любий, чого ти плачеш?

– Як же мені не плакати, – відповідає той, – якщо казав мій брат, що тебе вб'є, бо ловиш у його хліві кролів...

– Не плач, заспокойся, – мовить кіт, – усе буде гаразд!

От котик довідався, що цар зі своєю дочкою гулятиме біля річки. Прибігає додому та й каже:

– Пане мій милий, пане мій любий, ходім до річки!

– Чого?

– Та ходім! Тобі не знать чого, а ходім! Та роби те, що я тобі скажу: буде добре тобі і мені.

Прийшли до річки. Коли дивляться – і цар іде з дочкою. Котик і каже:

– Пане мій милий, пане мій любий, скидай сорочку та скачи у воду і кричи: «Рятуйте, хто в Бога вірує!»

² Котик : українська народна казка / худ. О. Чичик. – К. : Інтерпрес, 1992.

Брат молодший сорочку з себе – та у воду. «Рятуйте! – кричить. – Рятуйте, хто в Бога вірує!» Цар і почув. А котик підбігає до нього та й каже:

– То пана Запичанського розбійники обідрали і у воду вкинули... Не дай, царю, йому загинути!

– Ой, лишенько, – скрикнула царівна – це того пана Запичанського, що прислав нам тих гарних кроликів?!

Того самого, царівно! – каже хитрий кіт.

Цар як гукне до слугів. Назбігалось народу, рибалок, невід закинули і витягли бідолаху. Царівна й просить батька:

– Візьміть, тату, пана Запичанського у палац, він такий добрий і славний!

Цар посадовив молодшого брата поруч себе. У палаці його вдягли, причепурили... І царівні він так уподобався, що й поженили їх через кілька днів. І панові було добре, і хитрому котові.

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Міфи народів світу.
 - Мандрівні сюжети у світовому фольклорі.

Поточні контрольні запитання

1. Охарактеризуйте поняття «дитячий фольклор».
2. Дайте характеристику різним класифікаціям казок.
3. Класифікація легенд та переказів.
4. Поясніть, чим прислів'я відрізняються від приказок.
5. Які різновиди фольклорної поезії ввійшли в коло дитячого читання?

Тема 6: Творчість Панаса Мирного та Бориса Грінченка в дитячому читанні

План практичного заняття № 2

1. Образи дітей у творах Панаса Мирного.
2. Пейзажна тематика в прозі літератора.
3. Тема страдницької сирітської долі в оповіданнях Бориса Грінченка.
4. Патріотичні мотиви Грінченкової прози.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати твори Панаса Мирного «Морозенко», «Пригода з «Кобзарем», «Казка про Правду і Кривду» та твори Бориса Грінченка «Сестриця Галя», «Дзвоник», «Ксеня», «Кавуни», «Украла», «Олеся».

Завдання 4. Проаналізуйте уривок з оповідання «Олеся»³ Бориса Грінченка. Визначте, які фактори вплинули на формування характеру Олесі.

...І дід починає оповідати, а діти слухають і очей не зведуть з його. Олеся схилить чорняву головоньку на руку, а Михайлик-стрибунець уже не стриба, а теж сидить, слуха. А дід розповіда, як був він на турецькій каторзі:

³ Грінченко Б. Д. Зернятка : вірші, поеми, оповідання : для дітей ст. шк. віку / Б. Грінченко. – К. : Веселка, 1989.

– Три роки вибув я на каторзі турецькій, прикований до місця. Так от за попереk узято ланцюгом та й приковано. Сидіти можна, і встати можна, і лягти, а піти – ні. А каторга – це корабель такий. Там гребли ми веслами, женучи судину. А за те наші голі спина раз у раз доглядачі списували нагаями та колючою червоною таволгою...

– А нащо їх списували? – питає Михайлик.

– А щоб ми швидше гребли... Як здасться туркові, що помалу робимо, дак ото й покропить нам голі спина.

– І кров текла? – скрикує Михайлик.

– Текла, – каже дід.

– Я б їх усіх повбивав, тих татар та турків проклятих! – погукне хлопець, стискаючи кулаки. Олесья нічого не скаже, тільки все обличчя їй зблідне. А дід далі:

– Покалічено тоді мене добре. А вже що годували погано бусурмани: цвілими сухарями та смердючою водою!. За таким життям уся сила пропала, бо мене ще й порубано трохи, як у бран брата. Ну, то як визволили мене козаки – не здатний я вже був козакувати. Вернувсь я додому. Тут я ваших батьків зазнав: і твого, Олесью, і твого, Михайлику. Ви були сусіди. Тільки Михайлик був ще тоді дуже малий – років зо два йому було. А тобі, Олесью, вже років із сім було, і ти бігала вже швиденько. Жили ви гарно. Коли це набігла татарва... Що тут казати? Одбивались ми завзято, та нічого не вдіяли. Село татари спалили, багато людей повбивали, багато у бран забрали. А дехто повтікав. Оті втікачі вернулись сюди потім та й знов тут побудувались. Мене вдарено чимсь важким по голові. Я й упав. Але я не вмер і вночі очутивсь. Дивлюсь: місяць світить, видно. Тихо скрізь. Коли гляну круг себе, аж я на пожарині, а круг мене все люди лежать... Як розвиднилось, пішов я поміж трупами та й знайшов тебе, Михайлику. Ти лежав і плакав біля мертвої матері. Тут і батько твій був з розрубаною головою.

Прокляті! Ой, прокляті! – скрикує Михайлик.

– І твій тут батько й мати були, Олесью, мертві... А тебе вже я згодом знайшов у лісі. Ти забігла якось туди... От і все...

Змовкне дід. Олесья сидить, не ворухнеться. В неї обличчя бліде, в очах пала якийсь огонь. Дід гляне на неї та й похита головою:

– Гай-гай! – каже. – Засмутив я тебе, мою ясочку. Але що ж робити! Без лиха не проживеш. Не журіться, діточки, – ваші батьки полягли доброю смертю, рідний край боронячи. Кожен чоловік повинен боронити від усякого ворога рідний край, не жаліючи свого життя.

– Еге, не жаліючи свого життя!.. – промовить дівчина тихо та й замислиться ще дужче і довго замислена ходить.

Завдання 5. Проаналізуйте фрагмент оповідання «Морозенко»⁴ Панаса Мирного. За допомогою яких мовних засобів створено фантастичний образ Морозенка?

– Мамо! А бачив хто Морозенка, який він?

⁴ Мирний П. Казка про правду та кривду : для мол. та серед. шк. віку / Панас Мирний. – К. : Школа, 2009.

– Не знаю, моя дитино. Я не бачила, то й не знаю. А люди кажуть, що він старий-старий та кремезний... Голова з гору, замість волосся вкрита снігом, а борода сплетена з довгих-предовгих вістряків, що намерзають у ясний день під стріхами. А ніщо так у його, як зуби! Наче голочки, гострі, тонкі, непримітні; він як кусає ними, то впускає в тіло. Через те воно так і болить та трудить, як він вгородить в його свої зуби!

– І очі є в його, мамо?

– Є, сину! Кажуть: очі в його з криги, білі та блискучі, от як тонкі скалочки з льоду бувають, тільки замісто чоловічків в їх холодні огники світять. Страшні такі очі, крий господи! Як наведе він ними на кого, так наскрізь холодом і прониже!

– А ноги він має? І руки?

– Є ноги й руки. Ноги в землі, не видно, а руки – довжелезні хапала, він ними завжди махає. Холодом дихне, а руками махне, – так по всьому світу снігом та холодом і стеле. А як розсердиться чого, то ще дужче руками замагає, – тоді вже ціле віхало здіймає.

– Нехай йому всячина, який він страшний, мамо! – глибоко зітхнувши, мовив Пилипко.

– Страшний, сину... А найстрашніший малим діткам. Він їх любить кусати, а часом і зовсім собі забирає.

– Я ж, мамо, не малий, мені його нічого боятися.

– Бійся й ти, синку. Ти великий на те, щоб тебе вгору підняти або матері на руки взяти, а Морозенкові ти саме впору. Таких, як ти, він найбільш полюбляє. Часом, буває, ви вискочите надвір, то він зараз і почне з вами загравати: за пальчики кусає або за носа ловить, а то на щоці вліпе такого холодного поцілунка, що від його аж шкура побіліє, а потім геть злущиться. То ж, коли він вас в селі недалеко від домівки застукає; а як – не доведи боже! – де в голому полі або в лісі заскоче, то там вже й душу витягне.

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Життєва трагедія Бориса Грінченка.
 - Дві долі Панаса Рудченка.

Поточні контрольні запитання

1. Як саме Борис Грінченко продовжив шевченківські традиції в дитячій літературі?
2. Розкрийте внесок Бориса Грінченка у розвиток вітчизняної педагогіки.
3. Чому Олесь Гончар назвав Панаса Мирного першим симфоністом української прози?
4. Законспекуйте статтю Панаса Мирного «Рідна мова».

Тема 7: Творчість Леоніда Глібова та Володимира Винниченка в дитячому читанні

Пан практичного заняття № 3

1. Проблематика байок Леоніда Глібова.

2. Лірика Леоніда Глібова для дітей.
3. Володимир Винниченко – тонкий знавець секретів дитячої душі

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчить напам'ять байку Леоніда Глібова.
2. Проаналізуйте твори Леоніда Глібова («Коник-стрибунець», «Щука», «Вовк і кіт», «Чиж та Голуб», «Зозуля і Півень», «Веснянка», «Зимня пісенька», «Журба», «Квіткове весілля») та Володимира Винниченка («Кумедія з Костем», «Федько-халамидник», «Віють вітри, віють буйні...»).

Завдання 6. Проаналізуйте байку Л. Глібова. Охарактеризуйте образи Зозулі та Півня. Який персонаж виконує місію незалежного судді? До якого різновиду байок (сатиричного чи гумористичного) можна віднести цей текст?

Зозуля й півень⁵

– Як ти співаєш, Півне, веселенько...
 – А ти, Зозуленько, ти, зіронько моя,
 Виводиш гарно так і жалібненько,
 Що іноді аж плачу я...
 Як тільки що почнеш співати,
 Не хочеться й пшениченьки клювати, –
 Біжиш в садок мерщій...
 – Тебе я слухала б довіку, куме мій,
 Аби б хотів співати...
 – А ти, голубонько, ти, кралечко моя,
 Поки співаєш на калині,
 То й весело мені, і забуваю я
 Свою недоленьку, життя своє погане
 Та безталанне...
 А тільки замовчиш
 Або куди летиш, –
 Заниє серденько, неначе на чужині...
 І їстоньки – не їм, і питоньки – не п'ю
 Та виглядаю все Зозуленьку мою.
 Як гляну на тебе – така ти невеличка,
 Моя перепеличко,
 А голосочок-то який!..
 Тонесенький, милесенький такий...
 Куди той соловей годиться?
 – Спасибі, братику, за добрее слівце.
 Як не кохать тебе за це?..
 І ти виспіваєш, неначе та жар-птиця;
 І далєбі, що так, – пошлюся я на всіх. –
 Де взявся Горобець, підслухав трохи їх

⁵ Глібов Л. Байки / Л. Глібов. – К. : Дніпро, 1979.

Та й каже: – Годі вам брехати
 Та одно другого знічев'я вихваляти! –
 Пурхнув – та й був такий.
 За що ж, – хто-небудь попитає, –
 Зозуля Півня вихваляє?
 За те, що Півень годить їй
 Та потакати добре вміє:
 Рука, як кажуть, руку миє.

Завдання 7. Проаналізуйте фрагмент оповідання «Кумедія з Костем»⁶ Володимира Винниченка. На вашу думку, чому прості люди, серед яких жив нещасний Кость, виявили таку бездушність?

Річ у тім, що Кость ніколи не плакав. Не плакав та й годі, такий кумедний! Як його вже не били і хто вже його не бив: і ланові, і кухарки, і скотарі, і свинопаси – нізачо не плакав! Уже й на парі йшли не раз, що заплаче, і таки ні. Зіщулились тільки, втягне гостру голову свою в плечі та все своє «хрр!». Коли ж уже, наприклад, кинуть за пазуху жарину або заткнуть голку в бік, то заверещить тоненько-тоненько, зажмуриться й біжить куди попало. А все-таки не плаче! Його так і прозвали за це «кам'яним виродком».

Та мало того; здавалось іноді, що він немов сам налазить, щоб його били, наче на злість комусь хоче, щоб йому ще болячіше було. Замість того, щоб ухилитись, як хтось хоче ударити, він навмисне вишкірить зуби, захарчить і наче дожидається. Розуміється, за це зараз же діставав ляпаса. Але це ніби йому ще й добре: ще більше витягне, як гуска, шию, зморщить носа, прижмурить очі і знов своєї:

– Хрр!

Як кого, так аж в острах кидало від цього.

– Тю! хай ти скажишся, дурнувате якесь! – аж лаялись і здивовано поглядали на нього.

А Кость, підждавши з витягнутою шиєю і бачачи, що не будуть бити, тихенько одходив убік і спідлоба дивився на всіх швидкими зеленкуватими оченятками.

І тільки одного він, здається, дуже не любив, коли йому починали говорити, що він – байстрюк, а батько його – пан. Тоді він зараз же схоплювався й біг щосили куди-небудь подалі. Це всі знали й любили цим дражнити його.

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:

- Леонід Глібов – «найкращий український байкописець» (І. Франко).
- Життєвий і творчий шлях Володимира Винниченка.

Поточні контрольні запитання

1. Хто є «батьком байки»?

⁶ Винниченко В. Намисто / В. Винниченко ; упоряд. Й. Брояк ; передм. С. Крижанівський. – К. : Веселка, 1989.

2. Виконайте порівняльний аналіз байок «Стрекоза и муравей», «Волк и ягненок» І. Крилова та «Коник-стрибунець», «Вовк та ягня» Л. Глібова.
3. Чому для прози В. Винниченка характерне критичне ставлення до представників найбідніших верств?
4. Який троп застосовано в назві оповідання «Кумедія з Костем»?

Тема 8: Творчість Олени Пчілки та Лесі Українки в дитячому читанні

План практичного заняття № 4

1. Тематичне розмаїття віршів та байок Олени Пчілки.
2. Казки Олени Пчілки для дітей, їх зв'язок із фольклором.
3. Мистецька довершеність віршів Лесі Українки для дітей.
4. Проблематика казок Лесі Українки.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять вірш Лесі Українки.
2. Проаналізувати твори Олени Пчілки («Весняні квіти», «Зайчатко і хлоп'ятко», «Зимовий вечір», «Сосонка», «Журавель та Чапля», «Котова наука», «Дрібненькі грушки», «Миша городянка і Миша хуторянка») та Лесі Українки («На зеленому горбочку», «Вишеньки», «Мамо, іде вже зима», «Красо України, Подолля!», «Біда навчить», «Лелія», «Метелик»).

Завдання 8. Проаналізуйте казку Лесі Українки. Яку важливу філософську проблему автор порушує у своєму творі? Життєва позиція якого з персонажів вам близька?

Метелик⁷

Бідний нічний сірий метелик сидів в темному вогкому льоху за бочкою з капустою. Сидів він сумно, стуливши свої темні крильця. Так смутно йому було, дарма що не був він там самотнім, – мав-таки сусіда; сусід той був лилик; та з того сусідства невелика була користь для метелика: лилик був неговіркий, понурий собі, та до того ще з якимсь презирством дивився на бідного метелика, – сказано, нерівня!

Лилик сидів тихо в своєму кутику, ні за чим він не жалкував, та нічого й не бажав, хіба тільки кутка ще темнішого, щоб міг сидіти там спокійно і ніколи того прикрого, разливого світла не бачити. Правда, тут у льоху тее світло не дуже докучало, – а все-таки часами дехто надходив зо свічкою, навіть часом і над бочкою нахилився, набираючи капусти, – і се було дуже прикро лиликові; коли б сила, він би тее світло крилами згасив навіки.

Метелик на своїм недовгім віку ще не бачив світла, душею тільки чув він, що десь-то єсть сторона краща, ясніша, ніж його рідний льох, бо часом з малого віконця, що було в льоху, падав блідесенький промінь, та не міг метелик і розібрати, що то воно таке тее світло і яке воно повинно бути. У темному куточку промінець той був ледве примітний – тоненький, як ниточка, та блідий, мов погляд недужої дитинки. Сидить, було, метелик та все шле свої думоньки на світ

⁷ Українка Леся. Зібрання творів : у 12 тт. / Леся Українка. – К. : Наукова думка, 1976. – Т. 7. – С. 15–16.

той ясний; – але де? того ні думка, ні серце не знали, а порадитися ні з ким, бо де ж та порада? (Хіба – лилик, так знаєте сами, з нього поради було мало!) Летіти шукати того світла метелик не мав відваги і сили.

Хто знає, може, наш метелик так і вік свій короткий звікував би у темряві самотній, – та інша доля судилася йому. Якось прийшла служниця по капусту до льоху та поставила свічку долі, якраз навпроти метелика. Боже! яким величним, блискучим, повабним здалось метеликові те світло! Він затріпотів крильцями й хотів кинутися на світло, але служниця в ту хвилину взяла світло й подалася геть з льоху. Не втерпів метелик, забув своє безсилля, забув свою несвідомість. «Світло, світло!» – і полинув за ним; лилик тільки свиснув йому услід, потім заліз ще далі за бочку й заснув; нічого йому ніколи не снилось. А метелик полетів та й полетів за тою свічкою так швидко, скільки сили було в його бідних крильцях.

Аж ось він опинився у великій кімнаті – там сиділо за столом велике товариство. На столі була ясна-ясна лампа, – метелик аж оторопів від того блискучого проміння і безсильний впав на стіл, тріпочучи крильцями. Хтось із товариства хотів його прогнати з стола, але він, опам'ятавшись, знов зірвався і почав кружляти понад лампою, щораз то меншими й меншими кружками: хотів він бачити якнайближче те ясне сонце, яким йому здавалась лампа. Чи думав же він, що там життя стратить? Хто ж бачить смерть у сяєві? Воно горить, миготить, міниться, – там світло, там тепло, там життя! Метелик летить все ближче, ближче до згубливого світла. Ох, то ж його згуба! Даремно всі відганяли його від світла. І от – метелик влетів у самий полум'я. Трісь! отес ж йому й смерть! Лампа спалахнула, а далі знов почала горіти з такою самою ясністю, як і перше. «Дурне сотворіння! – мовив дехто з товариства. – Хто велів йому летіти на вогонь? І женуть його, так ні, таки лізе! дурному дурна й смерть!»

А хіба ж розумніша була б його смерть, якби він навіки заснув у темнім льоху? Те світло спалило його, – але він рвався на простір! Він шукав світла!

Завдання 9. Проаналізуйте вірш Олени Пчілки. За допомогою яких засобів мовного вираження створено особливу атмосферу пробудження природи? Поясніть функції порівнянь у творі.

Весняні квіти⁸

Весна чарівниця,
Неначе цариця,
Наказ свій послала,
Щоб краса вставала.
І проліски, і травка,
Й зелена муравка,
І кульбаба рясна,
Й фіалочка ясна –
Всі квіти весняні,

⁸ Пчілка Олена. Годі, діточки, вам спати! : вірші, оповідання, казки, фольклорні записи / Олена Пчілка. – К. : Веселка 1991.

Веселі, кохані,
 З-під листя виходять,
 Голівки підводять
 Од сну зимового
 До сонця ясного!
 Ті квіти дрібненькі,
 Мов дітки маленькі,
 Розбіглись у гаю,
 Я їх позбираю
 В пучечок докупки –
 Для мами-голубки!

Індивідуальні завдання

2. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Ольга Драгоманова-Косач – видатна українська письменниця, етнограф, фольклорист.
 - «Я маю в серці те, що не вмирає...»: життєвий і творчий шлях Лариси Петрівни Косач.

Поточні контрольні запитання

1. Які фольклорні мотиви Олена Пчілка творчо використала у своїх казках?
2. Педагогічні ідеї Олени Пчілки.
3. У чому виражена ідейно-тематична своєрідність казок Лесі Українки?
4. Назвіть автоніми Олени Пчілки та Лесі Українки.
5. Родинна трагедія сім'ї Косачів.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Тема 9: Творчість Михайла Коцюбинського в дитячому читанні

1. Казки Михайла Коцюбинського для найменших
2. Тема знедоленого дитинства в доробку Михайла Коцюбинського.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте твори Михайла Коцюбинського (збірка «П'ять казочок», «Маленький грішник», «Харитя», «Ялинка»).
2. Підготуйте повідомлення на тему: «Життєвий і творчий шлях Михайла Коцюбинського».

Завдання 10. Проаналізуйте збірку Михайла Коцюбинського «П'ять казочок». Чи враховує автор вікові особливості своїх читачів? В якому тексті прозаїк виразно показує невідворотність заслуженого покарання? В якій саме казочці Коцюбинський наочно демонструє власну позицію щодо вчинків його персонажів?

Про двох цапків⁹

З одного берега йде до річки білий цапок, а з другого берега надходить чорний цапок. І той хоче через річку перебраться, і другий. А через річку кладка. Така вузька, що тільки один може перейти, а двом тісно.

Не схотів білий цапок зачекати, поки перейде через кладку чорний, а чорний собі не схотів заждати, щоб перейшов білий.

Ступили обидва на кладку, зійшлись посередині та й ну один одного лобами й рогами бити! Бились, бились, та й скінчилося на тому, що обидва в воду попадали і потопились.

Дві кізочки

А дві кізочки – то були розумнішими. Стрілись вони на вузькій стежечці. З одного боку стежечки глибокий рів, а з другого – висока та крута гора. Розминутися ніяк не можна.

Постояли вони, постояли, подумали-подумали, а тоді одна кізочка стала на коліна, перевернулася на бік, лягла на стежці і притиснулася спиною до гори. Тоді друга обережно переступила через неї, а та, що лежала, встала і пішла собі.

Десять робітників

Зайшов я колись до однієї жінки в хату – Одаркою звали жінку. Дивлюсь, а у неї в хаті так чисто, гарно так: діти умиті, чисто одягнені, обід зварений.

– Як ви встигаєте все зробити? – питаю я в Одарки.

А вона каже:

– Як же мені не встигнути! У мене служать аж десять добрих робітників. Вони мене слухають: що не скажу – зроблять, оден одному допомагають!.. –

– Які ж то у вас робітники?

– А ось вони! – засміялась Одарка і поклала на стіл своїх десять пальців.

Івасик та Тарасик

Івасик ловив рибку. Все, що зловив, склав у кошичок, закинув кошичок на плечі та й іде додому. Побачив його Тарасик та й тихенько, тихенько за ним. Думає, як би витягти рибку.

Тільки Тарасик підкрався до кошичка, а Івасик почув, що хтось ззаду до кошичка добирається, та й озирнувся...

Тарасик одскочив, руки заклавав назад, голову задер – іде, наче то не він до кошичка добирався.

Іде Івасик далі. Йде собі спокійно, а Тарасик знов підкрався, заклавав в кошик руку – та як заверещить!

Великий рак вчепився йому в палець!

⁹ Коцюбинський М. Чого ж вони зраділи? / М. Коцюбинський. – К. : Веселка, 1981.

Бо в кошику не тільки рибка була, а й раки. А Тарасик аж скаче, так йому болить.

Івасик обернувся, побачив та й сміється з Тарасика: ага! Попався!

Насилу Івасик одчепив од пальця рака. Одчепив, поклав у кошичок та й пішов собі додому. А у Тарасика палець розпух, кров з його капає... Плаче, бідний.

Чого ж вони зраділи?

Прийшов Данилко до річки рибу ловити. Сів коло мосту, скинув брилик. скрізь тихо, нікого нема. Закинув Данилко у воду вудку, чекає, чи зловиться рибка?

Бігла по мосту собачка мушка. Стала і дивиться: чи зловить Данилко рибку?

Йшли через міст два хлопчики, теж стали, дивляться, що то зловить Данилко?

Скакала на березі жаба – і вона сіла та й дивиться: що воно буде? Проходять по мосту ще діти. Бачать, що мушка і два хлопчики на щось дивляться, – та й собі поставали:

– Подивимось і ми! – кажуть.

Данилко тихенько сидить, а дітей все більше та більше збирається. Ось уже мало не на голову йому лізуть.

Та ось клюнула рибка! Витяг її Данилко. Б'ється бідна рибка на гачку, а діти радіють, кричать, скачуть, собаки гавкають. Жаба налякалася галасу і шубовсь у воду!..

І чого ж зраділи? Нерозумний хлопчик замордував бідну рибку. Чого ж тут радіти?

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Михайло Коцюбинський – неперевершений новеліст.
 - Михайло Коцюбинський на Житомирщині.

Поточні контрольні запитання

1. Естетичні функції пейзажів в оповіданні М. Коцюбинського «Харитя».
2. Розкрийте ідейне наповнення назви оповідання «Маленький грішник».
3. Художня специфіка збірки «П'ять казочок».

Модуль 2. Українська дитяча література ХХ ст.

Тема 10: Творчість Оксани Іваненко та Платона Воронька в дитячому читанні

План практичного заняття № 5:

1. Проблематика природознавчих казок Оксани Іваненко.
2. Історико-біографічний набуток письменниці.
3. Тематичне розмаїття поезії Платона Воронька для дітей.
4. Казки та поеми Платона Воронька для дітей.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять вірш Платона Воронька.
2. Проаналізувати твори О. Іваненко («Кисличка», «Бурулька», «Чудесна квітка», «Маленьким про великого Тараса») та П. Воронька («Липка», «Облітав журавель», «Кіт не знав», «Ялинка», «Берізка», «Не будь козою», «Казка про Чугайстра»).

Завдання 11. Прочитайте поезію Платона Воронька. Чим приваблює читачів образ тендітної Липки? До яких прийомів звукопису звертається автор? Яку важливу проблему порушує поет у своєму творі?

Липка¹⁰

Я, маленька липка,
 Виросту велика, –
 Не ламай мене.
 Я медовим цвітом
 Зацвіту над світом, –
 Бережи мене.
 Тінь тобі я кину
 У гарячу днину, –
 Ти шануй мене.
 Від дощу сховаю
 Вранці серед маю, –
 Ти полий мене.
 Будемо з тобою
 Ми рости обоє, –
 Ти люби мене.
 Виростеш за роки,
 Підеш в світ широкий,
 Не забудь мене.

Завдання 12. Проаналізуйте фрагмент казки О. Іваненко «Бурулька»¹¹. Яким чином авторка поєднує художність із науковою інформацією? Яке важливе смислове навантаження має епізод зустрічі бурульки з бійцями?

...Хлопчик тільки підніс бурульку до рота і хотів її посмоктати, як побачив, що на нього дивляться світлі блакитні очиці, і почув, що бурулька до нього заговорила:

– Ні, ні, ні, хлопчику, не бери мене в рот, не треба! Я розкажу тобі багато цікавого.

Хлопчик дуже здивувався, але, звичайно, йому захотілося послухати її.

– Ти, мабуть, чарівна бурулька? – спитав він.

¹⁰ Воронько П. Читаночка / П. Воронько. – К. : Веселка, 1958.

¹¹ Іваненко О. Казки : для мол. та сер. шк. віку / О. Іваненко. – К. : Веселка, 1992.

– Так, так, – сумно сказала бурулька. – Я зачарована, я заморожена, я заворожена, і я дуже дякую, що ти врятував мене... І я прошу: не згуби мене, я дуже люблю стрибати, як ти, скрізь бігати і ніколи не сидіти на місці!

– Ти любиш стрибати? – ще дужче здивувався хлопчик. – Але ж ти висіла на старій ринві.

– Так, так, – підтвердила бурулька, – і, напевне, я пробула б там до весни, поки припекло б сонечко, і я б розтанула. Адже я не з дорогоцінного каміння і не з солодкого цукру. Я – просто весела краплинка води. І я зараз розкажу тобі про себе. Але боюся, коли б зима не схопилася, що мене там нема, і не помітила, що я з тобою, – вона тоді враз заморозить нас обох. Так слухай. Я була дуже веселою краплинкою води. Я пливла в Дніпрі з мільйонами моїх сестричок до Чорного моря. Це були найкращі хвилини мого життя. Усі звали мене невгамовною, але то вітер не давав мені ані хвилинки спокою. Чого він хотів од мене? Я не знаю. Коли ми влилися в Чорне море, він здіймав страшні хвилі, вищі за цей будинок, перевертав човни і кидав пароплави, як трісочки. Та я, маленька краплинка, тікала завжди від нього. Якось спересердя, в тихий літній день, коли я цього зовсім не сподівалася, він виплеснув мене на берег, на гаряче каміння. Я обернулася парою і полинула в небо. Високо над землею я літала в білій хмарі, і, коли раптово знову налітав вітер, я швидко падала на землю дощем і напувала її. Я не боялася потрапити і під землю. Адже й там я рухалася, жила і знову виринала на світ веселим джерелом.

Якось біля нашого джерельця зупинилося троє бійців. Вони були стомлені, сірі від дорожнього пороху, але дуже веселі. З їхніх розмов я зрозуміла, що вони після війни повертаються вже додому.

– Умиймося рідною водичкою! – сказав один з них і зачерпнув повні жмені джерельної води. І я потрапила на його засмагли, натруджені долоні і вмила йому лице. Я була дуже щаслива з того. Коли він струсив краплі з рук на траву, я встигла побачити: лице його було вже зовсім не сіре, а молоде, красиве, і очі сяяли. Як це приємно, коли через тебе сяють і радіють! Ні, я таки часто була щасливою!

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Життєвий і творчий шлях Платона Воронька – поета-партизана.
 - «Душа людини-письменника найбільше виявляється в творчості» (Оксана Іваненко).

Поточні контрольні запитання

1. Під керівництвом якого відомого педагога працювала Оксана Іваненко?
2. Охарактеризуйте історико-біографічний доробок Оксани Іваненко.
3. У чому виявилось новаторство Воронька-казкаря?
4. Подвійна казковість у «Казці про Чугайстра» Платона Воронька.

Тема 11: Творчість Василя Симоненка та Григора Тютюнника в дитячому читанні

План практичного заняття № 6

1. Громадянська лірика Василя Симоненка.
2. Новаторство Василя Симоненка в жанрі казки.
3. Тема гармонії людини й природи у прозі Григора Тютюнника.
4. Непроста доля дітей війни в набутку письменника.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять вірш Василя Симоненка.
2. Проаналізувати твори Василя Симоненка («Подорож в країну Навпаки», «Цар Плаксій та Лоскотон», «Лебеді материнства», «Ти знаєш, що ти – людина?») та Григора Тютюнника («Бушля», «Ласочка», «Лісова сторожка», збірка «Степова казка», «Климко», «Вогник далеко в степу»).

Завдання 13. Проаналізуйте фрагмент оповідання Григора Тютюнника «Ласочка». Охарактеризуйте головного героя діда Арсена. Чи відповідає характер Ласочки фольклорній алегоричній традиції? Розтлумачте прізвисько лисеняти.

...А одного разу, коли Арсен, зігрітий сонцем, куняв у човні, то підводячи, то опускаючи голову, за спиною в нього почулося тоненьке скімлення. Арсен прокинувся і огледівся.

Високо на кручі, супроти човна, схиливши голову набік, стояло лисеня. Воно дивилося трохи здивованими і зовсім не хитрими очима.

Потім перевело погляд у задок човна і облизнулося: на дні, засланім травою, лежала риба.

– Ану! – сказав Арсен і лягнув себе долонею по коліну.

Лисеня трохи позадувало, проте не втекло.

– Бойове! – сказав Арсен. – То що тобі – рибки закортіло?

Лисеня тоненько писнуло.

– Ну, на вже, – Арсен трохи подумав і додав: – Ласочка...

Рибина летіла вище лисеняти, але воно прудко підскочило й ухватило її передніми лапами.

– Молодця! – похвалив Арсен і заходився міняти наживу.

А коли озирнувся, лисеняти вже не було.

Однак наступного ранку воно прийшло знову. І знов Арсен кинув йому рибину – одну, бо лисеня більше не просило.

Так вони й потоваришували. Незабаром лисеня вже знало, що його звати Ласочка і що коли Арсен каже: «Встань!» або «Ляж!», то треба вставати або лягати. Знало також і те, що риба інколи не клює. Сидить-сидить Арсен, а поплавки на його вудках ані ворухнуться. Тоді Ласочка не скімлила і не молотила хвостом по землі, як завжди, побачивши у човні рибу, а лягала в траву й ждала. Арсенові набридало дивитися на нерухомі поплавки, і він часто-густо засинав.

Сидить і спить.

А якось чує крізь сон: Ласочка дзявулить. Прокинувся, аж поплавка на одній вудочці немає, поринув. А лисеня на кручі вухами пряде, передніми лапами дрібушить-витанцьовує од нетерплячки. Вхопив вудочку, смик – є окунь!

– На, Ласочко, це ти спіймала! – весело сказав Арсен і кинув окуня на кручу. З того дня він вже не боявся спати, бо як тільки поплавок ворухнеться, то Ласочка його й розбудить.

Так вони й рибалили вдвох.

Завдання 14. Проаналізуйте фрагмент казки «Цар Плаксі́й та Лоскотон»¹² Василя Симоненка. За допомогою яких засобів досягається сатиричний ефект? Чи відповідає портретна характеристика Плаксі́я його сутності? Чому країна й царське сімейство носять такі імена? Які асоціації у вас викликає ім'я Плаксі́євого антагоніста – дядька Лоскотона?

Там, де гори і долини,
 Де гуляє вітровій, –
 Там цвіте краса-країна
 З дивним ім'ям Сльозолий.
 І колись в країні тій
 Був на троні цар Плаксі́й,
 Голова його мов бочка,
 Очі – ніби кавуни.
 В Плаксі́я було три дочки
 І плаксивих три сини.
 Старша звалася Нудота,
 Середульшенька – Вай-Вай,
 Третя донечка – Плакота,
 Всі сльозливі через край.
 А цареві три сини
 Так і звались – Плаксуни.
 Отака була сім'я
 У царя у Плаксі́я.
 Цілі дні вони сиділи,
 Голосили, та сопіли,
 Та стогнали, та ревли,
 Сльози відрами лили.
 Цар Плаксі́й велів сердито:
 «Хай із ними день при дні
 Плачуть всі в країні діти,
 Бо сміятись і радіти
 У моєму царстві – ні!
 Хто всміхнеться – в часі тім
 Я того негайно з'їм!»
 Ще була у Плаксі́я

¹² Симоненко В. Цар Плаксі́й та Лоскотон / В. Симоненко ; худож. А. Базилевич. – К. : Веселка, 1982.

Грізна гвардія своя:
 В ній служили молодці
 Забіяки-сльозівці.
 Хто сміявсь – вони хапали
 І нагайками шмагали,
 Так що в царстві тому скрізь
 Вистачало плачу й сліз.
 Цар любив, як плачуть діти,
 Бо любив їх сльози пити.
 Отакий був цар Плаксій
 У країні Сльозолий.

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - «Бо ти на землі Людина...»: життєвий і творчий шлях Василя Симоненка.
 - «Повна душа болю»: життєвий і творчий шлях Григора Тютюнника.

Поточні контрольні запитання

1. Чому в українській літературі творили два письменники – рідні брати Григорії Тютюнники?
2. Виконайте ідейно-тематичний аналіз повісті Гр. Тютюнника «Климко».
3. Розкрийте метафоричність назви поезії В. Симоненка «Лебеді материнства».
4. У чому виявляється новаторство В. Симоненка в жанрі казки?

Тема 12: Творчість Ліни Костенко та Михайла Стельмаха в дитячому читанні

План практичного заняття № 7

1. Тема «дитинства, вбитого на війні», в набутку Ліни Костенко.
2. Поезія Ліни Костенко для дітей.
3. Мистецька довершеність віршів Михайла Стельмаха для дітей.
4. Чарівний світ віршованої казки в набутку Михайла Стельмаха.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять вірш Ліни Костенко.
2. Проаналізувати твори Л. Костенко («Синички на снігу», «Бузиновий цар», «Перекинута шпаківня», «Соловейко застудився», «Вже брами літа замикає осінь», «Шипшина важко віддає плоди», «Здивовані квіти») та М. Стельмаха («Дощ», «Чайка», «Коло млина», «Дятел», «Заєць і рак», «Чому кріт не з'являється на світ», «Що посієш, те й пожнеш», «Заячий секрет»).

Завдання 15. Проаналізуйте вірші М. Стельмаха для дітей. Охарактеризуйте образи Дятла та Гусака. З якою метою автор використовує звуконаслідувані слова?

*Дятел*¹³

По рецепту на базарі
Дятел вибрав окуляри,
Натягнув собі на ніс,
Полетів трудитись в ліс.
У осінню хмуру пору
Хитрий жук зашивсь під кору,
Дятел глянув, сів на сук,
Носом тук – і згинув жук.
От які-то окуляри
Вибрав дятел на базарі!

Гусак

Наш гусак піднявся на кладку,
Став, як завше, на зарядку,
Повернувся вліво, вправо,
Чітко робить вільні вправи.
От зробив гусак зарядку
Та й у річку – бух із кладки! –
Миє крила, чистить лапки.
Каже качур: – Так-так-так,
Фізкультурник наш гусак!

Завдання 16. Проаналізуйте поезії Л. Костенко. Чому образ Бузинового царя з однойменного твору неоднозначно сприймається різними персонажами?

*Бузиновий цар*¹⁴

У садочку-зеленочку
Ходить вишня у віночку.
Хтось їй грає на дуду,
Подивлюся я піду.
Баба каже: – Не ходи!
Темні поночі сади.
Там, де вітер шарудить,
Бузиновий цар сидить.
Брови в нього волохаті,
Сиві косми пелехаті.
Очі різні, брови грізні,
Кігті в нього як залізні,
Руки в нього хапуни –

¹³ Стельмах М. У бобра добра багато : для дошк. віку / М. Стельмах ; худож. О. Ткаченко. – К. : Веселка, 1976.

¹⁴ Костенко Л. Бузиновий цар / Л. Костенко. – К. : Веселка, 1987.

Так і схопить з бузини!
 Я кажу їй: – Бабо, ні!
 Очі в нього не страшні.
 На пеньочку, як на троні,
 Він сидить собі в короні.
 Грає в дудку-джоломію,
 Я заграв би, та не вмію.
 А навколо ходять в танці
 Квіти – всі його підданці.
 Є оркестри духові,
 Равлик-павлик у траві.
 Є у нього для настрашки
 Славне воїнство – мурашки.
 Три царівни бузинові
 Мають кожна по обнові.
 Невсипущі павуки
 Тчуть серпанки і шовки.
 На царевій опанчі
 Зорі світяться вночі.
 Він сидить у бузині,
 Усміхається мені!

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Життєвий і творчий шлях Михайла Стельмаха.
 - «Завжди неповторна» Ліна Костенко.

Поточні контрольні запитання

1. Охарактеризуйте провідні мотиви «дитячої» лірики Ліни Костенко.
2. Законспекуйте статтю Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала».
3. Які емоційні оказіоналізми застосовував Михайло Стельмах?
4. Розкрийте поетику назви автобіографічних повістей Михайла Стельмаха «Гуси-лебеді летять» та «Щедрий вечір».

Тема 13: Творчість Павла Тичини та Олександра Олеся в дитячому читанні

План практичного заняття № 8

1. Фольклорні традиції й авторське новаторство в казках Павла Тичини.
2. Неповторність пейзажної лірики Павла Тичини.
3. Жанрове розмаїття доробку Олександра Олеся для найменших.
4. Віршовані казки Олександра Олеся.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять вірш Павла Тичини або Олександра Олеся.

2. Проаналізувати твори П. Тичини («Дударик», «Телесик», «Гаї шумлять...», «Блакить мою душу обвіяла», «Хор лісових дзвіночків», «А я у гай ходила...») та О. Олесея («Все навколо зеленіє», «Літній вечір», «Є слова, що білі-білі...», «Ялинка», «Згадую: так я в дитинстві любив...», «Степ», «Алфавіт віршами, написаний для сина», «Водяничок»).

Завдання 17. Проаналізуйте поезію Павла Тичини. З якою метою автор застосовує внутрішню риму, алітерацію та асонанс? Які емоції переживає ліричний герой?

Гаї шумлять¹⁵ –
я слухаю.

Хмарки біжать –
милуюся.

Милуюся-дивуюся,
чого душі моїй
так весело.

Гей, дзвін гуде –
іздекаку.

Думки пряде –
над нивами.

Над нивами-приливами,
купаючи мене,
мов ластівку.

Я йду, іду –
зворушений.

Когось все жду –
співаючи.

Співаючи-кохаючи
під тихий шепіт трав
голублячий.

Щось мріє гай –
над річкою.

Ген неба край –
як золото.

Мов золото-поколото,
горить-тремтить ріка,
як музика.

¹⁵ Тичина П. А я у гай ходила : вірші для дітей / П. Тичина. – К. : Веселка, 1979.

Завдання 19. Проаналізуйте вірш Олександра Олеся. Охарактеризуйте головних героїв твору. Чому зайчик виявляє риси характеру, загалом не притаманні фольклорній і літературній традиції?

Ялинка¹⁶

Раз я взувся в чобітки,
 Одягнувся в кожушинку,
 Сам запрягся в саночки
 І поїхав по ялинку.
 Ледве я зрубати встиг,
 Ледве став ялинку брати,
 А на мене зайчик – плиг!
 Став ялинку віднімати.
 Я – сюди, а він – туди...
 «Не віддам, – кричить, – нізащо!
 Ти ялинку посади,
 А тоді рубай, ледащо!
 Не пущу, і не проси!
 І цяцьками можна гратись:
 Порубаєте ліси –
 Ніде буде і сховатись.
 А у лісі скрізь вовки,
 І ведмеді, і лисиці,
 І ворони, і граки,
 І розбійниці-синиці».
 Страшно стало... «Ой, пусти!
 Не держи мене за поли!
 Бідний зайчику, прости, –
 Я не буду більш ніколи!»
 Низько, низько я зігнувся,
 І ще нижче скинув шапку...
 Зайчик весело всміхнувся
 І подав сіреньку лапку.

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - «Співець сонячних кларнетів» Павло Григорович Тичина.
 - Олександр Олесь та Олег Ольжич – трагічна доля українських поетів.

Поточні контрольні запитання

1. Назвіть автонім Олександра Олеся.
2. Під яким псевдонімом увійшов в історію української літератури син Олександра Олеся?

¹⁶ Олесь О. Ялинка : для дошк. віку / О. Олесь. – К. : Веселка, 1965.

3. Як називалася перша, тріумфальна збірка поезій Павла Тичини?
4. У чому полягає новаторство Тичини-казкаря?

**Тема 14: Творчість Миколи Вінграновського та Євгена Гуцала
в дитячому читанні**

План практичного заняття № 9

1. Поезія Миколи Вінграновського для дітей.
2. Автобіографічні й анімалістичні мотиви прози письменника.
3. Поезія Євгена Гуцала для дітей.
4. Чорнобильська трагедія у прозі письменника.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять вірш М. Вінграновського або Є. Гуцала.
2. Проаналізувати твори М. Вінграновського («Сама собою річка ця тече», «Мак і кіт», «Літній ранок», «Приспало просо просеня», «Ластівка біля вікна», «Бинь-бинь-бинь...», «Гусенятко», «Сіроманець», «Первінка») та Є. Гуцала («Синя скриня», «Ворона з Лісабона і крук із Прилук», «Зайці в полі варять борщ», «Чалий кінь», «Діти війни», «Скажений чорнобильський собака», «Зозуля», «Чорнобильська дівчина Калина»).

Завдання 19. Проаналізуйте вірш Миколи Вінграновського. Доведіть, що ліричним героєм поезії виступає дитина. Поясніть глибинну мудрість абсолютно нелогічної, на перший погляд, фрази «Я річечку оцю в городі в нас під кленом Як тата й маму і як мед люблю». Якими людськими рисами малий оповідач наділяє свою улюблену річечку?

Сама собою річка ця тече¹⁷,
Маленька річечка, вузенька, як долоня.
Ця річечка Дніпра тихенька синя доня,
Маленька донечка без імені іще.

Вона тече в городі в нас під кленом,
І наша хата пахне їй борщем.
Цвіте над нею небо здоровенне
Солодкими хмарами з дощем.

Ця річечка тече для клена і для мене,
Її й тоді я бачу, коли сплю.
Я річечку оцю в городі в нас під кленом
Як тата й маму і як мед люблю.

¹⁷ Вінграновський М. Ластівка біля вікна / М. Вінграновський ; худ. Н. Денисова. – К. : Веселка, 1983.

Завдання 20. Проаналізуйте уривок з оповідання «Зозуля»¹⁸ Євгена Гуцала. Як ви можете пояснити наївний вчинок Миколки? Що саме втілює невловима зозуля для хлопчика? Чому автор так активно застосовує риторичні питання?

... Та зозуля раптом зривається й летить.

Це так несподівано, що хлопець спершу не вірить. Де в зозулі подівся голос? Невже не могла хоч раз, хоч два кукнути? Невже не чула, як Миколка просив її? Не для себе просив, уже якось він переб'ється без зозулиного віщування, а просив для німичної баби Оришки.

Він простежує за польотом зозулі, яка зникає ген-ген у яру поміж дерев. Так довго шукав, а вона... Чи не податися слідом за нею?

В неясній надії Миколка чекає, що зозуля таки озветься звідти, здалеку, та хоч скільки чекає, але голосу її не чути.

Й тоді він починає гніватись.

– Я знаю, яка ти зозуля! – каже вголос. – Я знаю, куди ти полетіла. Ти полетіла шукати чуже гніздо, аби в чуже гніздо підкласти свої яйця. Бо ти паразитка, бо ти сама не хочеш висиджувати своїх пташенят. Паразитка, паразитка! А я тебе ще просив заспівати, а ти... а ти...

Миколку душать сльози, й він знову міцно заплющується, тре кулаками очі.

Сонце вже ополудні, а він так і не почув співу зозулі, щоб принести бабі Оришці радісну звістку про обіцяні їй довгі роки життя.

Уже б пора й до хати вертатись, але ноги чомусь не несуть. Може, таки ще вдасться почути? І він у марних сподіваннях прислухається – до садків, до луку, до неба. І вже дорікає собі: не слід було озиватись до зозулі на старій груші, слід було чекати й чекати.

І – промінець надії у грудях: він іще спитає в пашекуватої зеленої жаби за оту зозулю, яку вона позавчора чула біля Оврамової хати, на липі. Де та Оврамова хата, де?

Миколка йде з похнюпленою головою, ось і їхні переселенські будиночки з червоної цегли. Спинившись за кущем черемхи, поглядає на свої вікна. Чи не видніє в шибці баби Оришчине лице? Ні, не видніє, порожні шибки.

Що він їй скаже, ну що, як утішить?

І, відчайдушно передихнувши, він зважується. Приклавши дудочкою долоні до губів, каже стиха:

– Ку-ку...

Ні, це зовсім тихо, баба Оришка в хаті не почує. І, вдихаючи гіркий запах черемхи, озивається голосніше:

– Ку-ку...

Ну ж зовсім так, як зозуля: з придином, густий горловий звук.

– Ку-ку, ку-ку!

Чує чи не чує баба Оришка? Мабуть, чує, бо хоч на здоров'я скаржитись, але ж слух у неї добрий. Та й хіба не почула сьогодні зозулю, що кувала на дворі?

– Ку-ку, ку-ку, ку-ку!

¹⁸ Гуцало Є. Діти Чорнобиля / Є. Гуцало. – К. : Соняшник, 1995.

Живіть, бабо Оришко, довго-предовго, живіть до ста років і ще за сто років, і хай живуть з вами всі казки, які ви ще маєте розказати, і всі пісні, які ви ще маєте проспівати.

– Ку-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку!..

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Микола Вінграновський – талановитий письменник, режисер, сценарист.
 - Філософське осмислення російсько-українських стосунків у книжці Євгена Гуцала «Ментальність орди».

Поточні контрольні запитання

1. Риси автобіографізму в образі Миколки – головного героя повісті «Первінка» Миколи Вінграновського.
2. Порівняльна характеристика Сіроманця та Гусака – героїв творів Миколи Вінграновського «Сіроманець» і «Гусенятко».
3. У чому полягає новаторство збірки Євгена Гуцала «Діти Чорнобиля»?
4. Які авторські прийоми застосовував Євген Гуцало для відтворення деформованої війною дитячої свідомості?

Тема 15: Творчість Миколи Яненка та Марії Пономаренко в дитячому читанні

План практичного заняття № 10

1. Чарівний світ моря у прозі Миколи Яненка для дітей.
2. Поезія Марії Пономаренко для найменших (читанки, збірки про пори року, абетка, віршовані казки, вірші-нісенітниці, загадки та ін.).
3. Прозові казки Марії Пономаренко; їх своєрідність.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять вірш Марії Пономаренко.
2. Проаналізувати твори Марії Пономаренко («Вже прийшла до нас весна», «Всі чотири пори року», «Щоб не трапилось біди – пам'ятай про це завжди», «Раз – ромашка, два – ромашка...», «І в городі, і в саду всі я літери знайду», «Подарунок», «Сукня для весни», «Капці для бабусі», «Коза-дереза», «Ріпка», «Колобок») та Миколи Яненка («Вимушена посадка», «На краю землі», «Один серед снігів», «Дім серед хвиль», «Спасибі вам, дельфіни», «Діти з океанського берега»).

Завдання 22. Проаналізуйте оповідання Миколи Яненка. Чому твір так називається? Сформулюйте провідну думку твору. Визначте, які саме тропи застосовує автор і з якою метою. Чому оповідач олюднює дельфінів?

*Спасибі вам, дельфіни!*¹⁹

Наш траулер підходив до Сангарської протоки. Рибалки пильно вдивлялися в море. Воно було рівне, наче випрасуване. Звідусіль на палубі було чути голоси:

– Щось не видно їх...

– Заждіть, ще прилянуть. Не раз уже вони вели судна цією протокою.

– Радисте, вмикай магнітофон! Дельфіни люблять музику.

Морський простір заповнила музика. Настрій у всіх був бадьорий. Усмішки ясніють на обличчях. Після довгих важких мандрів рибалки повертаються до своїх домівок, де їх чекають з нетерпінням. Ще лишилося пройти Сангарською протокою, а там уже недалеко й до рідного берега.

Сангарська протока... По обидва боки горбасті береги Японії, а під водою причаїлися підступні скелі. Скрізь чатує небезпека. Капітан пильно слідкує за приладами, що вимальовують морське дно, сам прокладає курс.

– Ідуть... Ідуть просто на нас! – радісний вигук почувся крізь мелодію пісні.

Розтинаючи водяне дзеркало, два дельфіни мчали нам назустріч. Потім зупинилися і стали вистрибувати з води. А перед носом судна розвернулися й повели нас в протоку.

І що за диво?! Пливли дельфіни саме тим глибоководним курсом, який був визначений капітаном і для траулера. Вони, певно, прагнули допомогти нам вдало пройти складну частину шляху, манячи за собою. Таку вже вони мають гарну вдачу.

...Минав час, а дельфіни все пливли й пливли попереду, граючись у пронизаній сонцем воді. Іноді дельфіни то виринали на поверхню моря, то знову поринали у глибину. Але й звідти миготіли білими животами, ніби промовляли: «Ми з вами, ми тут». А вирвавшись уперед, вони зупинялися і чекали на судно.

Півдня супроводжували нас дельфіни Сангарською протокою. І коли небезпечний шлях був уже за кормою, вони кругом обійшли судно і повернули назад. Рибалки проводжали їх вдячними вигуками:

– Спасибі вам, дельфіни!

– До зустрічі, дельфіни!

Завдання 22. Проаналізуйте уривок казки «Подарунок»²⁰ Марії Пономаренко. Чому персонажі казки обрали переможцем зайчενя? За допомогою яких засобів авторка створює особливо лагідну атмосферу? Визначте виховну мету твору.

...І ось в день свята мам геть усі малята прийшли на головну лісову галявину. Кожне з них принесло дбайливо загорнений у торішне листя подарунок. Тільки в Сірої Шубки в лапках не було нічого.

Подарунки малят були й справді напрочуд гарні: різьблені скриньки й розфарбовані мисочки, горішки і ткані рушнички, вишивані серветки й намисто з шипшини. Нарешті дійшла черга й до Сірої Шубки. Зайчєня взяло маму за лапку й повело на горбочок: там синіла квітка.

¹⁹ Яненко М. Цвітуть в океані квіти / М. Яненко. – Житомир : Полісся, 1996.

²⁰ Пономаренко М. Подарунок / М. Пономаренко ; художн. Н. Сосніна. – К. : Веселка, 1988.

– Я дарую тобі, матусю, ось цього проліска. Тільки зірвати його я не міг, адже він тоді не ростиме.

– Дякую тобі, мій любий синочку, – розчулилася зайчиха. – Дякую за чудовий подарунок!

Коли ж усі подарунки були вручені мамам, до лісових мешканців звернувся ведмідь на ймення Буркотун:

– Ми тут порадилися й вирішили головний приз віддати зайчикові Сірій Шубці.

– Ура! – кричали звірята, бо сподобалися слова старого ведмедя.

– Тримай міцно! – Буркотун подав зніжковілому зайченяті лозяного кошика, вщерть наповненого рожевобокими яблуками, ще восени зірваними з лісової яблуньки. – Їж на здоров'я, та не забудь маму почастувати. – Буркотун весело примружив очі.

– Не забуду! – сказало зайченя і подало кошик з яблуками мамі.

Індивідуальні завдання

- Підготуйте текст доповіді на тему:
- Життєвий і творчий шлях Миколи Яненка.
- Твори Марії Пономаренко на допомогу вчителям і школярам (абетки, читанки, збірка «Щоб не трапилось біди – пам'ятай про це завжди» – для курсу з охорони безпеки життєдіяльності тощо).

Поточні контрольні запитання

1. Чому твори Миколи Яненка є своєрідною «морською енциклопедією»?
2. Розкрийте поетику назви творів («Цвітуть в океані квіти», «Про гриби, які вищі за дерева», «Сонячної ночі», «Солодка крижина» та ін.)
3. Охарактеризуйте читанку Марії Пономаренко «Жайвір».

Тема 16: Творчість Максима Рильського та Наталі Забіли в дитячому читанні

План практичного заняття № 6

1. Чарівний світ дитинства в поезії Максима Рильського.
2. Значення творчості Наталі Забіли для становлення новітньої української дитячої літератури.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять вірш Максима Рильського або Наталі Забіли.
2. Проаналізувати твори М. Рильського («Дівчина», «Білі мухи», «Річка», «Школярці», «Не кидайсь хлібом», «Дощик», «Мова», «Як не любити...», «Розмова з другом») та Н. Забіли («Хто сильніший?», «Чотири пори року», «У дитячому театрі», «Древній Київ», «Що нас жде в Новому році?», «Ясочина книжка», «Про дівчинку Маринку», «Весела абетка»).

Завдання 23. Проаналізуйте поезію Максима Рильського. За допомогою яких художніх засобів поет передав відчуття радості від появи снігу? Яким чином

автор спромігся відтворити неймовірну дитячу стрімкість у швидкому переході від стану сну до бадьорості?

Білі мухи²¹

Білі мухи налетіли –
 Все подвір'я стало біле.
 Не злічити білих мух,
 Що летять, неначе пух.

– Галю, Петрику, Кіндрате,
 Годі, ледарі, вам спати.
 І побігли до санчат
 Галя, Петрик і Кіндрат.

Всі з гори летять щодуху,
 Щоб піймати білу муху,
 А санчата їм усім
 Змайстрував старий Максим.

Завдання 23. Проаналізуйте віршоване оповідання Наталі Забіли. Охарактеризуйте образ Ясочки. Доведіть, що авторка не ідеалізує свою героїню, а показує звичайну, по-хорошому типову дівчинку, чия поведінка відповідає віковим та психологічним особливостям дошкільнят.

Ясочин садок²²

За вікном сьогодні вітер, вітер – аж в кімнаті чути, як гуде, В дитсадок давно пішли всі діти, а маленька Ясочка не йде.

Наша Яся нині трохи хвора, все кахика й носик витира. Застудилась, мабуть, Яся вчора, як ліпила бабу дітвора.

На роботу вже поїхав тато, мама вийшла – й довго щось не чуть...

Може, Яся буде сумувати? Може, слізки рясно потечуть?

Ні! Ясюня не така вдалася! – в неї досить іграшок, ляльок. У своїй кімнаті наша Яся улаштує власний дитсадок.

Діти будуть – лялька та ведмедик, та конячка сіра без сідла, і собачка Бум, така кумедна, що угору вухо підвела.

Ще Ясюня посадила й кішку. А вона стрибнула у куток!..

– Ну й сиди собі сама під ліжком, не візьму тебе у дитсадок!

От усі в кутку біля канапи посідали.

– Тихо, не шуміть! А чому в ведмедя чорні лапи? Мабуть, вранці їх забув помить? Зараз я будинок вам збудую із великих татових книжок і обідом добрим

²¹ Рильський М. Санчата діда Максима : вірші / М. Рильський. – К. : Веселка, 1978.

²² Забіла Н. Ясоччина книжка : оповідання : для мол. шк. віку / Н. Забіла. – К. : Веселка, 1993.

нагоду – дам цукерки вам і пиріжок... А тоді візьму цікаву книжку, покажу своє знайоме «о»!

Яся певна, що ведмедик Мишка хоче знати літери давно.

Потім Яся хусточку розстеле на вовнянім теплім килимку.

– Ну, лягайте, діточки, в постелю! Так і ми спимо у дитсадку!

У куточку сплять слухняні діти: і ведмедик з лялькою, і кінь. За віконцем вис вітер, вітер, а в кімнатці тиша і теплінь.

От і мама двері відчинила і на руки Ясю підійма.

– Ой, яка ж у мене доня мила, що так добре грається сама!

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Значення творчої спадщини Наталі Забіли для становлення новітньої дитячої літератури.
 - Життєвий і творчий шлях Максима Рильського.

Поточні контрольні запитання

1. Які зв'язки поєднують Максима Рильського й Житомирщину?
2. Розкрийте ідейно-тематичну та мовностилістичну специфіку поезії Максима Рильського для дітей
3. У чому полягає дидактична цінність «Веселої абетки» Н. Забіли?

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Тема 17. Творчість Всеволода Нестайка, Дмитра Білоуса, Василя Сухомлинського, Остапа Вишні, Марійки Підгірянки, Анатолія Костецького в дитячому читанні

1. Твори Марійки Підгірянки для найменших.
2. Шкільна тематика у прозі Остапа Вишні.
3. Мистецьке значення поезії Дмитра Білоуса.
4. Гуманістична спрямованість малої прози Василя Сухомлинського.
5. Ідейно-тематичне багатоманіття поезії Анатолія Костецького.
6. Традиції та новаторство в казках Всеволода Нестайка.

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 24. Проаналізуйте твори В. Сухомлинського. Чому письменник не дає готових відповідей у кінці текстів? Як маленькі герої Сухомлинського осмислюють і вирішують нові питання, котрі перед ними ставить саме життя? Чому для творчої манери прозаїка загалом не характерна багата тропіка?

Пшеничний колосок²³

²³ Сухомлинський В. Пшеничний колосок : оповідання та казки / В. Сухомлинський ; упоряд. Г. Сухомлинська ; художник О. Кошель. – К. : Веселка, 1985.

Сергійків старший брат Максим пішов служити в Радянську Армію. Незабаром надіслав додому листа. Пише, що служить далеко-далеко, біля самого моря. А там усе не таке, як удома: скрізь каміння, і море безкрає, суворе.

«Сергійку, – пише брат. – Піди в поле, зірви колосок пшениці, поклади в конверт і надішли мені».

Пішов Сергійко. Зірвав колоска й замислився: що в ньому, в цьому колоску? Навіщо він братові?

Поклав Сергійко колоска в конверт. І написав:

«Колоска я зірвав на ниві, що починається за нашою хатою». І як написав це – відразу ж збагнув, чому брат колоска просив.

Чому мама так хвалить?

Пішла мама на роботу, а вдома залишилась шестирічна дівчинка Люда. Вона ще не ходить до школи.

Мама сказала Люді, щоб вона курей нагодувала й квіти полила.

Люда нагодувала курей і полила квіти. А потім думає:

«Зварю борщу. Мама прийде з роботи втомлена. Хай відпочине».

Зварила Люда борщу, попробувала. Борщ несмачний... Оце буде мама сваритися, що вона несмачного борщу наварила.

Прийшла мама з роботи. Здивувалась, що Люда зварила страву. Насипала борщу, їсть і хвалить:

– Ой смачного ж ти борщу зварила, дочко.

Люді ніяково слухати ці слова. Адже вона пробувала борщ, він несмачний. Думає Люда:

«Чому ж мама так хвалить?»

Завдання 25. Проаналізуйте твір Дмитра Білоуса. Які однокорінні слова і з якою метою автор активно використовує у своїй поезії? Визначте стилістичну фігуру. Чому поет називає мову «дивом калиновим»? Розкрийте функції епітетів у творі?

Диво калинове²⁴

Солов'ї на калині,
на ялині зозуля.
Через гори й долини
лине пісня з Посулля.

Мова в ній калинова,
древа сонячна гілка,
серця тиха розмова,
калинова сопілка.

²⁴ Білоус Д. Диво калинове : вірші : для мол. шк. віку / Д. Білоус ; худ. О. Кошель. – К. : Веселка, 1988.

І мости калинові
до братів до народів,
в сім'ї вольній і новій
всьому світу на подив.

І на кручах дніпрових
травня повінь зелена.
На мостах калинових
калинові знамена.

Завдання 26. Проаналізуйте фрагмент оповідання Остапа Вишні «Фазани»²⁵. Визначте головну думку твору. Чому дідусь заздалегідь не розповів онукові про мету «полювання»?

...Дуже рано прокинувся Павлик, бачить, а дід уже ходить по кімнаті, одягнений у повстяки, у ватяні штани й кожушок.

– Дідусю, – крикнув Павлик. – А мене хіба не візьмеш?

– Візьму, Павлику, візьму! Одягайся! Тільки добре одягайся, бо бачиш, скільки за ніч снігу напало!

Павлик тепло одягся: і светр, і теплі рейтузи надів, і валянки, і шапку-ушанку...

– Ну, я вже готовий, дідусю! Бери рушницю та й підемо! – каже до дідуся Павлик.

А дід йому:

– Ні, Павлику, ми сьогодні рушниці не братимемо! Ми щось інше сьогодні для фазанів візьмемо. Ходімо!

Вийшли дідусь із Павликом з хати та й пішли під повітку. А під повіткою дідусь зарані заготував кілька снопів з ячменю, не вимолочених, із зерном.

Та серед великих снопів і кілька маленьких було – для Павлика.

– От з якими «рушницями» полюватимемо на фазанів ми з тобою, Павлику!

Та й розповів дідусь Павликові про те, як треба оберегати взимку птицю, і не тільки фазанів, що оце їх привезли до нашого лісу, а всіляку птицю: і куріпок, і синичок, і щигликів, що взимку, як випаде сніг, не мають змоги знайти собі їжу...

Дідусь із Павликом пішли до лісу, розгорнули на галявині сніг і поклали снопики ячменю...

– Давай, Павлику, заховаємося отут за ліщиною! Подивишся, який красунь-фазан зараз до ячменю прибіжить...

І справді, – тільки-но вони присіли, за кущем ліщини, збоку щось заквактало, залопотіло крильми, і чудесний, червоний красунь-фазан, із хвостом дугою, підбіг до снопа й почав клювати зерно.

Дідусь обняв Павлика та й каже:

– Отак, Павлику, завжди роби! Взимку, коли багато снігу, підгодовуй пташку в лісі! А як вони розплодяться, тоді вже можна і з рушницею на них

²⁵ Вишня Остап. Дітям : оповідання / Остап Вишня ; художник В. Боковня. – К. : Веселка, 1989.

пополювати. Візьмемо рушниці, як ти підростеш, підемо в ліс, націлимося та тільки – бах! бах! А тепер хай пташка підгодується. Добре? – запитав дідусь.

– Добре! – відповів Павлик.

Завдання 27. Проаналізуйте фрагмент твору Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки». З якою метою автор застосовує розмовно-просторічну лексику? В який спосіб прозаїк досягає гумористичного ефекту?

...Ми вилазимо з бур'янів.

Біля свинарника нас зустрічає гундосим рохканням п'ятипудова льоха Манюня, противна й плямиста, як географічна карта.

У-у, скотиняка! Щоб ти...

Це через неї ми вскочили в халепу.

У нас була прекрасна, благородна ідея – провести під свинарником метро. Це мало бути сюрпризом. Перша лінія метро у – Васюківці! Станція «Клуня» – станція «Крива груша». Три копійки – п'ять копійок.

Ми вже підкопалися майже до половини свинарника, і раптом – непередбачена катастрофа! – клята льоха Манюня провалилася в наше метро. Провалитися вона зуміла, а от вилізти – дзуськи! І зняла такий вереск, що причовгав дід. Ну і...

Гірко зітхаючи, ми засипаємо метро. Раз у раз злодійкувато озираємося – чи не заскочить нас зненацька дід, щоб нам'яти вуха. Хоч і обіцяв він, що не чіпатиме, поки не кінчимо, але хто його зна... Ви б почули, як він лаявся, коли витягав льоху! Ох і лаявся! І де він отих слів набрався?

Проте діда не видно. І поки ми працюємо (а справа це довга й нудна), я вас познайомлю з моїм другом.

Ви, звичайно, знаєте, що є такий острів – Ява. В Індійському океані. Ото, що Ява, Суматра, Борнео, Целебес, – Великі Зондські.

Ну, так Ява – це не острів.

Ява – це мій найкращий друзяка і напарник. Ява Рень.

Мабуть, вам дивно, що то за ім'я таке – Ява? То він сам себе так назвав, коли йому лише років півтора було. Чи то воно, пискля мале, хотіло сказати: «Я – Ваня», а вийшло «Ява», чи то «Іван» у нього так прозвучало (бо насправді його Іваном звати), але причепилось оте «Ява» до нього, як реп'ях до собачого хвоста. Навіть міліціонер товариш Валігура, що живе у нашому селі, так його зве.

Завдання 28. Проаналізуйте твір Марійки Підгірянки. Охарактеризуйте образи Киці та Крілика. Оцініть конфліктну ситуацію, описану у творі. Чому обидва персонажі далекі від ідеалу? Які художні засоби використано в тексті?

Киця-Миця з Коломиї²⁶

Киця-Миця з Коломиї
Малюночки несла сині,
Дірка в торбі, та байдуже! –

²⁶ Підгірянки Марійка. «Граї, мій Мурко мій маленький»: вірші / Марійка Підгірянки; упоряд. І. Малкович; художн. Н. Кирилова. – К.: Веселка, 1990.

Поспішала Киця дуже.
 Киця торби не зашила
 Та й малюнки розгубила.
 Крілик-Трілик-шулавило
 Біг до шевчика по шило.
 Позбирав усі малюнки,
 Позбирав усі рисунки.
 Прикрасив він ними хату,
 Ще й зробив собі загату...
 – Чи ж то, любий друже Крілю,
 Такий звичай на Поділля:
 Що знайдете – те вже й ваше?
 Віддавай нам те, що наше!
 – Хто ж то, люба Кицю-Мицю,
 Йде на ринок у столицю,
 Йде собі до Коломиї –
 І торбини не зашиє?!
 Тільки трошки посварились,
 Та до суду не водились,
 Бо таки, сказати правду,
 То обоє провинились.

Завдання 29. Проаналізуйте твір Анатолія Костецького. Поясніть назву поезії; який саме троп автор тут використав? Чому письменник постійно повторює слово «можна»? Визначте стилістичну фігуру.

Все починається з мами

Можна у світі чимало зробити:
 перетворити зиму на літо,
 можна пізнати стежки таємничі
 та підкорити далеч космічну.
 Можна характер свій подолати,
 штурмом вершини науки узяти,
 можна пройти крізь пустелі та хащі...
 Тільки без мами – не можна нізащо:
 бо найдорожче, що є тільки з нами, –
 все починається з нашої мами!

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Ідейно-естетичне та філософсько-патріотичне спрямування поезії Дмитра Білоуса.
 - Дидактичне спрямування прози Василя Сухомлинського.
 - Всеволод Нестайко й Полісся.

- Педагогічна діяльність Марійки Підгірянки.

Поточні контрольні запитання

1. Які педагогічні ідеї пропагував у своїх творах В. Сухомлинський?
2. Розкрийте специфіку творчого стилю Всеволода Нестайка.
3. Назвіть автонім Остапа Вишні.
4. Життєва трагедія Остапа Вишні.
5. Які проблеми А. Костецький розкриває у творах на шкільну тематику?

Модуль 3. Зарубіжна дитяча література

Тема 18: Творчість Олександра Пушкіна та Льва Толстого в дитячому читанні

План лекційного заняття № 5

1. Глибока народність казок О. Пушкіна.
2. Творча реалізація педагогічних поглядів Л. Толстого у книжках для дітей.

Тема 19: Творчість Джозефа-Редьярда Кіплінга та Алана-Александра Мілна в дитячому читанні

План лекційного заняття № 6

1. Анімалістичне спрямування казок Джозефа-Редьярда Кіплінга.
2. Поєднання реальності й фантастики в повісті-казці Алана-Александра Мілна «Вінні-Пух».

Тема 20: Творчість Марка Твена та Ганса-Христіана Андерсена в дитячому читанні

План лекційного заняття № 7

1. Критика буржуазної моралі в повісті Марка Твена «Пригоди Тома Сойера та Гекльбері Фінна».
2. Значення творчості Ганса-Христіана Андерсена для розвитку літературної казки.

Тема 21: Творчість Петра Єршова та Костянтина Ушинського в дитячому читанні

План практичного заняття № 7

1. Фольклорні традиції в казці Петра Єршова «Горбоконики».
2. Методична й літературна цінність підручників Костянтина Ушинського.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчити напам'ять фрагмент із «Горбоконики».
2. Проаналізувати програмні твори П. Єршова («Горбоконики») та К. Ушинського («Чотири бажання», «Бджілки на розвідці», «Діти в гаю», «Качечки», «Корівка», «Васько», «Лисичка-кума», «Струмок», «Як тварини засперечалися», «Суперечка дерев», «Хліб», «Як сорочка в полі виросла»).

Завдання 30. Проаналізуйте твір Костянтина Ушинського. Яку інформацію природничого характеру повідомляє цей текст? Визначте характерні риси творчої манери письменника. Яка виховна мета оповідання?

Бджілки на розвідці²⁷

Настала весна. Сонце зігнало сніг із полів. У поживклій торішній травичці з'явилися свіжі яскраво-зелені стеблинки. Бруньки на деревах розгорнулися і випустили молоденьке листячко.

Ось і бджілка прокинулася від зимового сну. Протерла оченята своїми волохатими лапками, розбудила подруг, і виглянули вони у віконечко – дізнатися: чи зникли вже сніг і лід, і холодний північний вітер. Бачать бджілки, що світить сонечко яскраво, що скрізь ясно й тепло. Вибралися вони з вулика і полетіли до яблуньки:

– Чи нема в тебе, яблунько, чого-небудь для бідних бджілок? Ми цілу зиму голодували.

– Ні, – каже їм яблунька, – ви прилетіли занадто рано: мої квіти ще захищені в бруньках. Спитайте у вишні.

Полетіли бджілки до вишні:

– Люба вишенько! Чи нема в тебе квіточки для голодних бджілок?

– Завітайте, любоньки, завтра, – відповідає їм вишня, – сьогодні ще нема на мені жодної квіточки. А коли розкриються – буду рада гостям.

Полетіли бджілки до тюльпана, заглянули в його яскраву голівку, та не було в ній ні аромату, ні меду. Сумні та голодні хотіли вже додому повертатись, коли побачили під кущиком непримітну темно-синю квіточку. Це була фіалочка. Вона розкрила бджілкам свою чашечку, повну запашного солодкого соку.

Наїлися, напилися бджілки і полетіли додому радесенькі.

Завдання 31. Проаналізуйте уривок із казки Петра Єршова «Горбоконики»²⁸. Чому Горбоконики, попри нестандартну зовнішність, став улюбленим персонажем у маленьких читачів? Які риси народного характеру притаманні головному героєві Івану?

Ніч настала; місяць сходить;

Поле все Іван обходить,

На всі боки погляда

І під кущиком сіда:

Зорі лічить, мов читає,

Та окраєць уминає.

Враз опівніч кінь заржав...

Вартовий швиденько встав,

Подививсь під рукавицю –

І побачив кобилицю.

²⁷ Ушинський К. Д. Чотири бажання : казки та оповідання для дітей / К. Д. Ушинський; пер. з рос. О. П. Макаренко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 36 с.

²⁸ Переклад М. Рильського.

Наче сніг була вона –
Чистобіла та ясна,
Грива хвилями спадала,
Щирим золотом сіяла...
«Еге-ге! так он який
Наш злодюжка!.. Ну, постій!
Жартувати я не вмію,
Сяду враз тобі на шию!
Подиви, яка прудка!»
Скинув він кобеняка,
До кобили підбігає,
За хвоста її хапає
Та й сідає на хребет –
Тільки задом наперед.
Стрепенулася кобила
Ще й очима засвітила,
Шию лебедем звила
І зірвалася як стріла.
В'ється змієм над полями,
Висне птахом над ровами,
Мчитьсья скоком вище гір,
Лине чвалом через бір.
Хоче скинути Івана,
Щоб не став він їй за пана.
Та в Івана славний хист –
Цупко держить він за хвіст.
Натомилася кобила
І отак заговорила:
«На мені ти вмів сидіть,
Будеш мною володіть.
Дай лиш місце для спокою.
Та ходи як слід за мною,
Та щодня мене гляди,
В поле чистеє води,
Випускай гуляти в полі
На роздоллі ще й на волі.
Через три дні я заржу,
Коней двійко породжу –
Гриванів, яких донині
Не стрічалося людині;
Ще й конячко-малюка,
Чверть аршина без вершка
На хребті з двома горбами
Ще й з предовгими ушами.

Більших двох, як хоч, продай,
 Горбанька ж не віддавай
 Ні за яхонт, ні за гроші,
 Ні за царські розкоші.
 В ясен день, у тьмі нічній
 Він товариш буде твій:
 У мороз тебе зогріє,
 Влітку холодом обвіє;
 В голод хлібом покріпить,
 В спеку медом освіжить.
 А мене, як час настане,
 Знов гулять пусти, Іване!»

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Життєвий і творчий шлях Петра Єршова.
 - Костянтин Ушинський – видатний педагог, письменник, гуманіст.

Поточні контрольні запитання

1. Як звали головного героя «Горбоконики»?
2. Які фольклорні мотиви використані в казці «Горбоконики»?
3. Розкрийте жанрово-тематичну специфіку спадщини К. Ушинського.
4. Костянтин Ушинський – педагог-новатор.

Тема 22: Творчість Самуїла Маршака, Корнія Чуковського в дитячому читанні

План практичного заняття № 8

1. Значення спадщини Самуїла Маршака для формування модерної російської дитячої літератури.
2. Корній Чуковський як теоретик дитячої літератури.
3. Мистецька довершеність віршованих казок Корнія Чуковського.

Завдання для самостійної роботи:

1. Вивчити напам'ять вірш Самуїла Маршака або Корнія Чуковського.
2. Проаналізувати програмні твори Самуїла Маршака («Дітки в клітці», «Дім, який побудував Джек», «Вусатий-смугатий», «Кицьчин дім», «Отакий роззява»), Корнія Чуковського («Муха-цокотуха», «Бармалей», «Айболить», «Мийдодір», «Федорине горе»).

Завдання 32. Проаналізуйте фрагмент казки Корнія Чуковського «Муха-цокотуха»²⁹. Які важливі проблеми порушено в цьому творі?

...Раптом лине ізгори
 Крихітний Комарик,
 І в руці його горить
 Крихітний ліхтарик.

²⁹ Чуковський К. Муха-цокотуха / Корній Чуковський ; пер. з рос. М. Пригари. – К. : Веселка, 1967.

– Де катюга? Де павук?
Не боюсь павучих рук!
Шаблю вихопив легку,
Швидко підлітає
І злодюзі-павуку
Голову стинає!
Потім Муху обійняв,
Край віконця з нею став:
– Я злодюгу зарубав,
Я тобі свободу дав,
Тож дозволь мені, герою,
Одружитися з тобою!
Тут мурашки із хрущами
Закричали під кущами:
– Слава, слава Комарові –
Переможцеві!
Прилетіли світлячки,
Засвітили їм свічки –
От зробилось весело,
Стало гарно як!
Гей, жуки рогаті,
Цвіркуні вусаті!
Кличте музикантів,
Підемо в танець!
Музиканти прилетіли,
В барабани заgrimіли –
Бом! бом! бом! бом!
Скаче Муха з Комаром.
А за ними Клоп, Клоп
Навприсядки – гоп, гоп!
Таргани із хробачками,
Попелиці із вовчками.
А жуки цибаті,
Вояки вусаті,
Шапки підкидають,
З кузьками стрибають.
От знялася метушня,
Застрибала комашня.
Вся галява гуде,
Муха заміж іде...

Завдання 33. Проаналізуйте уривок із твору Самуїла Маршака «Від одного до десяти»³⁰. Якими художніми засобами автор відтворює графічні особливості різних цифр?

Ось ОДИН, чи ОДИНИЦЯ,
 – І тонка, й пряма, як спиця.
 А оце ось цифра ДВА.
 В неї кругла голова,
 Довгий хвіст, зігнута шийка, –
 Отака, як бачиш, двійка!
 Перші цифри – дві сестри,
 ось і третя – цифра ТРИ.
 Трійку, третій із значків,
 Складено із двох гачків.
 Ось ЧОТИРИ жартівливо
 Випинають лікоть вліво.
 Потім вийшла погулять
 На папері цифра П'ЯТЬ,
 Руки вправо простягнула
 Ніжку бубличком загнула.
 Цифра ШІСТЬ – немов замок:
 Знизу – круг, вгорі – гачок.
 Цифра СІМ – як кочерга:
 в неї, бач, одна нога.
 В цифрі ВІСІМ – два кільця
 Без початку, без кінця.
 Цифра ДЕВ'ЯТЬ, чи ДЕВ'ЯТКА, –
 Наче в цирку акробатка:
 Сторчака як перевернеться,
 Зразу шісткою обернеться!
 Кругла, наче буква О,
 Цифра нуль, або ніщо.
 Як стоїть він сам-самісінький,
 То й не значить нічогісінько!
 Так як одиницю поруч
 Ми поставимо ліворуч,
 То із двох значків у нас
 Цифра ДЕСЯТЬ стане враз!
 По порядку цифри ці
 Запишіть на папірці.
 Я про кожну вам усім
 Щось цікаве розповім.

Індивідуальні завдання

³⁰ Маршак С. Дітям : вірші та поеми / С. Маршак ; пер. з рос. Г. Бойка, М. Рильського. – К. : Веселка, 1979.

1. Підготуйте текст доповіді на тему:
 - Життєвий і творчий шлях Самуїла Маршака.
 - Педагогічне й літературознавче значення праці «Від двох до п'яти» Корнія Чуковського.

Поточні контрольні запитання

1. Назвіть автонім Корнія Чуковського.
2. У чому полягає новаторство Чуковського в жанрі казки?
3. Охарактеризуйте образи дітей у поезії С. Маршака.
4. Маршак як неперевершений перекладач Шекспіра.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Тема 23. Творчість Астрід Ліндгрєн, братів Грімм, Карло Коллоді, Джанні Родарі в дитячому читанні.

1. Роль Карло Коллоді в розвитку жанру казки.
2. Глибока народність казок братів Грімм.
3. Специфіка синтезу дійсності та фантазії у повісті-казці Джанні Родарі «Пригоди Цибуліно».
4. Ідейно-тематична своєрідність трилогії Астрід Ліндгрєн про Карлсона.

Завдання 33. Проаналізуйте фрагмент повісті-казки Карло Коллоді «Пригоди Піноккіо»³¹. Які риси характеру головного героя показані в даному уривку?

...Фея, побачивши, що Піноккіо бігає і стрибає по кімнаті жвавий і веселий, як молодий півник, сказала:

– Виходить, мої ліки справді допомогли тобі?

– Ще й як! Вони повернули мене на цей світ.

– Тоді чому ж ти так довго не хотів їх пити?

– Тому що ми, хлопці, всі такі. Боїмося ліків більше, ніж хвороб.

– Яка ганьба! Діти повинні знати, що добрі ліки, коли їх випити вчасно, можуть урятувати від тяжкої хвороби і навіть від смерті.

– О, іншим разом мене не доведеться так довго просити. Я відразу згадаю цих чорних кроликів з труною на плечах... Миттю схоплю склянку, ковть і нема!

– А тепер підійди до мене і розкажи, як сталося, що ти опинився в руках у розбійників.

– Вийшло так, що хазяїн лялькового театру Жеривогонь дав мені кілька золотих монет і сказав: «На, віднеси їх своєму батькові», а я зустрів на вулиці Лисицю і Кота, дуже поважних панів, які мені сказали: «Хочеш, щоб з твоїх п'яти монет стало дві з половиною тисячі? Ходімо з нами, і ми приведемо тебе на Чарівне поле». Я сказав: «Ходімо», а вони сказали: «Зупинімося тут, у таверні «Червоний рак», а після півночі підемо». Коли мене розбудили, їх уже не було, бо вони пішли туди самі. Тоді я пішов сам глупої ночі. Стояла така темрява, що й уявити важко. І тут на дорозі мене перестріли два розбійники, одягнені в мішки з-

³¹ Коллоді К. Пригоди Піноккіо : казка / К. Коллоді ; пер. з іт. Ю. Авдєєва ; мал. А. Василенка. – К. : Веселка, 1980.

під вугілля, які сказали мені: «Викладай грошики», а я сказав: «У мене їх немає», бо заздалегідь сховав чотири золотих монети, що в мене лишилися, в рот... Один розбійник хотів засунути мені руку в рот, а я відкусив йому руку і потім виплюнув її, але замість руки на землю впала котяча лапа. Розбійники погналися за мною, і я біг-біг, поки вони мене схопили і повісили на дереві в цьому лісі, сказавши: «Завтра ми сюди прийдемо, тоді ти вже будеш мертвий і роззявиш рота, а ми дістанемо золоті монети, які ти сховав під язиком».

– А зараз де ці чотири монети? – спитала Фея.

– Я їх загубив, – відповів Піноккіо.

Він збрехав, бо монети лежали у нього в кишені. І тільки-но він сказав цю неправду, його ніс, що й так був довгий-предовгий, виріс одразу на два пальці.

– А де ти їх загубив?

– У лісі, тут поблизу.

Після другої брехні ніс його став ще довший.

– Якщо ти загубив монети в лісі, – сказала Фея, – ми знайдемо їх і повернемо тобі, тому що все загублене в нашому лісі завжди знаходиться.

– Ага, тепер я пригадав, – промовив, збентежившись, дерев'яний хлопчик. – Чотири золоті монети я не загубив, а ненароком проковтнув, коли пив ваші ліки.

Після третьої брехні ніс так подовшав, що бідний Піноккіо не міг повернутися. Повернеться сюди – ніс його чіпляється або за ліжку, або за вікно, повернеться туди – ніс упирається або в стіну, або в двері. Спробував підвести голову і мало не наколов носом Феї око.

А Фея дивилася на нього і сміялась.

– Чого ви смієтеся? – збентежено запитав дерев'яний хлопчик, дуже наляканий тим, що його ніс росте й росте.

– Та сміюся з твоєї брехні.

– А звідки ви взяли, що я брешу?

– Брехню, хлопче, можна виявити одразу, тому що є дві брехні: та, що має короткі ноги, і та, у якої довгий ніс. Твоя брехня саме з тих, що мають довгого носа.

Піноккіо, не знаючи, де подітися від сорому, спробував утекти з кімнати, але не зміг: ніс так виріс, що він не міг пройти в двері.

Завдання 34. Проаналізуйте фрагмент повісті-казки Джанні Родарі «Пригоди Цибуліно»³². Якими засобами автор відтворює протистояння між різними таборами персонажів?

...Якось через те село мав проїздити правитель країни, сам принц Лимон. І його придворні побоювалися, щоб не постраждав від запаху цибулі принців ніс.

– Ну що скаже принц, коли почує, як тхне від оцих злиднів?!

– Треба їх напахтити, – вирішив обер-камергер.

І одразу ж послали з десятків солдатів Лимончиків, щоб напахтити бідноту. Цього разу солдати облишили свої шаблі та гармати, а взяли на плечі лише

³² Родарі Дж. Пригоди Цибуліно : повість-казка : пер. з італ. А. Іллічевського ; мал. В. Сутеева / Дж. Родарі. – К. : Веселка, 1985.

обприскувачі з одеколоном, амброю, фіалковими пахощами та найкращою трояндовою водою з Болгарії.

Солдати вигнали надвір Цибулоне з його синами і всією ріднею, поставили попід муром і оббризкали від голови до ніг пахощами, аж бідолашний Цибуліно застудився.

Та ось долинув звук сурми, і в супроводі усіх Лимонів і Лимончиків з'явився сам правитель, принц Лимон. Він був одягнений у все жовте, а над його жовтою шапкою дзеленчав золотий дзвіночок. У придворних Лимонів дзвіночки були срібні, а у простих Лимончиків – бронзові. І так усі ті дзвіночки гарно дзеленчали, що люди збігалися, як на дивовижу, – думали, що то оркестр.

Цибулоне і Цибуліно опинилися спереду, тому їх штовхали і в боки, і в спину ті, що стояли позаду. Старому бідоласі Цибулоне це набридло, і він почав гукати:

– Назад! Назад!

Принц Лимон почув те і розсердився. А потім спинився, підійшов окаряч до Цибулоне і гримнув на старого:

– А чого це ти кричиш «назад, назад»? Може, тобі не до вподоби, що мої вірні піддані тиснуться вперед, щоб на мене подивитися? Га?

– Ваша світлосте, – зашепотів йому на вухо обер-камергер, – мені здається, що цей чоловік – небезпечний бунтівник! Його треба тримати під пильним наглядом.

І один із охоронців принца навів на Цибулоне спеціальну підзорну трубу, у яку наглядали за бунтівниками. Кожен з Лимончиків мав таку трубу.

Бідолашний Цибулоне аж позеленів зі страху.

– Ваша величносте, – насилу пробелькотів він, – то мене ж задавлять!

– І добре зроблять! – гримнув принц Лимон.

Тут обер-камергер звернувся до натовпу з такою промовою:

– Любі наші підданці! Його світлість дякує вам за вірнопіддані почування і за стусани, якими ви частуєте один одного. Тож штовхайтеся, громадяни! Штовхайтеся, громадяни! Штовхайтеся дужче!

– Та коли б і вас із ніг не збили, – вихопилося у Цибуліно.

І тут-таки один із стражників навів на хлопчину свою підзорну трубу. Цибуліно зважив за краще втекти і попід ногами старших швидко пробрався назад.

Громадяни спочатку не дуже тіснилися. Та обер-камергер так загрозливо бликав на них, що юрба захвилювалася, мов вода у діжці. Штовханина стала такою, що зрештою старий Цибулоне не утримався на місці і наступив простісінько на ногу самому принцові Лимону. У його світлості на ногах були мозолі, тож йому аж свічки в очах засвітилися. Десяток солдатів Лимончиків з усіх боків як один кинулися на нещасного Цибулоне і закували його в кайдани.

– Цибуліно! Цибуліно! – гукав старий, а його вже тягли геть.

Цибуліно був у цю мить уже далеко, та всі навколо нього все знали і, як то буває, знали навіть те, чого насправді й не було.

– Ото добре, що його схопили. Адже він хотів ударити його світлість кинджалом!

– Та зовсім не те! У нього в кишені був кулемет!

– Кулемет у кишені? Бути цього не може!

– А ви не чули пострілів?

Насправді то були не постріли, а тріскотіння ракет на честь принца Лимона. Але люди так переполошилися, що кинулися врозтіч від солдатів Лимончиків.

Цибуліно хотів був крикнути усім цим людям, що в кишені його батька був лише недокурок тосканської сигари. Та подумав, що краще буде промовчати.

Бідолашний Цибуліно! Йому здалося, що він раптом перестав бачити на праве око, – а то була просто сльоза.

– Назад, дурна! – наказав їй Цибуліно і зціпив зуби, щоб не заплакати. Налякана сльоза сховалася і більше не з'являлася.

***Завдання 35.** Проаналізуйте уривок із казки братів Грімм «Гензель і Гретель»³³. Які відомі мотиви європейського фольклору відображені в даному тексті?*

...Раптом двері відчинились, і з хатини, спираючись на костур, виповзла старезна бабище. Гензель і Гретель так полякалися, що ласощі повипадали у них з рук. Стара похитала головою і мовила до них:

– Е, дітки, а хто це вас сюди привів? Заходьте до хати, залишайтеся у мене, тут вам непогано буде.

Схопила їх за руки й потягла до хати. Принесла молока, коржів солодких, яблук, горіхів. Потім чистенько постелила два гарні ліжечка. Гензель і Гретель полягали в ліжечка, і здалося їм, що вони потрапили на небо.

Але стара бабище тільки прикинулася доброю, а насправді це була зла відьма, що чигала на дітей, та й хатину побудувала з хліба й ласощів тільки для того, щоб їх принаджувати. Коли діти потрапляли до неї в руки, вона їх убивала, варила й з'їдала, і то для неї було свято.

У відьом червоні очі, і вони недобачають, зате нюх мають тонкий, як звірі, і здалеку чують, якщо до них наближається людина.

Коли Гензель і Гретель підійшли до її хати, вона злісно засміялась і глузливо сказала:

– Ось і попалися пташки, тепер не втечуть! Рано-вранці, коли діти ще спали, вона вже встала і, глянувши, як вони любо спочивають, які в них повні, рум'яні щічки, пробурмотіла тихенько: «Ласий буде шматочок».

А тоді схопила Гензеля своїми кощавими руками, віднесла його в маленький хлівець і замкнула за ґратчастими дверцятами. І хоч як він кричав, ніщо йому не допомгло.

Тоді пішла до Гретель, розбудила її й гукнула:

– Ану вставай, ледацюго! Принеси води, звари своєму братикові чогось смачного та занеси йому в хлівець, нехай їсть, набирається жиру. А як стане гладкий, я його з'їм.

Гретель гірко заплакала, але надаремне: вона мусила робити все, що вимагала зла відьма.

³³ Грімм В., Грімм Я. Казки : пер. з нім. С. Сакидона / В. Грімм, Я. Грімм. – К. : Веселка, 1976.

Тепер для Гензеля готовано найсмачніші страви, а Гретель мусила житися самими шкаралупами від раків. Щоранку стара прилазила до хлівця й гукала:

– Гензелю, ану простягни пальця, помацаю, чи то ти скоро гладкий будеш!

А Гензель простягав їй тоненького маслачка. Підсліпувата стара думала, що то Гензелів палець такий худий, і дивувалася, чому він не гладшає.

Отак минув місяць, а Гензель усе чомусь не гладшав. У старої урвався терпець, і вона не захотіла довше ждати.

– Гей, Гретель! – крикнула вона до дівчинки. – Ану мерщій наноси води. Хай там хоч який буде Гензель – гладкий чи худий, а завтра я з’їм його.

Ох, як же плакала бідна сестриця, носячи воду! Сльози струмками текли у неї по щоках.

– Якби нас у лісі роздерли дикі звірі, – голосила дівчинка, – то ми б хоч разом померли!

– Ану годі скиглити! – гаркнула стара. – Все одно нічого не допоможе.

Рано-вранці мусила Гретель уставати, наливати воду в казан, розпалювати під ним вогонь.

– Зараз ми напечемо хліба, – сказала стара. – Я вже натопила піч і замісила тісто.

Вона штовхнула бідну Гретель до печі, звідки так і пашіло жаром.

– Лізь у піч, – сказала відьма, – і подивися, чи гаразд натоплено, чи не пора вже хліб саджати.

Стара хотіла зачинити залізні дверцята, коли дівчинка залізе в піч, щоб засмажити і з’їсти її також. Але Гретель здогадалася, що в старої на думці, і сказала:

– Не знаю, як воно робиться, як його туди лізти.

– Дурепа! – крикнула стара. – Сама ж бачиш, челюсті такі широкі, що навіть я могла б туди пролізти.

Вона видряпалася на припічок і встромила голову в піч.

Тоді Гретель дала їй ззаду такого штурхана, що стара покотилася аж на черінь.

А дівчинка мерщій зачинила залізні дверцята, засунула на засув.

Ох і заверещала відьмище! Просто страх!

А Гретель і Гензель утекли, і погана відьма згоріла в страшних муках.

Завдання 36. Проаналізуйте уривок із повісті-казки Астрід Ліндгрен «Малий і Карлсон, що живе на даху»³⁴. Чому хлопчик із благополучної родини відчувається нещасним? Чому неідеальний Карлсон викликає в читачів почуття симпатії?

...Малий тяжко зітхнув. Раптом він почув легеньке гудіння. Воно дедалі дужчало, і несподівано повз вікно повільно пролетів товстий чоловічок. Це й був Карлсон, що живе на даху, але ж Малий ще не знав того.

Карлсон тільки зміряв Малого довгим поглядом і полетів собі далі. Він зробив невеличке коло над дахом сусіднього будинку, облетів димар і повернувся

³⁴ Ліндгрен А. Малий і Карлсон, що живе на даху / А. Ліндгрен ; пер. О. Сенюк. – К. : Нац. книжковий проект, 2010.

назад до вікна. Тепер він додав швидкості і промчав повз Малого, ніби реактивний літак.

Він кілька разів пролетів отак повз вікно, а Малий стояв, принишклий, і очікував, що ж буде далі. Від хвилювання в нього аж мороз пішов по спині, бо не кожного ж дня за вікном літають товсті чоловічки.

Врешті Карлсон уповільнив літ біля самого підвіконня і гукнув:

– Гей-гоп! Можна присісти скраєчку?

– О, прошу, – відповів Малий і докинув: – А що, важко отак літати?

– Тільки не мені, – поважно відповів Карлсон. – Мені все легко, бо я найкращий у світі літун! Проте я не раджу кожному лантухові наслідувати мене.

Малий відчув, що «кожний лантух» його теж стосується, і вирішив ніколи навіть не пробувати літати.

– Як тебе звуть? – спитав Карлсон.

– Малий. Хоч насправді я звусь Сванте Свантесон.

– А мене, уяви собі, на диво звуть Карлсон. Просто Карлсон, і годі. Гей-гоп, Малий!

– Гей-гоп, Карлсоне! – сказав Малий.

– Скільки тобі років? – спитав Карлсон.

– Сім, – відповів Малий.

– Чудово. Підемо далі, – мовив Карлсон.

Він хвацько перекинув через підвіконня свої коротенькі товсті ніжки й опинився в кімнаті.

– А тобі скільки років? – спитав Малий, подумавши, що Карлсон поводить себе занадто по-дитячому, як на дорослого дядька.

– Мені скільки років? – перепитав Карлсон. – Я чоловік у розквіті сил – оце все, що я можу сказати.

Малий добре не знав, що означає бути чоловіком у розквіті сил. Може, він теж чоловік у розквіті сил і тільки не знає про це? Тому він обережно спитав:

– А в скільки років буває розквіт сил?

– У всі роки, – задоволено відповів Карлсон. – У всі, принаймні, коли йдеться про мене. Я вродливий, розумний і до міри затовстий чоловік у розквіті сил...

Поточні контрольні запитання

1. Якоб та Вільгельм Грімм – видатні філологи та фольклористи.
2. Порівняльний аналіз повістей-казок «Пригоди Піноккіо» Карло Коллоді та «Пригоди Буратіно» О. Толстого.
3. Специфіка трансформації соціальних проблем в повісті-казці Джанні Родарі «Пригоди Цибуліно».
4. Традиції та новаторство в казках Астрід Ліндгрєн.

Питання до екзамену з дитячої літератури

1. Мета й завдання керівництва дитячим читанням.
2. Література як вид мистецтва. Поняття про художній твір, його елементи.
3. Поняття художньої літератури, її специфіки. Художній образ, його природа, відношення до дійсності
4. Композиція літературного твору.
5. Мова художнього твору.
6. Тропи, їх роль у творі.
7. Синтаксичні засоби увиразнення мовлення (стилістичні фігури)
8. Етапи аналізу художніх творів. Специфіка аналізу конкретних літературних жанрів.
9. Епос як літературний рід. Провідні епічні жанри.
10. Лірика як літературний рід. Тематична та жанрова класифікації ліричних творів.
11. Драма як літературний рід. Основні драматичні жанри.
12. Специфіка вияву (мішаних) синкретичних жанрів.
13. Поняття про дитячий фольклор, його складові частини.
14. Значення української народної казки у формуванні моральних якостей та естетичних смаків молодших школярів.
15. Малі фольклорні жанри (загадки, прислів'я, приказки, скоромовки).
16. Історична пам'ять українського народу в легендах і переказах.
17. Фольклорні традиції у казці «Горбоконику» Петра Єршова.
18. Творча реалізація педагогічних поглядів Льва Толстого у книжках для дітей.
19. Глибока народність казок Олександра Пушкіна.
20. Методична й літературна цінність підручників Костянтина Ушинського.
21. Значення спадщини Самуїла Маршака для розвитку дитячої літератури.
22. Корній Чуковський – теоретик дитячої літератури; мистецька довершеність віршованих казок.
23. Глибока народність казок братів Грімм.
24. Анімалістичне спрямування казок Джозефа-Редьярда Кіплінга.
25. Реальність й фантастика в повісті-казці Алана-Александра Мілна «Вінні-Пух».
26. Критика буржуазної моралі в повісті Марка Твена «Пригоди Тома Сойера та Гекльбері Фінна».
27. Значення творчості Ганса-Хрстіана Андерсена для розвитку літературної казки.
28. Ідейно-тематична своєрідність трилогії Астрід Ліндгрен про Карлсона.
29. Роль Карло Коллоді в розвитку жанру казки.
30. Специфіка синтезу дійсності та фантазії у повісті-казці Джанні Родарі «Пригоди Цибуліно».
31. Давньоукраїнське красне письменство, його значення для дитячої літератури.
32. Тема знедоленого дитинства у спадщині Тараса Шевченка; уславлення краси української природи в пейзажній ліриці.

- 33.Проблематика байок Леоніда Глібова; художня майстерність поезії для дітей.
- 34.Протест проти соціальної несправедливості у творах Панаса Мирного для дітей.
- 35.Гуманістичне спрямування прози Бориса Грінченка для дітей.
- 36.Фольклорна основа казок Івана Франка; критика тогочасної освітньої системи в оповіданнях.
- 37.Жанрово-тематичне багатоманіття творчої спадщини Олени Пчілки для дітей.
- 38.Тема знедоленого дитинства в доробку Михайла Коцюбинського; казки для найменших.
- 39.Мистецька довершеність віршів Лесі Українки для дітей; проблематика казок.
- 40.Володимир Винниченко – тонкий знавець секретів дитячої душі.
- 41.Шкільна тематика у прозі Остапа Вишні.
- 42.Пейзажна поезія Павла Тичини; фольклорні традиції й авторське новаторство в казках.
- 43.Багатоманіття творчої палітри Максима Рильського.
- 44.Твори Марійки Підгірянки для найменших.
- 45.Жанрове розмаїття доробку Олександра Олеся для найменших.
- 46.Значення творчості Наталі Забіли для становлення новітньої української дитячої літератури.
- 47.Проблематика природознавчих казок Оксани Іваненко; історико-біографічна спадщина для дітей.
- 48.Творчий набуток Платона Воронька для дітей.
- 49.Жанрово-тематична специфіка творів Михайла Стельмаха для дітей; віршовані казки.
- 50.Тема гармонії людини й природи у прозі Григора Тютюнника; непроста доля дітей війни в набутку письменника.
- 51.Новаторство Василя Симоненка в жанрі казки; громадянська лірика поета.
- 52.Проблематика поезії Ліни Костенко для дітей.
- 53.Мистецьке значення поезії Дмитра Білоуса для дітей.
- 54.Тематичне багатоманіття поезії Миколи Вінграновського для дітей; автобіографічні та анімалістичні твори.
- 55.Чарівний світ дитинства у прозі Євгена Гуцала; художнє осмислення чорнобильської трагедії.
- 56.Гуманістична спрямованість малої прози Василя Сухомлинського, її жанрове розмаїття.
- 57.Ідейно-тематичне багатоманіття поезії Анатолія Костецького.
- 58.Традиції та новаторство в казках Всеволода Нестайка.
- 59.Морська тематика у прозі Миколи Яненка.
- 60.Розмаїття творчої палітри Марії Пономаренко: поезія для найменших, прозові казки.

Творчі роботи студентів ННІ педагогіки

У даному розділі узагальнено багаторічний досвід організації і проведення літературних конкурсів для студентів ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка. Такі конкурси стали гарною традицією на кафедрі лінгвометодики та культури фахової мови.

До двохсотрічного ювілею Тараса Шевченка доцент Голубовська І. В. упорядкувала й відредагувала збірку «Ну що б, здавалося, слова...», до якої ввійшли авторські тексти кращих студентів. У своїх прозових і поетичних мініатюрах майбутні освітяни намагалися щиро осмислити, як саме Кобзар і його геніальна спадщина вплинули на їхні долі. Представлені на розсуд читача твори є варіаціями на тему: «Шевченкове слово в моєму житті».

На честь 160-річчя Івана Франка проводився новий творчий конкурс; найкращі ж студентські роботи побачили світ у збірці «Стебельце» (за редакцією доцента Голубовської І. В.). У цій книжці майбутні педагоги осмислювали значення франківського слова в житті кожного свідомого українця; розмірковували над тим, що означає бути студентом-«франківцем»; ділилися власними літературними пробами пера.

На нашу думку, авторські тексти студентів ННІ педагогіки можуть стати не тільки окрасою навчального посібника, а й слугувати основою для здійснення літературознавчого аналізу.

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!*

Тарас Шевченко

Шевченкове слово в моєму житті

Іванна Макачук

Я українка. Для кожного з нас найсвятішим і найдорожчим є Тарас Шевченко – істинний син своєї батьківщини, її правда й совість, серце й віра, любов і молитва. Кобзар – це наша історія, культура, мова, гордість і совість української нації. Гадаю, що повністю осягнути глибину поетової творчості неможливо. Можна хіба що наблизитися до її розуміння, і кожен читач бачить лише якусь її часточку – те, що на даному етапі здатен побачити й відчутти.

Віч-на-віч із Шевченком я перевіряю себе. Тарасове життя – дзеркало нашої душі, а кожне його слово – молитва за Україну та за її безталанний народ. «Караюсь, мучуся..., але не каюсь!» – у цих проникливих рядках весь Кобзар. Трагічна його доля, але мужність і життєстійкість вражають до глибини душі. Він завжди сучасний, як правда, добро, людяність, щирість, ніжність, братерство.

Для мене Шевченко – це полум'яний «Кобзар». Українська лірична Біблія ніколи не буде книжкою, яку прочитали й забули. Тарас і його твори завжди поруч із нами. Щодня. Щогодини. Поет безсмертний.

Ранок в Україні починається Тарасовими словами:

Дивлюся, аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зострічає.

Для мене ці слова звучать молитвою. Можливо, саме одного такого ранку й починаєш по-новому пізнавати цей світ, усвідомлюєш себе частинкою українського народу. Шевченкове сонце сходить над батьківщиною, і вже

Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють,
Меж ярами над ставами
Вербки зеленіють.
Сади рясні похилились,
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.

Так побачити красу світанку й так молитовно його описати міг тільки Кобзар. Він учить любити й шанувати природу рідної землі, розмовляти з вітром, горами, Дніпром, Богом, зорею.

Я вважаю неправильним згадувати поета лише в пам'ятні дні. Так роблять люди, глухі до слова. Не всі українці дотепер не розуміють, хто ми, чиї діти, яких батьків, на якій землі живемо. У Тараса передусім треба навчитися любові до України.

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!

Беру до рук «Кобзар», притуляю його до серця, радію і плачу, а головне – залишаюсь людиною «на нашій славній Україні». За плечима відчуваю крила, а в серці зароджується віра в прийдешній день.

Дарина Сидорчук

У нашому житті настають такі моменти, коли ми шукаємо творчого натхнення, душевного спокою. Відкидаємо всі свої щоденні турботи і проблеми для того, аби поринути в духовний світ, сповнений поезії, творчих надбань, мистецтва тощо. Саме такий світ розкрила я для себе.

Змалку матуся привчила мене шанувати й любити рідний край, сумлінно вивчати історію нашої держави, аби пам'ятати, яким нелегким був її шлях до незалежності. А ще мама навчила мене поважати палких прихильників ідеї вільної України, щовечора читаючи поезії Т. Г. Шевченка – людини, котра так прагнула волі для нашої Батьківщини. Яка ж ейфорія відчувалася в маминих словах! Сідаючи ближче до неньки, я намагалася не пропустити жодного з Кобзаревих слів. Чіткі образи формувалися в дитячій уяві, і я знову і знову прагнула слухати такі вже рідні сердцю вірші.

Минуло багато років, а пам'ять і досі зберігає незабутні вечори, присвячені творчості Шевченка. Усе виразніше лунають рядки з його вірша «Заповіт»:

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Ці слова наче викарбувані в моєму серці, назавжди осіли в моїй душі, як і вся моя любов, повага і вдячність до Тараса Шевченка. Кобзар був людиною нездоланного духу, невмирущої сили волі й непереборної любові до України.

Інколи, як у дитинстві, сідаю з «Кобзарем» у руках і, вдихаючи аромат сторінок, поринаю в добре знайомі відчуття. З легкою усмішкою на вустах я вдумливо читаю фразу за фразою. Який же глибокий сенс несуть ці рядки! Не може не захоплювати здатність Шевченкових слів проникати в саме серце й залишатися там навіки. Цю любов я пронесу крізь усе життя й передам своїм дітям, як колись це зробила моя мама.

Вплив Шевченкового слова не має меж. Натхненна шевченківською творчістю, я і сама давно пишу вірші про батьківську хату, рідний край, Україну. Це дає мені стимул для розвитку, самопізнання. Кобзареві рядки надихають і розвивають мене як творчу особистість, патріота, людину з добрим серцем і чистими помислами. За все це я вдячна Шевченкові.

Олена Пашківська

У кожної людини існує щось своє – сокровенне. Те, до чого ми звертаємось у складні моменти життя, або ж, навпаки, у радісні. Але, безперечно, постать Шевченка є для кожної людини надбанням духовності, незалежності духу та прикладом для наслідування. Звичайно, Кобзаря відкривають для себе по-різному: хтось у віршах, хтось у картинах тощо. Але сила його думки та ідеї не залишила нікого байдужим.

Особисто я з творчістю Шевченка познайомила ще в ранньому дитинстві, знайшовши вдома на полиці «Кобзар». Ця книжка відразу мене зацікавила. З маминою допомогою я намагалася осягнути глибину цієї збірки. Щодня ми читали його вірші і в кожному з них знаходили щось заповітне, мовби написане саме для мене. Тож я зростала на Шевченковій поезії, і це зробило вагомий внесок у моє виховання.

Під час навчання у школі я захопилася декламуванням його віршів. У моїй пам'яті викарбувався той момент, коли до річниці народження Кобзаря ми уквітчували його портрет, що прикрашав наш клас.

Ще з дитинства й дотепер моя бабуся завжди дає мені мудрі поради, доречно цитуючи Шевченкові слова. Допмагаючи влітку їй по господарству, завжди згадую рядки про садок вишневий коло хати. Як не дивно, але саме тоді найтонше відчувається зміст вірша. Пейзажні твори поета відкрили мені красу рідної природи, збагатили естетичні почуття.

Вражає сила незламного духу борця за свободу українського народу. Кобзар був справжнім патріотом і прагнув передати це своїм нащадкам. Шевченкові вірші сповнені любові до України:

Я так її, я так люблю
Свою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!

Здається, нема таких життєвих питань, про які не писав би Кобзар. Без нього не можна уявити нашої літератури, та й, напевно, всієї України. Шевченко – майстер пера, борець за свободу, який беззавітно служив українському народові. А особисто для мене Тарас Григорович відкрив красу рідного слова. Отже, Шевченко і його творчість навіки ввійшли до святині українського народу.

Таміла Кучер

Славна наша Україна, найродючіша земля, ти дала нам ту людину, що запалює серця! Батьківщина подарувала світові багатьох видатних діячів, найвизначнішим з яких є Тарас Григорович Шевченко.

Уперше з літературною спадщиною Кобзаря я познайомилася в школі. Спочатку вчила вірші, які нам задавала вчителька, читала його твори, ще не виділяючи Тараса Григоровича серед інших письменників. Подорослішавши, я виявила інтерес до його творчості – літературної і живописної, адже великий поет малював так само чарівно, як і писав. Після прочитання певного твору я обов'язково переглядала Шевченкові картини, щоб краще запам'ятати й зрозуміти текст.

Найбільше мене вразило, як Кобзар змальовує тяжку жіночу долю в поемі «Катерина». З перших рядків автор звертається до своїх можливих читачок із проникливими словами:

Кохайтеся, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі – чужі люде,
Роблять лихо з вами.
Москаль любить жартуючи,
Жартуючи кине;
Піде в свою Московщину,
А дівчина гине...

Думається, ці рядки відображають і сучасні стосунки, тому можуть сприйматися як застереження для дівчини, котра потрапила в тенета оманливих почуттів. Розчулена страдницькою долею безталанної Катерини, я замислилась над сутністю істинного, щирого кохання.

Поезії Тараса Шевченка навчили мене й безмежної любові до рідної Вітчизни:

Сонце заходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє,
Радіють люди, що одпочинуть,
А я дивлюся... І серцем лину
В темний садочок на Україну;

Так само і я не можу жити без України! Бо це і є щастя: бачити, як прохолодним ранком сонце запалює золотом поля, як птахи цілують квіти, як величаві гори вмиваються дощем і як людські душі співають пісні... Хіба ж це не радість? Сумно, що багато людей не помічають цього. Коли ж читаєш твори Шевченка, то починаєш помічати те, чого раніше не бачив, віднаходиш красу в усьому навколишньому: людях, природі, почуттях. І життя твоє осяюється світлом радості, любові, ніжності й тепла.

Отже, для мене Тарас Григорович – не просто геніальний поет та видатний українець. Кобзар є взірцем у всьому, людиною, яка вчить добра на землі. Шевченко дотепер своїм безсмертним словом допомагає нам віднайти прекрасне в кожній миті життя.

Віта Євтушок

Тарас Григорович Шевченко – великий народний Пророк, будитель України, чий портрет заслужено прикрашає галерею велетнів світової культури. Неможливо осягнути всю глибину нашого Генія, в чий творчості відбилася душа рідного народу, його страждання, віра, любов і ненависть, боротьба за краще майбутнє.

Немає, певне, серед синів та дочок Тарасової землі, та й серед українців і українок поза її межами, на чию свідомість, почуття не вплинув би Шевченко, його «Кобзар», як немає іспанця без Сервантеса, англійця без Шекспіра, росіянина без Пушкіна.

У моє життя Кобзар та його поезія ввійшли з тих пір, відколи себе пам'ятаю. Ще в дитячому садочку в Шевченкові дні вихователі читали нам вірші, розказували про його дитячу долю, показували малюнки, портрети. Обидві мої бабусі знають напам'ять Шевченків «Заповіт» і ще багато віршів та пісень, які співали та читали нам змалечку. Якось зовсім випадково ми з мамою зайшли до хати старенької самотньої бабусі. Мене вразило те, що на покуті, поряд з іконами, висів портрет Шевченка, накритий вишиваним рушником.

Тарас Григорович постав перед нами не лише неперевершеним генієм української поезії, він учив, як і що робити, аби давню славу повернути. Він кинув своє могутнє слово: «Борітеся, поборете!». Поет настановляв: «Учітеся, брати

мої!». Кобзар закликав: «Обніміте, брати мої, найменшого брата!». І це, власне, є найважливішими заповідями, що їх лишив по собі найбільший поет України.

Думки й гасла Тараса не дали народові зневірися. Своїм геніальним талантом Шевченко збудив віру й зміцнив надію в українському народі. Ці заповіді безсмертні, і тому вони обов'язково здійсняться. Тільки треба всім нам учитися, єднатися й боротися – а добра доля прийде до нас.

Цих заповітів має дотримуватися школяр і студент. Учитися – перший обов'язок людини. Задля єдності держави українці повинні дійти згоди один з одним, не соромитися своєї нації, розмовляти рідною мовою і молитися за процвітання Батьківщини.

Запам'ятаймо на все життя ті заповіді Тараса Шевченка!

Марія Алексеєва

«Він був сином мужика – і став велетнем у царстві духа. Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком – і вказав нові, вільні шляхи професорам і книжним вченим. Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для Росії зробив більше, як десять переможних армій», – так писав про Шевченка в 1914 році Іван Франко.

Настає 200-та весна від дня народження великого Кобзаря. І, зустрічаючи світлий березень, українці подумки звертаються до Тараса. Звичайно, в кожного з нас свій Шевченко і власна дорога до нього. Одні люблять серцем його твори, інші відчувають душею кожен рядок, написаний геніальним поетом, треті вже й забули, коли розгортали заповітний «Кобзар». І все ж радіє серце, що більшість людей вважає 9 березня справжнім національним святом. За традицією в цей день народ потягнеться до пам'ятників Тарасові Шевченку, щоб доземно вклонитися йому та покласти квіти. Водночас кожен буде нести в своєму серці особливе відчуття й думатиме в цю мить про щось своє.

Та скільки їх є «отих панів поганих», що клянуться у вірності своєму народові, усім людям, нарешті, самому Шевченку, а насправді сьогодні «латану свитину з каліки знімають, з шкурою знімають». Так поет говорить про «магнатів», хоча в нас, на мою думку, з'явилося інше слово – «олігархи». І це дійсно так, вони люблять «на братові шкуру, а не душу». На жаль, є в нашій незалежній державі і свої «бузини», для яких Шевченко – людина без особливого таланту. Та ці українофоби, які зреклися всього найсвятішого та найріднішого, не варті поваги.

Для нас великий Кобзар – найбільший народний поет поміж усіх світових геніїв. Шевченко прожив трагічно мало – всього 47 років, однак усе те, що він встиг зробити й написати, забезпечує йому безсмертну славу.

Анастасія Туровська

Минають дні, минають ночі,
Ми пам'ятаємо про Вас.
На фото бачим Ваші очі,

Ви завжди у серцях у нас

Ви душу всю свою вкладали
У кожен вірш і кожна мить,
Щоб ми назавжди пам'ятали,
Як важко було людям жити.

І щоб нічого не боялись
І пам'ятали повсякчас,
Як від зла оборонялись
І віддали життя за нас.

Читала твір Ваш – «Катерина»,
І сльози лились не дарма:
Не винна ж бо була дівчина,
Одна лишилася, сама.
Ваша поезія торкає
Душі акорди, серця спів –
Душа сміється і ридає
Від Ваших трепетних рядків.

Рядків багато пам'ятаю,
Вони дали народу сил,
Бо Ви, Тарасе, точно знаю, –
Найкращий України син.

Катерина Войненко

Не поет – бо це до болю мало,
Не трибун – бо це лиш рупор має,
І вже менш за все – «Кобзар Тарас» –
Він, ким зайнялось і запалало.
Є. Маланюк

В історії кожного народу є імена, які він свято береже у своїй пам'яті і з великою любов'ю та повагою передає з покоління в покоління. Для українців таке ім'я – Тарас Шевченко. Поета, подібного йому, не було й немає на нашій землі. Жодна людина так не любила ніжно й віддано свій народ і так не страждала за нього. Саме Тарас повернув і зберіг народу його голос – українську мову. Для кожного з нас ім'я Кобзаря святе. Остап Вишня справедливо сказав: «Т. Г. Шевченко! Досить було однієї людини, щоб врятувати цілий народ, цілу націю».

Поет став виразником духовного здоров'я української нації тому, що міг відверто, в обличчя, висловити їй слова ненависті до довготерпіння, проявів принизливого лакейства. Він не лише віддав своє серце народу, а й не побоявся розкрити гнійні рани на його тілі:

А ми дивились і мовчали,
Та мовчки чухали чуби,
Німії, подлії раби!
Підніжки царської, лакеї...

Багато років пройшло після смерті Тараса Шевченка. Але його поезії, картини забути неможливо. Вірші Кобзаря завжди актуальні, підтримуючи українців і в наш непростий час. Шевченкові твори стають добрим порадиником у скруті, бо написані з такою щирістю, що душа бринить від щастя чи від туги. Словами Тараса нині говорить і сам український народ, борючись із несправедливістю. Здається, Кобзар, живе й досі, пробуджуючи в людських душах патріотизм і волелюбність.

Шевченко – це істинна душа народу, що відбиває національну природу, світосприйняття, минуле й надію на майбутнє. Отже, Шевченко для нас більше, ніж великий поет, – він національний пророк і мученик, розіп'ятий і воскреслий.

Ім'я Шевченка завжди залишатиметься в серці українського народу. Як писав Іван Франко, «найкращий, найцінніший дар доля дала йому аж по смерті – невмирущу славу і вічно нову насолоду, яку дають його твори мільйонам людських сердець».

Анастасія Шуляковська

«Він був сином мужика
І став володарем у царстві духа».
І доля у нього була нелегка,
Про гайдамаків Тарас слухав.
В славі ніколи не купався –
Не це для нього було щастям,
По правді жити він старався –
І Бог для нього був багатством.
Слова його повік безсмертні,
Хотів донести він їх нам.
Писав він і живим, і мертвим
І ненародженим синам.
Бажав він щастя Батьківщині
І щоби так було завжди,
Щоб стала вільна Україна,
І щоб не трапилось біди.
Проти царя волів свободи
І нелегка була його дуель
За щастя рідного народу,
Серед українських земель.
Поет великий і художник,
Безсмертний України син,
Шевченка має знати кожний,
Талант такий у нас один.

І тому разом його згадаєм
 Незлими тихими словами,
 «Кобзар» відкриєм, почитаєм
 Ми разом з ним
 Шевченко – з нами!

Юлія Рибак

*Він був сином мужика і став володарем у царстві духа.
 Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури.
 Він був самоуком і вказав нові, свіжі і вільні шляхи професорам
 та книжним ученим.*

І. Франко

Велич Тараса Григоровича Шевченка приголомшує. Його мужність, сміливість і сила духу не залишає нікого байдужим. Кобзар як істинний патріот усім серцем любив Україну та рідний народ, оспівував красу материзни. Усе своє життя поет палко боровся за визволення українців із рабства, засуджував несправедливу владу, що поневолювала простий народ і забороняла українське слово.

У моєму житті творчість Кобзаря відіграє важливу роль. Я щиро захоплююся неперевершеною красою та незрівняним багатством поезії Шевченка. Попри всі заборони митець не припиняв писати вірші, намагався донести людям правду, за що зазнавав жорсткого переслідування, несправедливого поневолення.

Тарас Шевченко – геніальний поет, драматург, прозаїк, художник, педагог, громадський та політичний діяч. Незважаючи на тяжкий життєвий шлях, ця надзвичайно обдарована людина не впала духом, не скорилася, а тільки зміцнила свій вольовий характер. Багатогранний художній талант Кобзаря приголомшує. Шевченко є прикладом для наслідування, взірцем для його духовних нащадків.

Кожен українець має знати та шанувати творчість геніального поета. Усім своїм життям Тарас Шевченко вчить співвітчизників ніколи не здаватися, боротися за процвітання нашої держави, оберігати та любити Батьківщину. Я закликаю українців частіше звертатися до безсмертного Кобзарєвого слова.

Наталія Семенюк

Ох, Тарасе, Тарасе!
 Встань хоч на хвилину.
 Подивися, чи впізнаєш
 Свою Україну?

Чи не таку залишав ти,
 Бідну та пропащу,
 Чи на таку сподівався?
 Ні, мабуть на кращу.

Ох, Тарасе, Тарасе!
 Мабуть, що проклята,
 Наша ненька Україна,
 Наша біла хата.

Вже й на волі,
 Та без долі
 Мати Україна,
 Ходить, просить під тинами.
 Ой, сумна ж картина.

А могла б і квітувати,
 Піснею лунати.
 Мабуть, діти відцурались,
 Вигнали із хати.

Ой Тарасе, Тарасе!
 Відцурались діти.
 Схаменіться! Помре ж мати,
 Зів'януть і квіти.

Стебельце

*Так весь свій мозок, і нерви, і серце
 Й ти в свою пісню, співаче, вкладай,
 Біль свій, і щастя, й життя їй віддай.
 Будь її колос, лушпина й стебельце!*

Іван Франко

Наталія Виговська

Співанка студентів-«франківців»

Ми «франківці» – початківці,
 В ЖДУ навчаємось,
 І в життя студентське наше
 Радо поринаємо.

Іменем Франка Івана
 Непарма пишаємось,
 Бо його величний геній

Всіх нас надихає.

Каменяр людей навчає
Шани і любові
До своєї Батьківщини,
До рідного слова.

Горді всі студенти наші
Подвигом Франковим,
Його відданим служінням
Українській мові.

І майбутніх наших учнів
Будемо навчати:
Спадщину Каменяреву
Треба цінувати.

Ми шануємо і любимо
Рідну Україну,
Та Франка – її пророка,
Найкращого сина.

Тетяна Гоц

Найкращий університет

Колись ще школяркою, гостюючи в Житомирі, я вперше опинилася побіля Франківського університету. Пригадую свої незабутні враження від пам'ятника великому Каменяреві, за яким височів яскраво-блакитний старовинний будинок – центральний корпус ЖДУ. Тоді ж я жартома пообіцяла мамі невдовзі повернутися сюди студенткою. Жартома, бо така перспектива мені, учениці звичайної сільської школи, видавалася малоімовірною. Та рівно через рік я знову приїхала до обласного центру вже першокурсницею омріяного вишу.

Ці дні запали мені в душу на все життя. Пам'ятаю, як потужний звук двигуна розбудив сонний автовокзал мого невеличкого селища, як заклопотані пасажири заповнили затишний салон автобуса... «Озброєна» творчим благословенням моїх рідних, я залишаю свої страхи і сміливо відправляюся до Житомира, у нове життя з суворими студентськими буднями. Яке щастя: шкільні екзамени, ЗНО, вступна компанія, списки зарахованих – усе це позаду. Нарешті я навчатимусь у Житомирському державному університеті ім. Івана Франка!

Події розвивалися з карколомною швидкістю. Поселення в гуртожиток, знайомство з сусідами по кімнаті, зустріч з одногрупниками, перші тижні навчання, нові предмети – усе це сильним потоком закрутило мене у вирі студентського життя... І досі не відпускає.

Наш університет мене не просто не розчарував, а, навпаки, – ще більше зачарував. І хоча з перших же днів довелося багато працювати, однак іншої дороги до знань не буває. Позитивне враження справили й доброзичливі викладачі, котрі вміють зацікавити своїми предметами, всіляко підтримуючи збентежених першокурсників. Попервах було складно звикнути до відсутності дзвоників між парами, однак саме через це ще гостріше відчуваєш свою «дорослість», адже тебе не тримають примусово за партою, ти вчишся за своїм бажанням, і від цього навіть отримуєш задоволення.

Спочатку я також побоювалась, що буде тяжко порозумітися з одногрупниками, та й тут мені пощастило – ми знайшли спільну мову буквально з перших слів. Веселі, життєрадісні, привітні дівчата, з ними завжди цікаво порозмовляти, ми «на одній хвилі», маємо багато спільних інтересів. Я поважаю своїх одногрупниць, і нам разом комфортно. Це додає мені впевненості в собі та творчої наснаги.

А ще я пишаюся тим, що мій університет носить ім'я Івана Яковича Франка – людини з великої букви, громадського діяча, геніального майстра художнього слова. Моя улюблена книжка Франка – збірка «З вершин і низин». З першої сторінки читача захоплює гімн вічному революціонерові – безсмертному народові, що віками бореться «за поступ, щастя й волю». На диво актуально звучать пророчі слова: «Не ридать, а здобувать, хоч синам, як не собі, кращу волю в боротьбі».

Гранітний пам'ятник Каменяреві щоранку зустрічає своїх франківців, ніби благословляючи їх на добрі справи. Житомирський державний університет – це не просто навчальний заклад, а істинний осередок науки, освіти та культури, дружня родина студентів, викладачів та співробітників.

Вікторія Філімончук

Лист до Каменяра

Я пишу Вам листа, Іване Франко,
Хоч давно Вас із нами немає,
Але тепло та гарно стає на душі,
Коли твори я Ваші читаю.

Ви пішли в небуття, але не в забуття:
Ми Франкові слова пам'ятаєм.
І щемить моє серце від думки про те,
Що вирує війна в нашій краї.

А як там, на небі, із Богом в раю?
Там воїнів наших загиблих чимало,
Я Господа кожної днини молю,
Щоб наміри злі на планеті зникали.

Франкові поради живуть у серцях,
Слова його люди завжди пам'ятали:
Звучить його проза, вірші – у піснях,
Ім'ям його виш наш славетний назвали.

Учений, романтик, політик-борець,
Закоханий в землю свою до загибелі.
Людина жива і потужний митець –
Франко з-поміж кращих синів України!

Вероніка Чечет

Правильний вибір

Можливість вибору... Здається, досить буденна річ. Проте саме ця особливість вирізняє людину від інших живих істот, і саме вона, на мою думку, є ключовою в житті. Бо все, що нас оточує, є результатом нашого вибору, і, зробивши один, ти відсікаєш решту. Починаючи від кольору плаща, закінчуючи вибором майбутньої спеціальності, адже не секрет, що успіх у майбутньому, в першу чергу, залежить від здобутої професії та якості твоїх знань.

Ще й досі пам'ятаю останній шкільний дзвінок і відчинені двері, через які ми вийшли в нове життя, котре має безліч шляхів. Мені, як і сотням інших, було досить нелегко обрати свою дорогу. Головне в цій метушні – не помилитися, бо марна справа шукати щастя у справі, котра не до душі. Тому, добре поміркувавши, вирішила, як і бабуся, стати вчителем. Адже, на мою думку, більш творчої і відповідальної професії не знайти, бо хтось проектує будинки, а ми формуємо дитячий світогляд. Переді мною постало важливе питання: який же заклад обрати?

Гарна будівля зі світлими стінами, галасливими коридорами і привітними людьми – саме таке перше враження склалось про рідний зараз університет. І коли нас уперше назвали майбутніми «франківцями», то я прийняла це з великою радістю, вирішивши однозначно – лишаюсь. Моє світобачення формувалося під впливом генія українського народу – Івана Яковича Франка.

Творчістю поета захоплююсь ще з дитинства. З яким захватом читала його оповідання; як переживала за головних героїв і плакала, щиро жаліючи хитру Лисичку, коли та отримувала по заслугам. Франкові твори відкрили для мене цілий світ, а казкові події стали гарним прикладом реальних життєвих ситуацій.

Дитяча любов до його казок переросла в захоплення спадщиною великого поета. Твори Каменяра пробудили в мені віру в нескореність людського духу і в любов до свого народу та краю. Захоплена описами мальовничої природи Прикарпаття, я мріяла побачити її на власні очі. Так і сталось. Коли я подорослішала, дивовижні карпатські краєвиди зі сторінок його творів перейшли для мене в реальність. Біля витоків річки Прут я вперше випила води з гірського джерела і зрозуміла, чому саме її Іван Франко вражав чудодійною.

... Шумно кришталеві хвилі

Стрий і Черемош, і Прут
 Почерез звори і скелі
 В вічній мандрівці несуть.
 Рокотом кличуть нас тихо
 К собі в тих сонячних днях,
 Змити все горе, все лихо
 У їх сріблястих струях.
 Гей же в дорогу,
 В ясну путь.
 Скинути з серця тривогу,
 Вольним повітрям дихнуть!...

Ми маємо знати великих синів України й пишатися тим, що вони зробили для нашого національного самоусвідомлення. Інакше ми втратимо своє минуле, а, отже, і згубимо майбутнє. Я щиро пишаюсь тим, що є частиною волелюбної і незламної української нації.

Тепер, будучи студенткою IV курсу, впевнено можу сказати: я зробила правильний вибір. І коли мене запитують про те, що для мене значить бути «франківцем», маю лише одну відповідь – це гордість.

Валерія Кравець

Юні нащадки Каменяра

Хто ми є? Дехто скаже: жінки, чоловіки, діти, студенти, вчителі, економісти, лікарі, адвокати... Але насамперед – Люди! Ми можемо належати до різних соціальних і вікових груп, мати різні статки, та не це головне. Жоден із нас не народжується добрим чи злим, скромним чи пихатим, чуйним чи черствим. У кожного з нас свої вчителі в житті, і тільки від самої людини залежить, до кого вона дослухається, а чиї поради проігнорує.

Хто я? Дівчина, студентка, майбутній педагог... Та в моєму житті є ще одна дуже важлива деталь – місце, де я навчаюсь. Житомирський державний університет імені Івана Франка – моя мрія ще з десяти років. Зараз я можу впевнено сказати: я франківець! Це слово зовсім не свідчить лише про приналежність до нашого університету. Носити горде звання «франківця» означає: не осоромити шановане й величне ім'я Каменяра.

Тепер посміхаюсь, пригадуючи, з яким острахом залишала теплу батьківську домівку поблизу річки та їхала до великого, такого незнайомого міста. Мені, недавній випускниці маленької сільської школи, було непросто переступити поріг величезного й такого омріяного університету. Тої миті я мало не втратила віру в себе, та все ж таки вчасно опанувала себе: раз мені випав шанс тут навчатися, то я не маю права на слабкість. Нині я вже другокурсниця улюбленого університету. Й ось лише за один рік навчання я відчула в собі разючі зміни: стала сміливішою, навчилася виступати перед публікою, почала дбайливіше ставитися до людей. Я позбулася впертості та інертності, намагаючись у міру моїх сил боротися з

брехнею, несправедливістю та свавіллям. Для мене дуже важливою стала настанова Івана Франка:

Всюди нівечиться правда,
Всюди панує брехня,
В ваших лиш серцях, о браття,
Най не постане вона!

Мене дивують люди, котрі вважають учителювання неprestижним: свою майбутню професію я люблю. Що може бути кращим за роботу з дітьми? Добре, що ми навчаємось в університеті, який носить горде ім'я Каменяра! Сподіваюся, що всі наші випускники не осоромлять почесного звання «франківців» – справжніх патріотів та майстрів своєї справи. Я люблю свою державу і свій народ. Чекай, світе, на нових Макарєнків та Сухомлинських!

Кристіна Корнієцька

Ми франківці

Лекція скінчилась. Мої однокурсники поквапливо виходять. Тиша... Склавши свої речі, поспішаю і я. Аж раптом мій погляд зупинився на одному з портретів, що висять на стіні. З-під густих брів на мене дивилися очі Івана Франка. Глибокий, проникливий погляд видався мені сьогодні по-особливому допитливим. На гадку прийшли слова Дмитра Павличка: «Учителю, стою перед тобою. Малий, вчорашній до німоти...» Дійсно, справжній учитель той, чиї уроки пам'ятатимеш усе життя. Саме таким і був Іван Франко.

Наш університет носить ім'я Каменяра, та як рідко ми згадуємо про це! А чи гідні ми називатися франківцями? Чи можемо впевнено вважати себе продовжувачами його справи? Чи здатні любити свою Батьківщину так, як любив її великий Франко?

«Мій український патріотизм – це тяжке ярмо, що мені доля вклала на плечі. Я можу здригтися, можу нишком проклинати долю, що вклала мені на плечі це ярмо. Але ж скинути його не можу, не можу шукати іншої Батьківщини, бо став би падлюкою перед власним сумлінням». Здається, важко сказати точніше. Чи змогли б сьогодні всі студенти й викладачі нашого університету підписатися під цими відвертими словами генія?

Ключові слова тут – патріотизм і сумління. Жити і працювати по совісті, заради народу, заради Вітчизни – рідкісні речі в наш прагматичний час. Пам'ятаю, коли вперше прочитала повість «Захар Беркут», то була вражена: хіба так буває? Невже може люблячий батько сказати: «Нехай радже гине мій син, ніж задля нього має уйти хоч один ворог нашого краю...». Я усвідомлюю, що до такого франківського патріотизму нам ще рости й рости.

Але ж ми, молоді й енергійні, прагнемо жити в демократичній, цивілізованій державі. Ми усвідомлюємо себе нацією, здатною боротися за свою незалежність. У стінах університету зростаємо духовно, формуємось як особистість, вчимося «лупати» скалу байдужості, бути ковачами людських сердець, провідниками, що приведуть народ до країни щастя, врешті-решт, бути справжніми громадянами

своїї держави, аби й після закінчення ЖДУ гордо нести у світі наймення – франківці.

Людмила Микитенко

Життя студентське – це яскравий час,
Коли всього ти дізнаєшся вдосталь:
Наш ЖДУ, предмети, пари – все нове для нас,
Хоч не дається нам навчання просто.

Подеколи охоплює нас лінь,
І не завжди буваємо завзяті,
Завдання часто головний наш біль,
Та все ж не полишаємо ми праці.

І коли настрій не такий веселий,
Або ж потрібна значуща порада –
Ми всі шукаємо те слово вчене,
В якому наш Франко знайшов розраду.

І в мить тяжку, і в радощів хвилину,
І коли з серця лине світла пісня, –
В поезії знайдемо ту перлину,
Що відповідь на запитання різні.

Коли у світ Франка я поринаю,
В його романи, повісті і вірші,
То наче мудрості глибокої черпаю,
І душі наші робляться чистіші.

Пишайтесь тим, що ми Франкові діти.
Нам честь дана його продовжить справу.
І треба всій країні, всьому світу
Донести його слово величаве.

Я вірю: жовто-синя Україна
Під шум колосся і під плин Дніпра,
Уславиться талантами своїми,
Бо край наш рідний сповнений добра.

Я франківець, і цим пишаюсь

На небосхилі української національної культури ім'я Івана Франка сяє незрівнянно яскравою та неповторною зіркою. Важко переоцінити значення цієї великої людини для формування сучасного національного світогляду й духовності, розвитку вітчизняної культури й мистецтва.

Також Іван Франко багато часу приділив вивченню, збиранню й виданню зразків українського фольклору. Невичерпним джерелом натхнення літератор вважав життя робітничого люду, його працю й самобутню творчість. Основною метою різнобічної діяльності Каменяра стали самовіддане служіння народові, боротьба проти його гнобителів, віра у світле майбутнє трудящих.

Творчість Каменяра захопила мене ще в шкільні роки. Казка «Фарбований лис» – це перша книжечка, прочитана мною самотійно. Завдяки Франкові я зрозуміла важливу істину: ніколи не потрібно довіряти першому враженню, бо в житті воно не завжди буває правильним; надмірні гордощі можуть призвести до біди; за брехню завжди доведеться відповідати. Також у дитинстві мені сподобалось оповідання «Грицева шкільна наука».

Семикласницею я брала участь у Всеукраїнському конкурсі «Читач року», у II турі якого представляла свою улюблену книгу – повість «Захар Беркут» Івана Франка. У цьому творі письменник возвеличив мужність, патріотизм, а також засудив підступність та зраду. Особливе враження справив головний герой твору – мудрий Беркут, котрий усе своє життя віддано служив людям.

Нині я студентка Житомирського державного університету імені Івана Франка. Навчання захопило своїм шаленим темпом: нові знання, нові враження, нові знайомства... Промайнула, мов одна-єдина мить, перша сесія, якою нас так лякали старшокурсники, потім друга – і, здається, час почав рухатися з надзвичайною швидкістю.

Університетське життя – це ті хвилини, години й роки, які залишають назавжди свій слід у душі. Студенти та викладачі нашого вишу гордо носять ім'я великого генія – «франківці». На мою думку, ми повинні пронести це звання через усе своє життя. Великий Іван Франко, який щиро любив батьківщину та свій народ, завжди беззавітно служив йому, може стати прикладом для наслідування. У своїй поезії Каменяр пропагував ідеали добра, прогресу і братерства:

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольним колі,
Труснеш Кавказ, вбережешся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

Великий Каменяр для нас назавжди залишиться геніальним письменником, яскравою індивідуальністю та борцем за правду.

Студенти Франка

У кожного із нас від фрази «Alma mater»
В уяві можуть теплі спогади постати.
Ті спомини так гріють мою душу,
Що ними щиро поділитись мушу.

У рідному Житомирі вже стільки-стільки літ,
Наш ЖДУ славетний, відомий на весь світ.
Майбутні педагоги там дуже хочуть вчитись,
Щоби знаннями з дітьми у школі поділитись.

Студенти метушаться від сесії до сесії,
Поринувши у круговерть усіх азів професії.
Здається всім, що модульні, дипломні, курсові –
Це найглобальніші проблеми на Землі.

В ту мить студенти юні іще не розуміють,
Що в ці найкращі дні серця у них жевріють.
Коли ж переплетуться родина, дім, робота,
Про клопоти студентські нам думать не охота.

Та часом як охопить щемлива ностальгія,
То важко і непросто увесь той сум розвіять.
Давно в очах і вогник уже не так палає,
Бо наперед відомо, що на тебе чекає.

Доки пора триває студентського навчання,
Нові знайомства, друзі, турботи, сподівання,
І поки мама з татом у тебе за плечима,
Й можливостей ріка бурлить перед очима, –

Тримайся за ту нитку золоту,
Живи сповна, лови промінчик сонця,
Звертай увагу на пташину ту,
Що крилами тріпоче за віконцем!

Радій, що маєш честь навчатись
В житомирському університеті:
Ти маєш змогу вчитись, розвиватись,
Наш ЖДУ – це мудрості планета.

Студенти, варто нам пишатись,

що можемо «франківцями» назватись!

Олександр Філінський

Я франківець!

Кілька років тому я, звичайний абітурієнт, нерішуче вступав у самостійне життя, з острахом вдивляючись у майбутнє. Причиною тому були розповіді старшокурсників про подальші труднощі, а також про перші кроки у студентському житті, перші лекції, перші практичні... Проте такий ритм давався на диво легко, й під час сесії, що непомітно настала, я не відчув жодних труднощів.

Несподівано з кожним новим півріччям канікули тривали все довше й довше, бо все більша туга кликала мене до тепер уже рідних, стін університету. У чому ж причина таких неймовірних метаморфоз і як вони могли відбутися? Донедавна я не знав відповіді на це запитання, та після тривалих роздумів дещо зрозумів.

Уся справа в сукупності різних чинників: досвідчені викладачі, котрі готують висококваліфікованих випускників; дружний студентський колектив, що постійно підтримує мене в навчанні; нарешті, власна праця, творче зростання, саморозвиток та самоосвіта. Також позитивну роль відіграє керівництво закладу, систематична навчально-наукова робота в університеті та багато інших факторів.

Думаю, що одним із найважливіших натхненників справедливо можна назвати Івана Франка. І, звичайно, не тільки через назву університету. Іван Франко – це одна з найвеличніших постатей України та її народу. Ми – «франківці», і така назва мимоволі змушує нас виправдовувати її значення. Геніальний письменник, громадський діяч і філософ продовжує робити свій внесок у зростання кожного з нас, а ми у свою чергу навчатимемо й виховуватимемо підростаюче покоління.

Звернімо увагу на мене – рядового «франківця». Що дав мені цей статус? Думаю, привід для гордоців. Чому? Усе через спосіб життя, який ні на що не промінєш. Час навчання в університеті кардинально змінив мою особистість. Нині я обожаю навчатися, читаю цікаву й корисну літературу, займаюся спортом, пробую себе в поезії, журналістиці, веду здоровий спосіб життя, працюю в громадській організації, намагаюся вдосконалювати в собі етико-естетичні якості, а також веду активний спосіб життя й готовий до нових звершень. Інакше кажучи, я тепер зовсім інша людина, ніж декілька років назад. Гадаю, це заслуга університету і всіх, хто з ним пов'язаний.

Якщо б мені сьогодні запропонували повернути все назад, щоб стати першокурсником у будь-якому навчальному закладі світу, пообіцяли стипендію, житло і всі можливі пільги, я не вагаючись повторив би прожиті мною роки в нашому університеті! Кожну студентську мить не можна вимірювати жодними багатствами світу. На мою думку, рай залежить від самої людини, від її уміння бути щасливою, а тому ми самі його будуємо тут і зараз. Зрозумівши, що все це мине, я став насолоджуватися кожним моментом і брати з кожної секундоочки по максимуму.

Вкотре читаючи безсмертні твори великого Каменяра й захоплюючись глибиною його думки, я пишаюся тим, що, нам, франківцям, доля подарувала можливість для духовного зростання.

Ольга Новицька

Роздуми юної поетеси

Кожний момент в житті безцінний, і все залежить від нашого ставлення. Ми тільки вчимося будувати стосунки, хоча подеколи то коректуємо їх, а то й руйнуємо. Люди постійно вчаться, впускаючи в життя когось нового, потрапляючи в небуденні ситуації, переживаючи незвичні емоції та цікаві події. Для формування всебічно розвиненої особистості велике значення має спілкування з близькими по духу людьми, тому надзвичайно важливо потрапити в «своє» середовище, знайти однодумців. Мені це вдалося!

Загальновідомою є думка про те, що період навчання в університеті – «золота пора», «найкращий час» і т. д. Власне, так і є. Важко собі уявити, де б ще можна було зустріти однодумців, як не серед людей своєї професії; коли б випала нагода потренуватись захищати власні інтереси та ідеї, перейняти безцінний досвід викладачів; відвідувати лекції та семінари, де частенько можна відчути себе, як на виставі одного актора, адже справді цікаво! І навіть нехай подеколи буває складно, та, відчуваючи підтримку друзів, їхню готовність допомогти, починаєш берегти дороге.

Особисто мені подобається певна інтрига, адже ніколи не знаєш напевно, що саме чекає на тебе завтра: наукова конференція, олімпіада або найцікавіший семінар в твоєму житті. Навколо багато яскравих особистостей, яких ти відкриваєш для себе і, у свою чергу, відкриваєшся для них. Бувають приємні випадкові зустрічі, а бувають навіть і загадкові... Постійно об'єднуються люди зі спільними інтересами; студенти намагаються реалізувати нові ідеї та проекти; творчі особистості самовиражаються в університеті й поза його межами.

Іноді мені здається, що в стінах ЖДУ навіки оселилася муза: недарма ж він носить ім'я самого Івана Франка. Натхнення «блукає» широкими коридорами; в перервах між лекціями можна встигнути на чашечку гарячих балачок у буфеті або завітати до багатолюдного й багатоголосого читального залу... І вже ввечері в гуртожитку «сонні» рядки знаходять свої аркуші й, можливо, невдовзі вони заживуть власним життям у різних творчих проектах...

Коли тобі хочеться бути собою і нічого не змінювати; коли поруч є чудові друзі, яких варто зберегти назавжди; коли йдеш не тільки додому, а й на навчання, з радістю, – усе це означає, що ти щасливий. Так не буде завжди й усюди, тому варто насолоджуватись яскравим сьогоднішнім, котре особисто мені дарує мій університет.

Люди-музиканти

Люди – музиканти, а долі – це інструменти,

У когось життя – вічна класика, а є диригенти.
Клавішні, саксофон, скрипка, барабани, гітара,
Бувають партії – «холостячки» і партії – пари.

Нотні діаграми визначають ритми сердець,
Кожному своя тональність, свій виконавець.
Грають тони й напівтони – падіння та злети,
Як в доміно – чорно-білі клавіші обирають куплети.

Талановиті солісти, дуети, квартети, оркестри,
Господар дзвінких думок – віртуозний маестро.
Та й ті почуття мажори з мінорними спеціями,
А вже голоси – репертуари людей за професіями.

Катрени

І більше нічого не треба,
Коли поруч частинка тебе.
Як мало у щастя потреби:
Усе найдорожче – просте.
Буває, сходяться характери,
Та душі не зімкнуть ніяк.
І у житті ми наче маркери:
Разом не те, а не разом – не так.

А хочеш: зі старого полотна
З тобою зшиємо хоч трохи щастя.
І вип'ємо по келиху вина
За нашу іронічну вдачу.

На мить здалося: я щаслива.
Буває так, що в смутку восени
В життя приходить трохи дива,
Під ранок поринаючи у сні.

Обійми мене на світанку,
Я у прірву піду з головою.
Тільки завтра вже з самого ранку,
Буду вдосталь п'яна тобою.

Сонце, вилікуй нас від печалі,
Часом тільки у тебе благаю жалю.
Взимку хочеться просто кричати:
Світ занадто промерз – не люблю.

Між нами

Та й що воно тоді було між нами,
Якщо тепер ми залишилися ніким?
Відбиток щастя нашими шляхами
Запам'ятавсь дбайливим і стрімким.

Завжди природа нам дарує диво.
Без вороття блукає кілька фраз,
Котрі ніколи не звучать фальшиво,
Але частенько грають на показ.

І на вустах лишилося одне питання,
Його ми відкладемо з разу в раз.
А що воно тоді було між нами?
Хай відгадає сивий старець час...

Катерина Мосійчук

АТО

*Я хочу присвятити цей вірш молодим сім'ям,
з яких молодих хлопців забирають в АТО...*

«Кохана, усе... мені уже час від'їжджати...
Ранкова пора, а мені дуже хочеться спати.
Дочку бережи... Сподіваюсь: вернуся...
А як ні – то любитиму вічно, клянусь!
Так, я боюся... дуже боюся...
Та в бою я, клянусь, нізащо не зломлюся!
Бо ж Україна – ненька єдина,
Настала важка для неї хвилинка...»

«Коханий, дзвони, хоч на хвильку з'явись...
Будь дуже обачливим і бережись.
Я тебе прошу: ти живим повертайся,
І в тому АТО дуже довго не гайся...
Мені вельми важко тебе відпускати.
Все рівно, що частку душі відірвати...
Пам'ятай, що без тебе нема сенсу жити...
Я буду чекати... і буду молитись...»

«Кохана, я знаю... і буду триматись...
 Боротися, битись й нізащо не здатись!...
 Я присягу дав... та іду воювати,
 Бо треба країну з колін підіймати...»

Як востаннє, вона його цілувала...
 А як жити далі – то зовсім не знала...
 Молилась весь час за його рідну душу...
 Бриніло у серці: «Кохана, я мушу...»
 Вона все чекає дзвінка, щоб хоч голос почути...
 І жах цей, і страх їй навек не забути.
 Безсоння і сльози... А донька питає:
 «Мамусю, чому тата довго немає?»
 Ні їсти, ні пити дружина не може...
 Три дні без звісток, і її це тривожить.
 Й батьки чоловіка теж разом із нею страждають,
 Й про що їм вже думати – навіть, сердешні, не знають...

В АТО наш герой там відважно і мужньо воює...
 В годину тяжку його тільки любов береже та лікує..
 І їсти немає чого... і води дві краплини...
 На думці сім'я у важкі, нескінченні хвилини..
 Стріляють весь час, серед воїнів хтось помирає...
 А він відчайдушно у Бога благає
 «Ісусе, прошу, припини ці жахіття...
 Куди всі руїни куди їх? На сміття?
 А як же з людьми, що життя на полях покладають?!
 Про подвиги їхні коли українці узнають?»
 Наш воїн в думках себе вже не раз хоронив
 І вірш написав, сім'ї присвятив...
 Так думав: загину, то хтось їм відправить.
 А доки живий, то він Господа нашого славить...
 Нарешті з коханою хлопцю вдалося зв'язатись...
 Він знав, що на більше йому вже не варт сподіватись...

«Привіт, моя мила, тебе я безмежно кохаю...
 Чи подзвоню ще коли: я напевно не знаю...
 Та вір: я завжди буду тільки з тобою...
 Не так вже важливо: живим чи покладеним в бою...
 Дзвоню ж на хвилинку, бо часу я зовсім не маю,
 Там наш командир вже на збір всіх бійців викликає...
 А зараз у нас знову бій, і цього так не хочу...

Дасть Бог, то додому на днів хоч на 10 заскочу».

БТРи, і танки, і «Гради», рушниці...
Які ж невгамовні убивці оці страшнолиці!
Усіх убивають, і жалю у тих бузувирів немає...
І що буде далі, ніхто вже й не знає...

О Боже, помилуй, солдатів, які там воюють!
Без батька ніякі багатства сім'ю не врятують!

Лист до українського солдата

І ось прийшов цей день вже до твоєї хати...
Печалишся, тужиш, співаєш гірких пісень.
І нічого не треба сьогодні казати,
Бо на всіх у родині чекає той судний день...

Неосяжна тривога знов серце моє обіймає...
Знаю добре: йому все одно доведеться піти,
Але страх у душі мене все-таки не відпускає...
І молю я Спасителя хлопця в боях зберегти.

«Відтепер ти солдат. Ти кріпись і мужайся!
Волю стисни в кулак і будь відданим долі.
І життя, й Батьківщину ти захистити старайся,
Не здавайся, терпи та іди до звитяги поволі.

Український солдат! Яке слово важливе!
Коли чуєш його, зразу гордим стаєш.
Щось у серці звучить і чарівне, й мрійливе,
Найчистіше й найкраще Вітчизні своїй віддаєш

Відтепер ти солдат, ти їдеш в небезпеку.
І не знаєш, яких принесе тобі доля пісень.
Нині вирушиш ти у дорогу далеку,
Щоб не нівечив ворог Шевченкових білих вишень.
Відтепер ти солдат, і на тебе надія,
Що від ворога нас ти усіх захистиш.
У дитячих серцях є малесенька мрія,
Вірять діти: образити їх не даси...

Відтепер ти солдат, і тому не повинен здаватись.
Ти герой, ти борець, зможеш рідний наш край відстояти!»

Короткий термінологічний словник

<i>Автонім</i>	Справжнє ім'я автора твору, який підписує власні твори псевдонімом.
<i>Авторський стиль</i>	Сукупність, єдність усіх художніх особливостей (ідейно-тематичних, жанрових, мовних) творчості певного автора, що вирізняють його серед інших авторів. Це основні ідеї, які стосуються світогляду, змісту творів, підбору сюжетів і характерів, властивих його творам, а також особливість мови.
<i>Акмеїзм</i>	Модерністська течія в російській поезії 1910-х років. Провідні риси <i>А.</i> : відображення земного, конкретного, предметного світу; протест проти надмірного ірраціоналізму й містицизму символістів; увага до «слова як такого»; потяг до різноманітних культурних асоціацій, перегук із минулими епохами.
<i>Алегорія</i>	Троп, у якому абстрактні поняття розкривається в конкретних образах.
<i>Алітерація</i>	Фоностилістичний прийом, який полягає в повторенні однорідних приголосних звуків задля підвищення інтонаційної виразності вірша, для емоційного поглиблення його смислового зв'язку.
<i>Алюзія</i>	Легке непряме відсилання читача до літературного першоджерела.
<i>Ампліфікація</i>	Зумисне нагромадження кількох схожих означень для підсилення певного явища.
<i>Амфібрахій</i>	Трискладова стопа з наголосом на другому складі
<i>Анадиплосис</i>	Див. Епанафора .
<i>Аналіз літературного твору</i>	Логічна процедура, суть якої полягає в розчленуванні цілісного літературного твору на компоненти, елементи, в розгляді кожного з них зокрема та у взаємозв'язках, із метою осягнення, характеристики своєрідності цього твору
<i>Анапест</i>	Трискладова стопа з наголосом на третьому складі.
<i>Анафора</i>	Стилістична фігура, котра утворюється повтором окремих слів або словосполучень на початку суміжних мовних одиниць.
<i>Анепіфора</i>	Стилістична фігура, яка зв'язує повтором окремих слів чи словосполучень початок і кінець суміжних мовних одиниць (абзац, строфа) або й однієї одиниці (речення чи віршовий рядок).

Антитеза	Стилістична фігура, що полягає в зіставленні протилежних явищ, образів, думок чи понять для підсилення виразності.
Антоніми	Слова, протилежні за значенням.
Архаїзми	Старі назви, які в сучасній мові замінені іншими.
Асиндетон	Стилістична фігура, що базується на пропускові сполучників між окремими складниками тексту.
Асонанс	Фоностилістичний прийом, що полягає в концентрованому повторенні голосних звуків у поетичному рядку чи строфі, яке відтворює ефект милозвучності.
Багатозначність	Див. <i>Полісемія</i> .
Байка	Невеликий, часто віршований алегоричний твір повчально-гумористичного або сатиричного характеру.
Балада	Невеликий ліро-епічний твір, в основі якого лежить певна незвичайна пригода.
Бароко	Загальноєвропейський напрям у європейському мистецтві та літературі, який розвивався в XVI – XVII ст. Б. притаманні теоцентризм; нахил до ускладненої форми; динамізм образів і композицій; тяжіння до різких контрастів; парадоксальність; прагнення вразити читача; перенасиченість тропами і стилістичними фігурами, пишнота, мальовничість.
Барваризми	Іншомовні слова, що остаточно не засвоюються мовою. У тексті вживаються як у написанні мовою оригіналу, так і в кириличній транскрипції.
Варіація	Використання чужого тексту шляхом його переробки, при залишенні без змін окремих структурних рис оригіналу.
Вірш	1. Одиниця ритмізованої мови, окремий рядок у віршованому поетичному творі. Від наступного рядка вірш при читанні відокремлений ритмічною паузою, яка часто не збігається з синтаксичним членуванням мови й має специфічний інтонаційний характер. 2. Цілий поетичний твір.
Віршування	Система організації поетичної віршованої мови, в основі якої лежить повторення певних мовних елементів.
Водевіль	Легка комедійна п'єса з анекдотичним сюжетом, виповнена динамічними діалогами, піснями, танцями.
Гіпербола	Словесний зворот, в якому ознаки описуваного предмета подаються в надмірно перебільшеному

	вигляді.
Градація	Стилістична фігура, утворена зіставленням певних мовних одиниць у послідовності поступового наростання чи спадання їхнього емоційного значення.
Дактиль	Трискладова стопа з наголосом на першому складі.
Двовіриш	<i>Див. Дистих</i>
Дистих	Строфа, що складається з двох рядків.
Дитячий фольклор	Різноманітна сукупність творів, пов'язаних із життям і побутом дітей різного віку.
Діалектизми	Слова, що вживаються в окремих говорах або наріччях і не поширені в мові всього народу.
Драма	1. Літературний рід, що зображує дійсність безпосередньо через висловлювання та дію самих персонажів. 2. Твір, в якому зображуються взаємини людей та конфлікти, що між ними виникають.
Дума	Ліро-епічний віршований твір, особливий різновид фольклорних епічних пісень, в яких оспівується героїчне історичне минуле українського народу, переважно часів визвольної боротьби, очолюваної козацтвом, або його побут і моральні переконання.
Евфемізм	Слово або словесний зворот, що пом'якшує думку.
Екзистенціалізм	Течія в літературі, що виникла в 30-40-ві роки у Франції, найбільшого розквіту набула в 50-60-ті роки. Провідні риси <i>Е.</i> : екзистенція (існування) передує есенції (сутності); людина приречена на вигнання відчуженість від інших людей; письменник у творі виражає тільки себе, а не об'єктивну реальність; абсурдне буття несе страх, самотність, страждання, смерть; мистецтво не можна аналізувати, його потрібно тільки переживати.
Екзотизми	Слова, що називають незвичні поняття та реалії з життя інших народів.
Експозиція	Вихідна частина сюжету, в якій стисло подається ситуація перед визріванням конфлікту, а також відбувається попереднє знайомство з персонажами твору.
Експресіонізм	Модерністська стильова течія, що розвивалася з 1905 по 1920-ті рр. ХХ ст. Виникла в Німеччині в 1905 р. Провідні риси <i>Е.</i> : мистецтво має виражати незриме через зриме, внутрішнє через зовнішнє, усвідомлено пізнавати інтуїтивно; відображення особистих переживань під впливом настрою; нервова гострота образу; увага до простих характерів; пошуки джерела

	людського зла; увага до проблеми вини й кари; зрівнювання в правах потворного й прекрасного.
Елегія	Вірш, що виражає настрої смутку, журби, задуми.
Еліпсис	Стилістична фігура, що полягає в опущенні певного члена речення, який легко відновлюється за змістом.
Епанафора	Стилістична фігура, яка зв'язує повтором окремого слова або словосполучення кінець попередньої мовної одиниці з початком наступної.
Епігонство	Наслідкування, що характеризується несамостійністю художнього мислення, поверховим, жалюгідним копіюванням певних літературних творів попередників.
Епітет	Художнє означення.
Епіграма	Вірш дотепного змісту з несподіваною кінцівкою.
Епіталама	Вірш із нагоди одруження.
Епітафія	Вірш – надгробний напис.
Епіфора	Стилістична фігура, протилежна анафорі, котра утворюється повтором окремих слів або словосполучень у кінці суміжних мовних одиниць.
Епопея	1. Епічна форма, в якій зображується цілісна картина народного життя у вигляді героїчної розповіді про минуле. 2. Роман-епопея – роман, що має особливо складну будову й охоплює багатий життєвий матеріал.
Епос	Літературний рід, що відображує докільця в його об'єктивній сутності, в перебігу подій, в сюжетному їх розвитку, як правило, поза втручанням автора.
Етюд	Невеликий за обсягом, переважно безсюжетний твір настроєвого характеру, в якому автор подає конкретну картину, фіксує момент, вихоплений з життя, відтворює внутрішній стан людини, нерідко на тлі співзвучного пейзажу.
Жаргон	Див. Соціальні діалекти.
Зав'язка	Окреслення події, із якої починає розгортатися основний конфлікт твору

Загадка	Художнє алегоричне зображення якоїсь істоти, предмета або явища шляхом несподіваного зближення її з іншою істотою, предметом або явищем.
Запозичення	Творче перенесення сюжетної схеми, обставин, характерів героїв, композиції, образів мотивів тощо з однієї художньої системи до іншої.
Звуконаслідування	Фоностилістичний прийом, що полягає в оптимальній імітації засобами мови позамовних звукових явищ.
Ідея	Емоційно-інтелектуальна спрямованість художнього твору, що може бути охарактеризована як провідна думка
Імажизм, імажинізм	Школа в англійській та американській поезіях 1910-х років. Англійський поет і філософ Т. Е. Г'юм заснував «Школу імажизму» (1909 р.). У 1919 р. в Росії виникла літературна школа імажинізму. Провідні риси I. : принцип «чистої образності» при несуттєвості тематики; принцип економії слів; намагання відтворити не саму реальність, а асоціативні переживання, враження; «точне зображення», чіткість, ясність мови; експерименти в галузі ритміки й строфіки; розвиток верлібру.
Імпресіонізм	Модерністська стильова течія, заснована на принципі безпосередньої фіксації вражень, спостережень, співпереживань. I. розвивався в останній третині XIX – на початку XX ст. Провідні риси I. : відмова від ідеалізації й ідеалу; конструювання художнього образу на основі передачі вражень від дійсності; багатство кольорів і тонів; переважне використання жанру новели; специфічний психологізм, що виражається у виборі ситуацій для розкриття несподіваних рис природи персонажа; оригінальна тропіка, уривчаста синтаксична будова, часте використання інверсій, безсполучникових конструкцій.
Інверсія	Стилістична фігура, побудована на порушенні звичайного порядку слів у реченні.
Індивідуальний стиль	Див. <i>Авторський стиль</i> .
Інтер'єр	У літературі вид опису, змалювання внутрішніх приміщень та предметів, які в них знаходяться і безпосередньо оточують персонажів твору.
Іронія	Слово або словесний зворот, що набувають змісту,

	прямо протилежного буквального значенню.
Історизми	Назви предметів, які зникли з життя суспільства.
Казка	Епічний фольклорний твір чарівного, пригодницького або побутового характеру, який розповідає про вигадані події. Однією з найважливіших жанрових ознак казки є орієнтація на вимисел.
Катрен	Чотирирядкова строфа.
Кільце	Див. <i>Анепіфора</i> .
Класицизм	Літературний напрям, що виник у Франції XVII ст. й розвивався в європейських літературах до XIX ст. Теоретичне обґрунтування створив Н. Буало-Депрео. Провідні риси класицизму: абсолютизація естетичного ідеалу античності; свідоме прагнення найточніше сформулювати думку; проста, прозора побудова твору; чітко розроблена система жанрів; обов'язкове дотримання принципу триєдності в драматичних творах; проголошення пріоритетності державних інтересів над власними; яскраво виражена повчальність.
Клаузула	Закінчення віршового рядка.
Комедія	Драматичний твір, в якому засобами гумору та сатири розвінчуються негативні суспільні й побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи в людині.
Композиція літературного твору	Структура твору, доцільне поєднання всіх його елементів у єдину художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображуваного, представленого читачеві світу, світоглядною позицією, естетичним ідеалом письменника, нормами обраного жанру, орієнтацією на адресата.
Кульмінація	Момент найвищого напруження дії, максимального загострення конфліктної ситуації.
Легенда	Мала епічна форма, яка у фантастичному вигляді подає певні відомості, що сприймаються читачами як абсолютно правдиві.
Лейтмотив	Наскрізна думка тексту, що проходить через весь твір або через якусь його частину.
Лірика	Літературний рід, в якому навколишня дійсність зображується шляхом передачі почуттів, настроїв переживань, емоцій ліричного героя.

<i>Ліричний герой</i>	Специфічний герой-розповідач у ліричному творі.
<i>Літературний жанр</i>	Історично сформований тип художнього твору, який синтезує характерні особливості змісту та форми певного виду творів, має відносно усталену композиційну будову, що постійно розвивається.
<i>Літературний напрям</i>	Відносно монолітна і внутрішньо упорядкована сукупність літературних тенденцій, усталена в низці видатних творів, що з'явилися приблизно в один і той же період.
<i>Літературний образ</i>	Конкретна й водночас узагальнена картина людського життя що створена за допомогою вимислу й має естетичне значення.
<i>Літературний процес</i>	Історично й соціально зумовлений, закономірний рух художньої свідомості, який виявляється у виникненні, зміні й функціонуванні літературних явищ та фактів
<i>Літературний рід</i>	Спосіб вираження художнього змісту, сукупність принципів формальної організації творів, що визначаються властивостями як предмета зображення, так і художнього мовлення.
<i>Літературно-художній твір</i>	Розповідь про певну життєву подію (вигадану чи ні), що ведеться від особи реального або уявного автора з розрахунком на естетичне враження й містить у собі його передумови.
<i>Літота</i>	Словесний зворот, в якому прикмети описуваного предмета подаються занадто применшеними.
<i>Мадригал</i>	Невеликий за обсягом вірш на любовну тему.
<i>Медитація</i>	Філософський вірш, в якому автор розмірковує над проблемами життя й смерті, добра й зла.
<i>Мелодрама</i>	Підкреслено емоційний драматичний твір із загостреним сюжетом і виразним поділом на добродійних і лиходійних персонажів.
<i>Мемуари</i>	Суб'єктивне осмислення історичних подій чи життєвого шляху певної конкретно-історичної постаті, здійснене письменником у художній формі.
<i>Метафора</i>	Розкриття сутності одних явищ або предметів через інші за схожістю.
<i>Метонімія</i>	Перенесення значення на основі різної суміжності.
<i>Мистецька течія</i>	Відгалуження в певному літературному напрямі
<i>Міф</i>	Розповідь про богів, духів, героїв, неприродні сили, які брали участь у створенні світу.
<i>Мішані жанри</i>	Див. <i>Синкретичні жанри</i>
<i>Моностих</i>	Строфа, що складається з одного рядка.

Модернізм	Сумарний термін на позначення сукупності літературних напрямів та шкіл ХХ ст., яким притаманні антиреалістична спрямованість, експериментаторство, формотворчість, тяжіння до умовних засобів.
Нарис	Мала епічна форма, що аналізує нові або мало вивчені суттєві явища дійсності й визначається правдивістю зображуваних подій і фактів.
Наслідування	Свідоме використання автором творів попередників для вираження власних думок, емоцій, настроїв, почуттів
Натуралізм	Літературний напрям, який характеризується прагненням до фотографічного відтворення дійсності, а також фатальною біологічною й соціальною зумовленістю людської долі й поведінки. Виник у Франції в кінці ХІХ ст. Провідні риси натуралізму: намагання зробити мистецтво наукою; об'єктивність, відсутність оцінювання; відсутність «заборонених» тем; прагнення до фотографічного відтворення реального світу; уявлення про людину як про передусім біологічну істоту.
Новаторство	Пошук нових шляхів у поступальному розвитку літератури, що викликає значні зміни в літературних традиціях.
Новела	Мала епічна форма про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією.
Ода	Хвалебний вірш, присвячений уславленню важливих історичних подій або видатних осіб.
Омоніми	Слова, однакові за звучанням, але різні за значенням.
Оповідання	Мала епічна форма, основана на одному епізоді з життя людини.
Паралелізм	Стилістична фігура, яка ґрунтується на однотипній синтаксичній побудові двох або більше суміжних мовних одиниць.
Пародіювання	Гумористичний твір, в якому імітується творча манера письменника як не відповідна новим мистецьким запитам
Пароніми	Слова (пари слів), близькі за звучанням, але різні за значенням.
Парономазія	Стилістична фігура, яка пролягає у зближенні далеких за походженням і значенням, але подібних за звучанням слів.
Парцеляція	Поділ речень на самостійні компоненти (одне

	речення розбивається на кілька частин), що посилює й увиразнює кожен відособлений компонент.
Пафос	Натхнення, викликане певною ідеєю, подією.
Пейзаж	У літературі один із композиційних компонентів художнього твору: опис природи, будь-якого незамкнутого простору зовнішнього світу
Передісторія	Див. Експозиція .
Переказ	Розповідь про реальну подію із життя народу, що передається із покоління в покоління, поетична історія села й міста, родини, яка має свої закономірності побутування, свою поетику.
Персоніфікація	Надання неживим предметам ознак живих.
Пісня	Вірш, призначений для співу.
Пірихій	Двоскладова стопа, яка складаються з двох ненаголошених складів
Повість	Середня епічна форма, що дає ряд епізодів, котрі об'єдналися навколо основного персонажа і складають певний період його життя.
Поема	Великий віршований твір, в якому порушуються важливі проблеми минулого, сучасного чи майбутнього.
Полісемія	Наявність у слова двох чи більше пов'язаних між собою значень, що виникли у процесі розвитку первинного значення.
Порівняння	Зіставлення зображуваного предмета чи явища з іншим предметом чи явищем.
Постмодернізм	Загальна назва окреслених останніми десятиліттями тенденцій у мистецтві, що виникли після модернізму та авангардизму. Мистецтво постмодерну існує з кінця ХХ – на початку ХХІ ст. Провідні риси П. : відчуття універсальної порожнечі після втрати ідеологічних ілюзій; відкидання абсолютних об'єктивних істин і встановлення істин «малих», «локальних»; розгляд усіх цінностей як відносних; визнання багатогранності світу; антиідеологічність, відмова від активного докорінного перетворення світу; принцип відносності людських знань; культ незалежно вільної особистості; нарочито химерне переплетіння різних стилів, суміш багатьох традиційних жанрів; наскрізна іронічність та пародійність.
Приказки	Короткі сталі вислови, в яких немає повчання, а лише констатація факту.
Прислів'я	Короткі сталі афористичні вислови, в яких у

	художній формі виражено судження народу про життєві явища.
Приспів	Див. <i>Рефрен</i> .
Просаподосис	Див. <i>Аненіфора</i> .
Псалма	Вірш релігійного змісту.
Ремінісценція	Запозичення окремих елементів із творчості попередників.
Реалізм	Літературний напрям, який характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації життєвих явищ. Розвивався в другій половині XIX ст. Провідні риси реалізму: перебільшене уявлення про роль суспільно-економічних умов у процесі формування особистості; епічність, об'єктивізм, пасивність ролі автора; зображення типових характерів у типових обставинах; класовість, що виражається у прагненні зобразити будь-яку особистість як представника певного класу; посилення епічної форми, бурхливий розвиток епічних жанрів (оповідання, повість, роман).
Рефрен	Повторення групи слів, рядка або кількох віршованих рядків у строфах. У поетичних текстах рефрен є засобом підкреслення емоційного і смислового чинника (повторюються ті слова, які створюють почуттєву домінанту).
Рима	Співзвуччя частин різних слів.
Ритм	Повторюваність у віршованій мові однорідних звукових особливостей.
Римування	Характер розміщення рим у вірші.
Риторичне заперечення	Заперечення, що має форму відповіді на вірогідне припущення, на думку уявного співрозмовника.
Риторичне звертання	Звертання, яке не має на меті дійсного контакту з особою, до котрої звертаються.
Риторичний оклик (вигук)	Вислів, що має підкреслено-емоційний характер і вводить для посилення зображуваного.
Риторичне питання	Запитання, яке ставиться не для отримання відповіді, а для афористичного узагальнення думки.
Риторичні фігури	Фігури мовлення, побудовані на словесних зворотах, що мають умовно-діалогічний характер: на відміну від живого, побутового спілкування, речення з риторичними конструкціями не розраховане на реальну відповідь або на практичну дію.
Розвиток дії	Поступове ускладнення дії, що доводить її до найбільшого загострення конфлікту твору

<i>Розв'язка</i>	Сюжетна частина, яка завершує дію, доводить до логічного вирішення події, зав'язані в конфліктному вузлі твору
<i>Роман</i>	Велика епічна форма, в основі якої лежить зображення приватного життя людини в нерозривному зв'язку із суспільним розвитком.
<i>Романтизм</i>	Літературний напрям, що виник наприкінці XVIII ст. в Німеччині та існував у європейській літературі в першій половині XIX ст. Провідні риси романтизму: відтворення внутрішньої роздвоєності людської натури (духовне – біологічне, емоційне – раціональне, особисте – суспільне тощо); пріоритет серця над розумом; зображення виняткових характерів у виняткових обставинах; звернення до національних традицій, мови, фольклору; розширення тем і жанрів, поєднання поезії й прози, створення нових жанрів (романтичної, або байронічної поеми, балади); суб'єктивізм, індивідуалізм, активна роль автора; потяг до символічного бачення.
<i>Розповідачі</i>	Образи осіб, що виступають як суб'єкти розповіді й водночас як її об'єкти (герої, що є учасниками тих подій, про які вони розповідають)
<i>Сарказм</i>	Їдка, викривальна, особливо дошкульна насмішка, сповнена максимальної ненависті й гнівного презирства.
<i>Сентименталізм</i>	Літературний напрям другої половини XVIII – початку XIX ст. Провідні риси сентименталізму: підвищений інтерес до людського почуття, до емоційного сприйняття навколишньої дійсності; зростання ролі психологічної мотивації вчинків і поведінки персонажів; культ природи та людських почуттів; зображення моральних чеснот простих людей, змалювання їх побуту й звичаїв; актуалізація таких жанрів, як подорожі, епістолярні твори, слізливі комедії.
<i>Символ</i>	Предметний або словесний знак, котрий опосередковано виражає сутність певного явища.
<i>Символізм</i>	Модерністська стильова течія XIX – поч. XX ст., основною рисою якої є те, що конкретний художній образ перетворюється на багатозначний символ. С. виник у Франції і поширився по всій Європі. Провідні риси С.: заглиблення у потаємні першооснови буття, недоступні логіці; заміна думок

	чи понять відповідними символами, що мають прихований смисл; ідея самоцінності мистецтва; подолання натуралізму та побутовізму у змалюванні дійсності; надання символічного значення кольорам, звукам тощо.
Синекдоха	Різновид метонімії, в якому відбувається перенесення значення на основі кількісних ознак.
Синкретичні жанри	Літературні твори, в яких поєднуються особливості епічного, ліричного й драматичного родів і суміжних галузей суспільної діяльності людини, зокрема науки та публіцистики.
Синоніми	Слова, які мають близьке або тотожне значення, але відрізняються звучанням.
Скоромовка	дотепна гра спеціально скомпонованих важковимовних слів, що створюють труднощі для швидкої й виразної вимови слів.
Соціалістичний реалізм	Модерністська стильова течія, яка панувала в радянській літературі протягом 20-80-х рр. ХХ ст. Провідні риси С. Р. : забазованість на марксистському вченні, в основі якого руйнація, насильницьке знищення існуючого ладу; конструювання т. зв. «ідеальної дійсності», якою б вона мала б бути відповідно до панівної ідеології; література стає засобом примусу, «виховання» людини в дусі комуністичної моралі; пролетарське місто уособлює космос, гармонію, рай, а приватновласницьке село – хаос, дисгармонію, пекло; втіленням зла стає куркуль, втіленням добра – більшовик; заміна морального підходу до проблеми добра й зла на економічно-класовий; трансформація образу землі із символу духовної гармонії людини на втілення матеріальної влади над людиною.
Соціальні діалекти	Сукупність особливостей розмовного мовлення, що виникає серед людей, котрі перебувають у подібних професійних та побутових умовах чи об'єднані спільністю інтересів.
Співомовка	Невеликий вірш гумористичного або сатиричного змісту, в основі якого лежить народний анекдот.
Спондей	Двоскладова стопа, яка складаються з двох наголошених складів.
Стик	Див. Епанафора .
Стиль (епoxy)	доби Найзагальніші традиції, погляди, переконання, смаки певної доби, якими та відрізняється від інших епох. У розвитку європейської культури виділяють такі

	епохи: античність, готика, ренесанс, бароко, класицизм, романтизм, реалізм, модернізм, постмодерн
Стопа	Група складів, яка об'єднує один наголошений та один або два ненаголошені склади, що повторюються.
Строфа	Кілька віршових рядків, поєднаних за змістом і певним порядком римування.
Сюжет	Подія чи система подій, покладена в основу епічних, драматичних, інколи ліричних творів, спосіб естетичного освоєння й осмислення, організації подій, рух характерів у художньому часі й просторі.
Сюрреалізм	Модерністська стильова течія, що виникла у Франції вкінці 1910-х рр. Термін Гійома Аполлінера. Провідні риси С.: абсолютизація підсвідомості, інтуїції; несподіване асоціювання: окремі реалістичні елементи перебувають у нелогічному, нібито випадковому зв'язку; відображення видінь, снів; розкріпачення всіх внутрішніх духовних прагнень особистості; пошуки прихованого від людського ока, невідомого, непізнаного й тому істинного сенсу життя; відтворення плину думок, не скутих логікою, людськими законами, законами розуму.
Тавтологія	1. Уживання однакових чи спільнокореневих слів, що є порушенням чистоти мовлення. 2. Стилістична фігура, яка полягає в повторенні того самого кореня в різних словотворчих формах.
Тема	Коло подій, життєвих явищ, змальованих у творі.
Терцет	Строфа, що складається з трьох рядків з однією римою.
Терцина	Строфа з трьох рядків п'ятистопного ямба, в якій середній рядок римується з крайніми – першим і третім – у наступній строфі, завершуючись окремим рядком, римованим із другим рядком попередньої строфи
Традиція	Передавання художнього досвіду від одного покоління письменників до іншого, його творче переломлення в історії культури.
Трагедія	Драматичний твір, що ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті між суб'єктивними бажаннями особистості й об'єктивною неможливістю їх утілення.
Трагікомедія	Драматичний твір, якому властиві риси одночасно й трагедії, й комедії.

Троп	Слово, вживане в невластивому йому значенні для характеристики будь-якого явища за допомогою вторинних смислових значень.
Унанімізм	Літературна течія у французькій літературі початку ХХ ст., що об'єднала молодих французьких письменників. Засновник – Жюль Ромен. Провідні риси У. : потяг до соціальної тематики, правдивого відображення життя; пропагування принципу єднання народів, «однодушності» людей; злиття людини та природи; переважне звертання до поезії, повернення віршам конкретності й ліричної непосредності, актуалізація вільного вірша (верлібру); прагнення до простоти стилю.
Уособлення	Див. Персоніфікація .
Усна народна творчість	Див. Фольклор .
Фабула	Розповідь про змальовані у творі події в їхній хронологічній та причиново-наслідковій послідовності, тоді як у сюжеті можуть з'являтися екскурси в минуле, майбутнє тощо.
Фольклор	Художня колективна творча діяльність народу, що відображає його життя, погляди, ідеали
Футуризм	Модерністська стильова течія 10 – 30-х рр. ХХ ст. Заснована в Італії поетом Філіппо-Томмазо Марінетті. Провідні риси Ф. : заперечення всіх попередніх суспільно-культурних традицій; агресивний урбанізм – зображення й опис життя великих міст; заперечення правил логіки й гармонії; дегуманізація (відмова від гуманізації, від спрямування на добро, чуйність, людяність); волюнтаризм – першоосновою й творцем дійсності є Божа чи людська воля; переважання форми над змістом; сміливе експериментування з формою твору (лексикою, тропами, ритмікою).
Хорей	Двоскладова стопа з наголосом на першому складі
Художня література	Мистецтво, яке відтворює життя за допомогою слова, мови.
Цитація	Дослівно наведений уривок із якогось тексту
Щоденники	Щоденні або ж такі, що не мають періодичності, записи автором певних подій, учасником і свідком яких він був.
Ямб	Двоскладова стопа з наголосом на другому складі

Тестові завдання з курсу Варіант I

1. Лексика – це...
 - а) синоніми, антоніми, омоніми;
 - б) словниковий склад мови;
 - в) застарілі слова;
 - г) наука про словниковий склад мови.
2. Неологізми – це слова, які...
 - а) з'являються в мові;
 - б) запозичені з інших мов;
 - в) позначають предмети та явища чужого життя;
 - г) уживаються лише в мові людей певної місцевості.
3. Назви предметів, які зникли з життя суспільства.
 - а) неологізми;
 - б) архаїзми;
 - в) історизми;
 - г) варваризми;
4. Синоніми, які мають однакове значення, але вживаються в різних стилях мовлення.
 - а) абсолютними;
 - б) лексико-семантичними;
 - в) стилістичними;
 - г) семантико-стилістичними
5. Яка з перерахованих ознак не характерна для фольклору?
 - а) усність;
 - б) традиційність;
 - в) варіантність;
 - г) писемна форма існування;
 - д) колективність.
6. Чарівно-фантастичні оповідання зі своєю системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії, це...
 - а) легенди;
 - б) казки;
 - в) перекази;
 - г) міфи.
7. Якого різновиду казок не існує?
 - а) чарівно-фантастичних;
 - б) про тварин;
 - в) гумористичних;
 - г) соціально-побутових.
8. Стислі твори, в основі яких лежить метафоричне запитання...
 - а) загадки;
 - б) скоромовки;
 - в) прислів'я;

- г) приказки.
9. Легенда – це...
- а) розповідь про реальну подію із життя народу, що передається із покоління в покоління, поетична історія села й міста, родини, яка має свої закономірності побутування, свою поетику;
- б) розповідь про богів, духів, героїв, неприродні сили, які брали участь у створенні світу;
- в) стислий твір, в основі якого лежить метафоричне запитання;
- г) мала епічна форма, яка у фантастичному вигляді подає певні відомості, що сприймаються читачами як абсолютно правдиві.
10. Який із названих жанрів не належить до малих фольклорних жанрів?
- а) загадка;
- б) прислів'я;
- в) скоромовка;
- г) переказ.
11. Короткі сталі вислови, в яких немає повчання, а лише констатується факт.
- а) прислів'я;
- б) приказки;
- в) крилаті вислови;
- г) афоризми;
- д) сентенції.
12. До якого складу лексики належать дієслівні форми *спатоньки, їстоньки*?
- а) емоційно-експресивної;
- б) книжної;
- в) діалектної;
- г) просторічної.
13. Яке число вважається сакральним у фольклорі?
- а) 1;
- б) 3;
- в) 4;
- г) 8.
14. Яким елементом казки є вислів «Живуть і хліб жують, і постолом добро возять»?
- а) кінцівка;
- б) кульмінація;
- в) портрет;
- г) пейзаж.
15. Який із цих псевдонімів використовував Л. Глібов?
- а) Вартовий;
- б) дідусь Кенир;
- в) Борис Тен;
- г) Грицько Григоренко.
16. Хто є «батьком байки»?
- а) Аристофан;
- б) Езоп;

- в) Геродот;
г) Есхіл.
17. Назвіть автонім Марка Вовчка.
а) Людмила Василевська-Березіна;
б) Надія Кибальчич;
в) Наталена Королева;
г) Марія Вілінська.
18. Назвіть автонім Олени Пчілки.
а) Лариса Косач;
б) Ольга Кривинюк;
в) Ізидора Косач-Борисова;
г) Ольга Косач-Драгоманова.
19. Який із згаданих творів написаний Оленою Пчілкою?
а) «Котова наука»;
б) «Чиж та голуб»;
в) «Пан та собака»;
г) «Ведмежий суд».
20. Назвіть автонім Лесі Українки.
а) Олександра Судовщикова;
б) Людмила Василевська-Березіна;
в) Лариса Косач-Квітка;
г) Оксана Лятуринська.
21. Який із названих творів не належить Лесі Українці?
а) «Лісова пісня»;
б) «Блакитна троянда»;
в) «Назар Стодоля»;
г) «У пущі».
22. До якого саме жанрового різновиду можна віднести казку Лесі Українки «Біда навчить»?
а) чарівно-фантастичних;
б) соціально-побутових;
в) кумулятивних;
г) про тварин.
23. Назвіть автонім Олександра Олеся.
а) Володимир Єремченко;
б) Григорій Данилевський;
в) Олександр Скрипаль-Міщенко;
г) Олександр Кандиба.
24. Під яким псевдонімом увійшов в історію української літератури син Олександра Олеся?
а) Олег Ольжич;
б) Олесь Досвітній;
в) Микола Хвильовий;
г) Грицько Григоренко.
25. Який троп застосовано в назві оповідання «Кумедія з Костем»?

- а) іронія;
 - б) епітет;
 - в) метафора;
 - г) евфемізм.
26. Назвіть автонім Остапа Вишні.
- а) Микола Фітільов;
 - б) Освальд Бургардт;
 - в) Олександр Кандиба;
 - г) Павло Губенко.
27. Яка з названих збірок не належить Остапові Вишні?
- а) «Діла небесні»;
 - б) «Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився»;
 - в) «Вишневі усмішки (сільські)»;
 - г) «Бюро знахідок».
28. Як називалася перша, тріумфальна збірка поезій Павла Тичини?
- а) «Троянди й виноград»;
 - б) «Сатиричне і ліричне»;
 - в) «Сонячні кларнети»;
 - г) «Калиновий міст».
29. Яка з названих книжок не належить перу Наталі Забіли?
- а) «Лісова лічилка»;
 - б) «Олівець-малювець»;
 - в) «Ясоччина книжка»;
 - г) «Лісові казки».
30. Який відомий російський дитячий поет товаришував із Наталею Львівною?
- а) Корній Чуковський;
 - б) Борис Заходер;
 - в) Сергій Михалков;
 - г) Григорій Остер.
31. Як звали головного героя повісті «Гуси-лебеді летять»?
- а) Дмитрик;
 - б) Павлусь;
 - в) Михайлик;
 - г) Іванко.
32. Назву якої професії означає прізвище «Стельмах»?
- а) тесля;
 - б) колесник;
 - в) столяр;
 - г) муляр.
33. Назвіть автонім Марії Пономаренко.
- а) Олександра Судовщикова;
 - б) Марія Григоренко;
 - в) Марія Ленерт-Домбровська;
 - г) Галина Домбровська.

34. Як називалася читанка для дитячих садочків, написана Марією Пономаренко у співавторстві з Людмилою Бондарчук і Лесею Памірською?
- а) «Материнка»;
 - б) «Ластівка»;
 - в) «Де ростуть котигорошки»;
 - г) «Первоцвіт».
35. Назва якого оповідання стала назвою збірки, за котру Миколу Яненка нагородили премією імені Лесі Українки?
- а) «Сонячної ночі»;
 - б) «Боцман Бородай»;
 - в) «Спасибі вам, дельфіни»;
 - г) «Цвітуть в океані квіти».
36. Як називається галузь мистецтва, яка змальовує море та морські пригоди?
- а) анімалістика;
 - б) мариністика;
 - в) баталістика;
 - г) біографістика.
37. Яка з названих книжок не належить перу Ліни Костенко?
- а) «Берестечко»;
 - б) «Маруся Чурай»;
 - в) «Інкрустації»;
 - г) «Зів'яле листя»;
 - д) «Бузиновий цар».
38. В якому селі працював В. Сухомлинський?
- а) Моринці;
 - б) Старий Животів;
 - в) Павлиш;
 - г) Чернеччина.
39. Твори якого жанру не писав В. Сухомлинський?
- а) притча;
 - б) казка;
 - в) оповідання;
 - г) фарс.
40. Улюбленим учнем якого видатного режисера був Микола Вінграновський?
- а) Михайла Калатозова;
 - б) Олександра Довженка;
 - в) Григорія Чухрая;
 - г) Сергія Ейзенштейна.
41. Яка з названих книжок не належить Миколі Вінграновському?
- а) «Атомні прелюди»;
 - б) «На срібнім березія»;
 - в) «Нас батьки не розуміють»;
 - г) «Київ».
42. Яка з названих збірок не належить перу Анатолія Костецького?
- а) «Джміль про сонечко гуде»;

- б) «Весняні дарунки»;
 - в) «Лист до птахів»;
 - г) «Бузиновий цар».
43. Який відомий український письменник відіграв неабияку роль у творчій долі Анатолія Костецького?
- а) Михайло Стельмах;
 - б) Олесь Гончар;
 - в) Володимир Сосюра;
 - г) Максим Рильський.
44. Назвіть автонім Марійки Підгірянки.
- а) Марія Ленерт-Домбровська;
 - б) Марія Вілінська;
 - в) Галина Домбровська;
 - г) Галина Кирпа.
45. Який із згаданих творів написав не Василь Сухомлинський?
- а) «Перший диктант»;
 - б) «Сьома дочка»;
 - в) «Сива волосинка»;
 - г) «Соромно перед соловейком».
46. Перша книжка творів Шевченка називалась:
- а) «Заповіт»;
 - б) «Мальовнича Україна»;
 - в) «Кобзар»;
 - г) «В казематі».
47. Який із названих творів написав Григір Тютюнник?
- а) «Ласочка»;
 - б) «Перебите крило»;
 - в) «Малий Мирон»;
 - г) «Чорнобильська дівчина Калина».
48. Хто є автором збірки «Сонячні кларнети»:
- а) Микола Зеров;
 - б) Павло Тичина;
 - в) Максим Рильський;
 - г) Володимир Сосюра.
49. Що означає біблійний вислів «соломонів суд»?
- а) мудрий;
 - б) довготривалий;
 - в) кривдний;
 - г) продажний.
50. Якому з персонажів Л. Глібова належать слова: «Що, братику, посіяв, те й пожни»:
- а) Вовкові;
 - б) Ослові;
 - в) Коніку-стрибунцеві;
 - г) Котові.

51. «Хто кохав життя ледаче, Непереливки тому», – це слова якого героя Леоніда Глібова?
- а) Вовка;
 - б) Лисиці;
 - в) Мурав'я;
 - г) Ягняти.
52. Який твір написаний Остапом Вишнею?
- а) «Вершники»;
 - б) «Зенітка»;
 - в) «Перебите крило»;
 - г) «Ласочка».
53. Яка з названих збірок не належить перу П. Воронька?
- а) «Моя Гуцульщина»;
 - б) «Сонячні кларнети»;
 - в) «Помагай»;
 - г) «Від Москви до Карпат».
54. Автобіографічна дилогія М. Стельмаха має назву:
- а) «Хліб і сіль», «Велика рідня»;
 - б) «Дума про тебе», «Чотири броди»;
 - в) «Правда і кривда», «Чотири броди»;
 - г) «Гуси-лебеді летять», «Щедрий вечір».
55. Яка з перерахованих ознак стосуються лірики як літературного роду?
- а) наявність ремарок;
 - б) діалогічна форма;
 - в) віршована форма викладу;
 - г) наявність декількох сюжетних ліній у тексті
56. Вибрати із запропонованих термінів елемент сюжету:
- а) пейзаж;
 - б) кульмінація;
 - в) епіграф;
 - г) вставна новела;
57. Який компонент не належить до сюжетних елементів твору?
- а) передісторія;
 - б) композиція;
 - в) розв'язка;
 - г) розвиток дії.
58. Сполучуваність протилежних за значенням слів:
- а) епітет;
 - б) епіфора;
 - в) анафора;
 - г) оксиморон.
59. Стилистична фігура, побудована на порушенні прямого порядку слів у реченні, називається:
- а) градація;
 - б) антитеза;

в) тавтологія

г) інверсія

60. Із названих художніх засобів виберіть троп:

а) діалектизм;

б) метафора;

в) стопа;

г) екзотизм.

61. Як називаємо урочистий вірш, у якому автор висловлює похвалу видатним особам чи звеличує визначні події?

а) ода;

б) ідилія;

в) балада;

г) елегія.

62. Який із названих жанрів не належить до лірики:

а) ідилія;

б) есе;

в) гімн;

г) елегія.

63. Роман – це:

а) велика епічна форма, в основі якої лежить зображення приватного життя людини в нерозривному зв'язку із суспільним розвитком;

б) середня епічна форма, що дає ряд епізодів, котрі об'єдналися навколо основного персонажа і складають певний період його життя;

в) мала епічна форма про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією.

г) мала епічна форма, що аналізує нові або мало вивчені суттєві явища дійсності й визначається правдивістю зображуваних подій і фактів.

64. До якої тематичної групи казки належить «Котигорошко»?

а) чарівно-фантастичної;

б) соціально-побутової;

в) міфологічної;

г) про тварин.

65. Який із названих жанрів не належить до дитячого фольклору?

а) забавлянки;

б) лічилки;

в) колискові пісні;

г) весільний обряд.

66. Фольклор – слово іншомовного походження, що означає:

а) з англ. – народні знання, народну мудрість;

б) з грецької – життя;

в) з латинської – героїчне минуле народу;

г) зі старослов'янської – особливий спосіб велемовної оповіді про історію

67. Указати жанр, що виник середовищі дітей.

а) загадка;

б) прислів'я;

в) дражнилка;

г) притча.

68. Фольклорний твір, у якому фігурує язиката Хвеська, є:

а) казкою;

б) щедрівкою;

в) думою;

г) легендою.

69. Відгадайте загадку Л. Глібова:

Тільки я сердита зроду:

Хто задивиться на вроду,

Чи сунеться цілувать, -

Буде сльози проливать.

а) морква;

б) цибуля;

в) буряк;

г) картопля.

70. Справжнє прізвище Панаса Мирного:

а) Левицький;

б) Рудченко;

в) Королів-Старий;

г) Назарук.

71. Що украла Олександра з однойменного оповідання Б. Грінченка?

а) зошит;

б) олівець;

в) хліб;

г) гроші.

72. Вірш Т. Шевченка на тему дитинства :

а) «На Великдень, на соломі...»;

б) «Наймичка»;

в) «Катерина»

г) «Заповіт».

73. Назвіть автора поезії:

Учітесь, читайте,

І чужому научайтесь,

Й свого не цурайтесь.

Бо хто матір забуває,

Того Бог карає,

Того діти цураються,

В хату не пускають

а) Євген Гребінка;

б) Леся Українка;

в) Тарас Шевченко;

г) Яків Щоголів.

74. Визначте жанр твору:

А між нами, хлопчиками,

Хтось не слухається мами.

Раз, два, три,

Це, напевне, будеш ти.

- а) лічилка;
- б) мирилка;
- в) загадка;
- г) веснянка.

75. Укажіть збірку поезій В. Симоненка:

- а) «Інкрустації»;
- б) «Тиша і грім»;
- в) «Атомні прелюди»;
- г) «Троянди і виноград».

76. Визначте стилістичну фігуру у поданому фрагменті з поезії В. Стуса.

Скучив за степом, скучив за лугом,

Скучив за ставом, скучив за гаєм,

Скучив за сином, скучив за другом,

Скучив за матір'ю, за рідним краєм

- а) анафора;
- б) епіфора;
- в) інверсія;
- г) градація.

77. Стилізацією під який фольклорний жанр є вірш В. Симоненка «Лебеді материнства»?

- а) колискова;
- б) коломийка;
- в) щедрівка;
- г) веснянка

78. Популярною народною піснею стала поезія:

- а) «Світлий сонет» Л. Костенко;
- б) «Два кольори» Д. Павличка;
- в) «О панно Інно» П. Тичини;
- г) «Каменярі» І. Франка.

79. Книгою книг вважається...

- а) літопис;
- б) Біблія;
- в) збірник народних пісень;
- г) «Велесову книга».

80. Головною темою «Слова о полку Ігоревім» є...

- а) смерть князя Ігоря Рюриковича від рук древлян;
- б) боротьба Ігоря Святославича за київський стіл;
- в) невдалий похід князя Ігоря Святославича проти половців;
- г) убивство Ігоря Ольговича київськими боярами.

81. Автобіографічний вірш Т. Шевченка.

- а) «Садок вишневий коло хати...»;
- б) «Мені однаково...»;

- в) «Мені тринадцятий минало...»;
- г) «Думи мої, думи мої...».
82. Який персонаж Л. Глібова стверджував: «Здається, ти й позаторік тут був та капості мені робив»:
- а) Вовк;
- б) Лисиця;
- в) Чижик;
- г) Кіт.
83. Як звали батька Бориса Грінченка?
- а) Дмитром;
- б) Павлом;
- в) Василем;
- г) Іваном.
84. Назвіть ім'я батька Івана Франка.
- а) Григорієм;
- б) Яковом;
- в) Павлом;
- г) Петром.
85. Яке з цих оповідань належить перу І. Франка?
- а) «Перший диктант»;
- б) «Малий Мирон»;
- в) «Ксеня»;
- г) «Федько-халамидник».
86. Який із названих творів не належить перу Олександра Пушкіна?
- а) «Казка про царя Салтана»;
- б) «Дядя Стьопа»;
- в) «Євгеній Онегін»;
- г) «Руслан і Людмила».
87. Який із названих творів не належить перу Самуїла Маршака?
- а) «Казка про дурненьке мишеня»;
- б) «Вусатий-Смугатий»;
- в) «Дітки в клітці»;
- г) «Бармалей».
88. Назвіть ім'я головного героя «Горбоконики»?
- а) Іван;
- б) Данило;
- в) Гаврило;
- г) Кирило.
89. Назвіть автонім Марка Твена:
- а) Семюель-Ленгхорн Клеменс;
- б) Едгар Аллан По;
- в) Френсіс-Скотт Фітцджеральд;
- г) Арчибальд Кронін.
90. Який із названих творів написаний не К. Ушинським?
- а) «Півник із сім'єю»;

- б) «Курка та каченята»;
 - в) «Філіпок»;
 - г) «Васько».
91. Назвіть автонім Корнія Чуковського.
- а) Микола Корнейчуков;
 - б) Михайло Корнійчук;
 - в) Кирило Корнієнко;
 - г) Корній Чуков.
92. Якою іноземною мовою досконало володів С. Маршак?
- а) узбецькою;
 - б) іспанською;
 - в) англійською;
 - г) італійською.
93. Назвіть справжнє ім'я Карло Коллоді.
- а) Умберто Еко;
 - б) Едуардо де Філіпо;
 - в) Карло Лоренцині;
 - г) Маріо П'юзо.
94. Яка з названих казок написана не Чуковським?
- а) «Крокодил»;
 - б) «Муха-цокотуха»;
 - в) «Дванадцять місяців»;
 - г) «Федорине горе».
95. Якої казки немає в Шарля Перро?
- а) «Попелюшка»;
 - б) «Золотий гусак»;
 - в) «Ріке з чубчиком»;
 - г) «Кіт у чоботях».
96. Як звали братів Грімм?
- а) Йоганн та Клаус;
 - б) Якоб та Вільгельм;
 - в) Фрідріх та Вольфганг;
 - г) Вернер та Генріх.
97. Ким була Астрід Ліндгрєн, коли почала писати?
- а) вчителькою;
 - б) медсестрою;
 - в) продавчиною;
 - г) домогосподаркою.
98. Якого героя немає в казці «Вінні-Пух і всі-всі-всі»?
- а) Пацика;
 - б) Крістофера-Робіна;
 - в) Ріке;
 - г) Кролика.
99. Який із названих творів написав не Джанні Родарі?
- а) «Джельсоміно в країні брехунів»;

- б) «Пригоди Цибуліно»;
- в) «Чим пахнуть ремесла»;
- г) «Пригоди Буратіно».

100. Який із названих персонажів не є героєм творів Андерсена?

- а) Снігова королева;
- б) Червона Шапочка;
- в) Дюймовочка;
- г) Русалонька.

Відповіді до тестових завдань № 1

1 – Б; 2 – А; 3 – В; 4 – В; 5 – Г; 6 – Б; 7 – В; 8 – А; 9 – Г; 10 – Г; 11 – Б; 12 – А; 13 – Б; 14 – А; 15 – Б; 16 – Б; 17 – Г; 18 – Г; 19 – А; 20 – В; 21 – В; 22 – Г; 23 – Г; 24 – А; 25 – А; 26 – Г; 27 – Г; 28 – В; 29 – Г; 30 – А; 31 – В; 32 – Б; 33 – Б; 34 – В; 35 – Г; 36 – Б; 37 – Г; 38 – В; 39 – Г; 40 – Б; 41 – В; 42 – Г; 43 – А; 44 – А; 45 – А; 46 – В; 47 – А; 48 – Б; 49 – А; 50 – Г; 51 – В; 52 – Б; 53 – Б; 54 – Г; 55 – В; 56 – Б; 57 – Б; 58 – Г; 59 – Г; 60 – Б; 61 – А; 62 – Б; 63 – А; 64 – А; 65 – Г; 66 – А; 67 – В; 68 – А; 69 – Б; 70 – Б; 71 – В; 72 – А; 73 – В; 74 – А; 75 – Б; 76 – А; 77 – А; 78 – Б; 79 – Б; 80 – В; 81 – В; 82 – А; 83 – А; 84 – Б; 85 – Б; 86 – Б; 87 – Г; 88 – А; 89 – А; 90 – В; 91 – А; 92 – В; 93 – В; 94 – В; 95 – Б; 96 – Б; 97 – Г; 98 – В; 99 – Г; 100 – Б.

Варіант II

1. Архаїзми – це...

- а) синоніми, антоніми, омоніми;
- б) словниковий склад мови;
- в) застарілі слова;
- г) наука про словниковий склад мови.

2. Діалектизми – це слова, які...

- а) з'являються в мові;
- б) запозичені з інших мов;
- в) позначають предмети та явища чужого життя;
- г) уживаються лише в мові людей певної місцевості.

3. Нові слова – це:

- а) неологізми;
- б) архаїзми;
- в) історизми;
- г) варваризми.

4. Синоніми, які вживаються в одному стилі мовлення, проте мають відтінки значень:

- а) абсолютні;
- б) лексико-семантичні;
- в) стилістичні;
- г) семантико-стилістичні.

5. Яка з перерахованих ознак не характерна для фольклору?

- а) колективність;
- б) усність;
- в) традиційність;

- г) індивідуальне авторство.
6. Невеликий твір розповідного характеру, в якому віддзеркалилися уявлення колективної (переважно первісної) свідомості про навколишній світ, його походження та систему взаємозв'язків значущих елементів світобудови:
- а) переказ;
 - б) легенда;
 - в) казка;
 - г) міф.
7. В яких казках відбуваються метаморфози?
- а) чарівно-фантастичних;
 - б) про тварин;
 - в) соціально-побутових.
8. Який із названих жанрів не належить до малих фольклорних жанрів?
- а) загадка;
 - б) дума;
 - в) прислів'я;
 - г) скоромовка.
9. Стислий твір, дотепна гра спеціально скомпонованих важковимовних слів, і звуків, що створюють труднощі для швидкої й виразної вимови слів.
- а) приказка;
 - б) загадка;
 - в) скоромовка;
 - г) прислів'я.
10. В яких легендах відтворюються прадавні уявлення про природу?
- а) апокрифічних;
 - б) історико-героїчних;
 - в) міфологічних.
11. Короткі сталі вислови, в яких відображена народна мудрість.
- а) прислів'я;
 - б) приказки;
 - в) крилаті вислови;
 - г) афоризми.
12. Який із наведених прикладів є скоромовкою?
- а) Книга вчить, як на світі жить;
 - б) Язик до Києва доведе;
 - в) Через грядку гріб тхір ямку;
 - г) Народ скаже, як зав'яже.
13. Ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю (рідше батьком чи іншими членами родини) над колискою дитини для того, щоб її приспати.
- а) пісні про працю;
 - б) календарні пісні;
 - в) колискові пісні;
 - г) обрядові пісні.
14. Яким елементом казки виступає вислів «Був собі котик та півник»?
- а) кінцівка;

- б) кульмінація;
 - в) зачин;
 - г) пейзаж.
15. Жанр дитячого фольклору, який виконує функцію упорядкування, вибору та визначення дій учасника гри.
- а) лічилка;
 - б) мирилка;
 - в) дражнилка;
 - г) забавлянка.
16. Короткі віршовані твори, які говорять діти на знак примирення, з метою відновлення товариських стосунків.
- а) дражнилки;
 - б) пестушки;
 - в) мирилки;
 - г) лічилки.
17. Яка з названих груп творів не є частиною дитячого фольклору?
- а) твори, складені дорослими для дітей;
 - б) твори, які перейшли у дитячий фольклор із загального фольклорного доробку;
 - в) твори самих дітей;
 - г) твори, написані літераторами.
18. Ольга Косач-Драгоманова писала під псевдонімом...
- а) Олена Пчілка;
 - б) Лариса Косач;
 - в) Ольга Кривинюк;
 - г) Ізидора Косач-Борисова.
19. Який із згаданих творів написаний Леонідом Глібовим?
- а) «Котова наука»;
 - б) «Чиж та голуб»;
 - в) «Кури та ластівка»;
 - г) «Ведмежий суд».
20. Лариса Косач-Квітка писала під псевдонімом...
- а) Марко Вовчок;
 - б) Леся Українка;
 - в) Марійка Підгірянка;
 - г) Дніпрова Чайка.
21. Який із названих творів не належить Лесі Українці?
- а) «Блакитна троянда»;
 - б) «Лісова пісня»;
 - в) «Украдене щастя»;
 - г) «Одержима».
22. До якого саме жанрового різновиду казок можна віднести твір Лесі Українки «Метелик»?
- а) чарівно-фантастичних;
 - б) соціально-побутових;

- в) кумулятивних;
г) про тварин.
23. Олександр Кандиба писав під псевдонімом...
- а) Грицько Григоренко;
б) Олександр Олесь;
в) Григорій Квітка-Основ'яненко;
г) Олег Ольжич.
24. Назвіть справжнє прізвище Панаса Мирного.
- а) Рудченко;
б) Тобілевич;
в) Левицький;
г) Фітільов.
25. Який із названих творів написав Іван Франко?
- а) «Малий Мирон»;
б) «Перший диктант»;
в) «Перебите крило»;
г) «Гусенятко».
26. Павло Губенко писав під псевдонімом...
- а) Микола Хвильовий;
б) Остап Вишня;
в) Юрій Клен;
г) Михайло Обачний.
27. Кого І. Франко назвав найкращим українським байкописцем?
- а) Г. Сковороду;
б) Л. Глібова;
в) Є. Гребінку;
г) Б. Грінченка.
28. Яке з оповідань написав не М. Коцюбинський?
- а) «Грицева шкільна наука»;
б) «Харитя»;
в) «Маленький грішник»;
г) «Ялинка».
29. Яке з оповідань написав не Б. Грінченко?
- а) «Ксеня»;
б) «Дзвоник»;
в) «Дитина від стронцію»;
г) «Украла».
30. Автором «Ясоччиної книжки» є...
- а) Наталя Забіла;
б) Оксана Іваненко;
в) Ліна Костенко;
г) Марія Пономаренко.
31. Який із названих творів написав В. Винниченко?
- а) «Фазани»;
б) «Федько-халамидник»;

- в) «Чалий кінь»;
- г) «Сіроманець».
32. Хто написав повість «Гуси-лебеді летять»?
- а) М. Стельмах;
- б) Є. Гуцало;
- в) М. Вінграновський;
- г) М. Яненко.
33. В якому оповіданні Б. Грінченка йдеться про дівчину, котра пожертвувала собою заради порятунку односельців?
- а) «Украла»;
- б) «Кавуни»;
- в) «Ксеня»;
- г) «Олеся».
34. Марія Григоренко пише під псевдонімом...
- а) Марія Пономаренко;
- б) Ганна Барвінок;
- в) Леся Українка;
- г) Жорж Санд.
35. Який із названих творів написав князь Володимир Мономах?
- а) «Слово про Ігорів похід»;
- б) «Повчання дітям»;
- в) «Задонщина»;
- г) «Слово про закон і благодать».
36. Героїнею якого з названих творів була Ярославна?
- а) «Києво-Печерський патерик».
- б) «Повість минулих літ»;
- в) «Слово про Ігорів похід»;
- г) «Руська правда»;
37. Яку читанку написала Марія Пономаренко?
- а) «Материнка»;
- б) «Ластівка»;
- в) «Подарунок»;
- г) «Біла хата».
38. За яку збірку Микола Яненко отримав премію імені Лесі Українки?
- а) «Дім серед хвиль»;
- б) «Подарунок гарпунера»;
- в) «Дорога до північних оленів»;
- г) «Цвітуть в океані квіти».
39. Галузь мистецтва, яка змальовує тварин.
- а) анімалістика;
- б) мариністика;
- в) баталістика;
- г) біографістика.
40. Книжка Ліна Костенко для дітей.
- а) «Берестечко»;

- б) «Маруся Чурай»;
 - в) «Інкустації»;
 - г) «Бузиновий цар».
41. Який із названих творів написав не В. Сухомлинський?
- а) «Серце віддаю дітям»;
 - б) «Сто порад учителеві»;
 - в) «Народження громадянина»;
 - г) «Педагогічна поема».
42. У якому з названих літературних жанрів працював В. Сухомлинський?
- а) роман;
 - б) фарс;
 - в) оповідання;
 - г) трагедія.
43. Окрім літератури, Микола Вінграновський залишив слід у мистецтві...
- а) кіно;
 - б) опери;
 - в) пантоміми;
 - г) балету.
44. Яка з названих книжок належить перу Миколі Вінграновському?
- а) «Адрійко-говорійко»;
 - б) «Бузиновий цар»;
 - в) «Нас батьки не розуміють»;
 - г) «Ясоччина книжка».
45. Яка з названих збірок написана Анатолієм Костецьким?
- а) «Лісові казки»;
 - б) «Джміль про сонечко гуде»;
 - в) «В ліс прийшла красуня осінь»;
 - г) «Спасибі вам, дельфіни».
46. Михайло Стельмах відіграв велику роль у творчій долі...
- а) Анатолія Костецького;
 - б) Олесь Гончара;
 - в) Віктора Близнеця;
 - г) Максима Рильського.
47. Назвіть автонім Марійки Підгірянки.
- а) Наталена Королева;
 - б) Марія Ленерт-Домбровська;
 - в) Лариса Письменна;
 - г) Ганна Чубач.
48. Автор повісті «Сіроманець»...
- а) Остап Вишня;
 - б) Євген Гуцало;
 - в) Микола Вінграновський;
 - г) Василь Чухліб.
49. Рідне село Тараса Шевченка...

- а) Старий Животів;
 - б) Моринці;
 - в) Піски;
 - г) Нагуєвичі.
50. Який із названих творів написав не Григій Тютюнник?
- а) «Ласочка»;
 - б) «Бушля»;
 - в) «Степова казка»;
 - г) «Чорнобильська дівчина Калина».
51. Автор «Казки про Чугайстра»...
- а) П. Воронько;
 - б) П. Тичина;
 - в) М. Рильський;
 - г) В. Сосюра.
52. Біблійний вислів «умивати руки» означає...
- а) зняти із себе відповідальність;
 - б) бути чистим;
 - в) вчинити правильно;
 - г) сподіватися на щастя.
53. Слова: «А тепер танцюй, небоже, На морозі гопака!» промовляє...
- а) Соловей;
 - б) Щука;
 - в) Коник-стрибунець;
 - г) Муравей.
54. Словами: «Послухали Лисичку і Щуку кинули – у річку» завершується байка Л. Глібова ...
- а) «Коник-стрибунець»;
 - б) «Щука»;
 - в) «Осел і Соловей»;
 - г) «Вовк і Кіт».
55. Який із творів написав не Остап Вишня?
- а) «Щедрий вечір»;
 - б) «Зенітка»;
 - в) «Перший диктант»;
 - г) «Вдячний шпак».
56. Яка з названих казок написана не П. Вороньком?
- а) «Казка про Суховію»;
 - б) «Казка про горобця-лобурця»;
 - в) «Казка про Чугайстра»;
 - г) «Подорож в країну Навпаки».
57. Який із названих творів написав не М. Стельмах?

- а) «У бобра добра багато»;
 - б) «Як журавель збирав щавель»;
 - в) «Чому кріт не з'являється на світ?»;
 - г) «Липка».
58. Який твір написав В. Симоненко?
- а) «В їжаковім вітряку»;
 - б) «Цар Плаксій та Лоскотон»;
 - в) «Сорока-Білобока»;
 - г) «Тореадори з Васюківки».
59. В якому творі М. Вінграновського розповідається про дружбу хлопчика з вовком?
- а) «Сіроманець»;
 - б) «Первінка»;
 - в) «Гусенятко»;
 - г) «Наша річка».
60. В якому творі Г. Тютюнника йдеться про пригоди діда Арсена?
- а) «Бушля»;
 - б) «Климко»;
 - в) «Облога»;
 - г) «Вогник далеко в степу».
61. Яка з перерахованих ознак не стосується лірики як літературного роду?
- а) наявність ремарок;
 - б) віршована форма викладу;
 - в) ліричний герой
 - г) відсутність сюжету.
62. Який із запропонованих термінів не елемент сюжету?
- а) кульмінація;
 - б) зав'язка;
 - в) епіграф;
 - г) експозиція.
63. Який компонент належить до сюжетних елементів твору?
- а) передісторія;
 - б) композиція;
 - в) пейзаж;
 - г) портрет.
64. Сполучуваність протилежних за значенням слів:
- а) оксиморон;
 - б) метафора;
 - в) метонімія;
 - г) анафора.
65. Стилістична фігура, в якій кожна наступна частина посилює (або послаблює), нагнітає смислове чи емоційно-експресивне значення.
- а) інверсія
 - б) градація;
 - в) антитеза;

г) анафора.

66. Із названих художніх засобів виберіть троп:

- а) евфемізм;
- б) вульгаризм;
- в) діалектизм;
- г) стопа.

67. Вірш сумного змісту.

- а) ода;
- б) елегія;
- в) епіграма;
- г) байка.

68. Який із названих жанрів не належить до лірики:

- а) епітафія;
- б) нарис;
- в) гімн;
- г) елегія.

69. Повість – це:

- а) мала епічна форма, що аналізує нові або мало вивчені суттєві явища дійсності й визначається правдивістю зображуваних подій і фактів;
- б) велика епічна форма, в основі якої лежить зображення приватного життя людини в нерозривному зв'язку із суспільним розвитком;
- в) середня епічна форма, що дає ряд епізодів, котрі об'єдналися навколо основного персонажа і складають певний період його життя;
- г) мала епічна форма про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією.

70. До якої тематичної групи казки належить «Мудра дівчина»?

- а) чарівно-фантастичної;
- б) соціально-побутової;
- в) міфологічної;
- г) про тварин.

71. Який із названих жанрів не належить до дитячого фольклору?

- а) колискові пісні;
- б) забавлянки;
- в) голосіння;
- г) казки.

72. Що означає слово «фольклор» в англійській мові?

- а) особливий спосіб велемовної оповіді про історію;
- б) народні знання, народну мудрість;
- в) життя;
- г) героїчне минуле народу.

73. Який жанр виник не в дитячому середовищі?

- а) казки;
- б) лічилки;
- в) дражнилки;
- г) мирилки.

74. Фольклорний твір, у якому фігурує Котигорошко, є:

- а) переказом;
- б) казкою;
- в) думою;
- г) легендою.

75. Кому належать рядки

*Ти знаєш, що ти – людина?
 Ти знаєш про це чи ні?
 Усмішка твоя – єдина,
 Мука твоя – єдина,
 Очі твої – одні.*

- а) М. Рильському;
- б) В. Симоненку;
- в) Л. Костенко;
- г) В. Сосюрі.

76. Кому належать рядки

*Як парость виноградної лози,
 Плекайте мову. Пильно й ненастанно
 Політь бур'ян.*

- а) А. Малишкові;
- б) О. Олесю;
- в) М. Рильському;
- г) І. Франку.

77. Героїня якого твору Б. Грінченка хотіла замінити братикові й сестричці покійну маму?

- а) «Украла»;
- б) «Кавуни»;
- в) «Сестриця Галя»;
- г) «Олеся».

78. Який із творів Т. Шевченка є автобіографічним?

- а) «Наймичка»;
- б) «Гайдамаки»;
- в) «Мені тринадцятий минало...»;
- г) «Сон».

79. Назвіть автора поезії:

*Як дитиною, бувало,
 Упаду, собі на лихо,
 То хоч в серце біль доходив,
 Я собі вставала тихо.*

- а) Ліна Костенко;
- б) Леся Українка;
- в) Ганна Чубач;
- г) Олена Пчілка.

80. Назвіть автора поезії:

*На Великдень на соломі
Против сонця діти
Грались собі крашанками
Та й стали хвалитись.*

- а) Іван Франко;
- б) Борис Грінченко;
- в) Тарас Шевченко;
- г) Левко Боровиковський.

81. Визначте жанр твору:

*Мир миром,
пироги з сиром,
варенички в маслі,
ми дружечки красні –
поцілуймося.*

- а) лічилка;
- б) мирилка;
- в) загадка;
- г) веснянка.

82. Визначте жанр твору:

*Савка-булавка
З гори покотився,
Помелом вдавився.
Дайте лопати,
Будем попихати*

- а) прислів'я;
- б) дражнилка;
- в) лічилка;
- г) приказка.

83. Яку стилістичну фігуру застосовано в уривку з поезії В. Симоненка

*Мріють крилами з туману лебеді рожеві,
Сиплють ночі у лимани зорі сургучеві.*

- а) інверсія;
- б) анафора;
- в) епіфора;
- г) градація.

84. Назвіть автора поезії «Білі мухи».

- а) В. Симоненко;
- б) М. Рильський;
- в) М. Вінграновський;
- г) А. Малишко.

85. Як називається цикл оповідань М. Яненка про пригоди полярного мисливця?

- а) «Один серед снігів»;
- б) «На крижині Ука»;
- в) «Боцман Бородай»;

- г) «Слідами уссурійського тигра».
86. Іван Франко народився в селі...
- а) Нагуєвичі;
 - б) Колодяжне;
 - в) Романівка;
 - г) Шилівка.
87. Як звали героя автобіографічних оповідань належить перу І. Франка?
- а) Мирон;
 - б) Лесик;
 - в) Михайлик;
 - г) Дмитрик.
88. Який із названих творів написав Самуїл Маршак?
- а) «Казка про розумне мишеня»;
 - б) «Муха-Цокотуха»;
 - в) «Дядя Стьопа»;
 - г) «Бармалей».
89. Назвіть автора «Горбоконики».
- а) О. Пушкін;
 - б) П. Єршов;
 - в) К. Ушинський;
 - г) С. Аксаков.
90. Якого персонажа створив не Марк Твен?
- а) Том Сойєр;
 - б) Беккі Тетчер;
 - в) Джей Гетсбі;
 - г) Гек Фінн.
91. Який із названих творів написав К. Ушинський?
- а) «Пурпурова квітка»;
 - б) «Жабка-мандрівниця»;
 - в) «Філіпок»;
 - г) «Васько».
92. Автонім Корнія Чуковського.
- а) Кирило Корнієнко;
 - б) Микола Корнейчуков;
 - в) Михайло Корнійчук;
 - г) Корній Чуков.
93. Який київський князь написав «Повчання дітям»?
- а) Ярослав Мудрий;
 - б) Володимир Великий;
 - в) Володимир Мономах;
 - г) Всеволод Велике Гніздо.
94. Псевдонім Карло Лоренцині.

- а) Карло Коллоді.
 - б) Умберто Еко;
 - в) Едуардо де Філіппо;
 - г) Маріо П'юзо.
95. Якого персонажа немає в казці «Піноккіо» Карло Коллоді?
- а) Мальвіні;
 - б) Джеппетто;
 - в) Манджафоко;
 - г) Зеленого рибалки.
96. Коли Піноккіо брехав, у нього починав рости....
- а) хвіст;
 - б) зуб;
 - в) ніготь;
 - г) ніс.
97. Якого персонажа немає в казці Родарі «Пригоди Цибуліно»?
- а) принц Лимон;
 - б) чайка Олівія;
 - в) графині Черешні;
 - г) кум Гарбуз.
98. Який із названих творів написав не Джанні Родарі?
- а) «Пригоди Буратіно»;
 - б) «Джельсоміно в країні брехунів»;
 - в) «Пригоди Цибуліно»;
 - г) «Чим пахнуть ремесла».
99. Домоправительку в казці «Малій і Карлсон, що живе на даху» звали...
- а) фрекен Бок;
 - б) місс Марпл;
 - в) місс Ендрю;
 - г) фру Свантесон.
100. В якій із казок Андерсена принц провчив самозакохану принцесу?
- а) «Дикі лебеді»;
 - б) «Свинопас»;
 - в) «Калоші щастя»;
 - г) «Дюймовочка».

Відповіді до тестових завдань № 2

1 – В; 2 – Г; 3 – А; 4 – Б; 5 – Г; 6 – Г; 7 – А; 8 – Б; 9 – В; 10 – В; 11 – А; 12 – В; 13 – В; 14 – В; 15 – А; 16 – В; 17 – Г; 18 – А; 19 – Б; 20 – Б; 21 – В; 22 – Г; 23 – Б; 24 – А; 25 – А; 26 – Б; 27 – Б; 28 – А; 29 – В; 30 – А; 31 – Б; 32 – А; 33 – Г; 34 – А; 35 – Б; 36 – В; 37 – В; 38 – Г; 39 – А; 40 – Г; 41 – Г; 42 – В; 43 – А; 44 – А; 45 – Б; 46 – А; 47 – Б; 48 – В; 49 – Б; 50 – Г; 51 – А; 52 – А; 53 – Г; 54 – Б; 55 – А; 56 – Г; 57 – Г; 58 – Б; 59 – А; 60 – А; 61 – А; 62 – В; 63 – А; 64 – А; 65 – Б; 66 – А; 67 – Б; 68 – Б; 69 – В; 70 – Б; 71 – В; 72 – Б; 73 – А; 74 – Б; 75 – Б; 76 – В; 77 – В; 78 – В; 79 – Б; 80 – Б; 81 – Б; 82 – А; 83 – Б; 84 – А; 85 – А; 86 – А; 87 – А; 88 – Б; 89 – В; 90 – Г; 91 – Б; 92 – В; 93 – А; 94 – А; 95 – Г; 96 – Б; 97 – Б; 98 – А; 99 – Б; 100 – Б.

Варіант III

1. Нові слова – це...
 - а) архаїзми;
 - б) неологізми;
 - в) історизми;
 - г) варваризми.
2. Омоніми – це слова, які...
 - а) з'являються в мові;
 - б) запозичені з інших мов;
 - в) однакові за звучанням, але різні за значенням;
 - г) уживаються лише в мові людей певної місцевості.
3. Опис зовнішності людини...
 - а) пейзаж;
 - б) роздум;
 - в) інтер'єр;
 - г) портрет.
4. Синоніми, які мають однакове значення і вживаються в однакових стилях мовлення.
 - а) лексико-семантичні;
 - б) абсолютні;
 - в) стилістичні;
 - г) семантико-стилістичні.
5. Яка з перерахованих ознак не характерна для фольклору?
 - а) усність;
 - б) варіантність;
 - в) писемна форма існування;
 - г) колективність.
6. Більш або менш вірогідна розповідь про минуле, яку передають звичайно в усній формі.
 - а) перекази;
 - б) легенда;
 - в) казка;
 - г) міф.
7. Визначте жанр твору

*Стоїть корито,
Повне води налите....*

 - а) прислів'я;
 - б) скоромовка;
 - в) приказка;
 - г) загадка.
8. Казки, в яких органічно поєднується міфічне, фантастичне й героїчне начала; для них характерні перетворення.
 - а) чарівно-фантастичні;
 - б) про тварин;
 - в) соціально-побутові.

9. Словесно-музичний твір, призначений для співу.

- а) мирилка;
- б) пісня;
- в) лічилка;
- г) танець.

10. Який із названих творів належить до малих фольклорних жанрів?

- а) прислів'я;
- б) легенда;
- в) казка;
- г) переказ.

11. Визначте жанр указанного твору:

Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже.

- а) приказка;
- б) прислів'я;
- в) загадка;
- г) дражнилка.

12. Визначте жанр указанного твору:

Федя-медя

З'їв ведмедя.

Упав в яму,

Кликав маму.

- а) лічилка;
- б) дражнила;
- в) приказка;
- г) мирилка.

13. Кирило Кожум'яка – персонаж...

- а) легенди;
- б) міфу;
- в) пісні;
- г) казки.

14. Яким елементом казки виступає вислів «Ось вам казочка, а мені бубликів в'язочка»?

- а) кульмінація;
- б) портрет;
- в) пейзаж;
- г) кінцівка.

15. Дідусь Кенир – псевдонім...

- а) Л. Глібова;
- б) Б. Грінченка;
- в) М. Фітільова;
- г) Михайла Косача.

16. Езоп складав...

- а) трагедії;
- б) байки;
- в) комедії;

г) оди.

17. Якого поета називали Каменярем?

- а) Івана Франка;
- б) Левка Боровиковського;
- в) Тараса Шевченка;
- г) Володимира Самійленка.

18. У реальному житті Олену Пчілку звали...

- а) Лариса;
- б) Олена;
- в) Ольга;
- г) Марія.

19. У реальному житті Лесю Українку звали...

- а) Леся;
- б) Лідія;
- в) Олеся;
- г) Лариса.

20. Для Лесі Українки Олена Пчілка була...

- а) сестра;
- б) бабуся;
- в) мати;
- г) тітка.

21. Який із названих творів не належить Лесі Українці?

- а) «Лісова пісня»;
- б) «Блакитна троянда»;
- в) «Мина Мазайло»;
- г) «У пущі».

22. В якій казці Лесі Українки йдеться про пригоди горобчика?

- а) «Метелик»;
- б) «Лелія»;
- в) «Давня казка»;
- г) «Біда навчить».

23. Назвіть автонім Олександра Олеся.

- а) Павло Губенко;
- б) Григорій Данилевський;
- в) Олександр Скрипаль-Міщенко;
- г) Олександр Кандиба.

24. Назвіть автора рядків:

*Все навколо зеленіє,
Річка летіє і шумить.*

*Тихо, тихо вітер віє
І з травою гомонить.*

- а) Олександр Олесь;
- б) Олег Ольжич;
- в) Павло Тичина;
- г) Максим Рильський.

25. Який вірш написав П. Тичина?

- а) «Хор лісових дзвіночків»;
- б) «Рідна мова в рідній школі!»;
- в) «Пісня про рушник»;
- г) «Зимня пісенька».

26. Назвіть автонім Остапа Вишні.

- а) Павло Грунський;
- б) Освальд Бургардт;
- в) Олександр Кандиба;
- г) Павло Губенко.

27. З якої поезії О. Олеся ці рядки:

*Раз я взувся в чобітки,
Одягнувся в кожушинку,
Сам запрягся в саночки
І поїхав по ялинку.*

- а) «Весна»;
- б) «Капустонька»;
- в) «Білі гуси летять над лугами...»;
- г) «Ялинка».

28. Якого фольклорного героя Павло Тичина переніс у сучасний поетові світ?

- а) Котигорошко;
- б) Кривенька Качечка;
- в) Івасик-Телесик;
- г) Чабанець.

29. Яка з названих книжок не належить перу Наталі Забіли?

- а) «Лісова лічилка»;
- б) «Олівець-малювець»;
- в) «Ясоччина книжка»;
- г) «Троянди й виноград».

30. Назвіть автора рядків:

*– Не кидайсь хлібом, він святий, –
в суворості ласкавій,
бувало, каже дід старий
малечі кучерявій.*

- а) Максим Рильський;
- б) Андрій Малишко;
- в) Володимир Самійленко;
- г) Микола Бажан.

31. Назвіть автора рядків:

*А я у гай ходила
По квітку ось яку!
А там дерева – люлі.
І все так зозулі:
Ку-Ку!*

- а) Олег Ольжич;

- б) Платон Воронько;
- в) Павло Тичина;
- г) Михайло Стельмах.

32. Назвіть автора рядків:

Через поле, через гай. Ходить хлопчик Помагай.

- а) Максим Рильський;
- б) Платон Воронько;
- в) Михайло Стельмах;
- г) Ліна Костенко.

33. Назвіть автонім Марії Пономаренко.

- а) Марія Вілінська;
- б) Марія Григоренко;
- в) Марія Ленерт-Домбровська;
- г) Галина Домбровська.

34. Який вірш написав Михайло Стельмах?

- а) «Кіт не знав»;
- б) «Ластівка біля вікна»;
- в) «Дятел»;
- г) «Помагай».

35. Назвіть автора рядків:

Тече вода з-під явора

Яром на долину.

Пишається над водою

Червона калина.

- а) Іван Франко;
- б) Григорій Сковорода;
- в) Борис Грінченко;
- г) Тарас Шевченко.

36. Як називається галузь мистецтва, яка змальовує море та морські пригоди?

- а) анімалістика;
- б) мариністика;
- в) баталістика;
- г) біографістика.

37. Яка з названих книжок не належить перу Оксані Іваненко?

- а) «Тарасові шляхи»;
- б) «Лісові казки»;
- в) «Великі очі»;
- г) «Бузиновий цар».

38. Назвіть автора рядків:

Сама собою річка ця тече,

Маленька річечка, вузенька, як долоня.

Ця річечка Дніпра тихенька синя доня,

Маленька донечка без імені іще.

- а) Є. Гуцало;
- б) А. Костецький;

- в) М. Вінграновський;
- г) П. Воронько.

39. Який вірш написав не Платон Воронько?

- а) «Липка»;
- б) «Облітав журавель»;
- в) «Кіт не знав»;
- г) «Приспало просо променя».

40. Як звали головного героя повісті М. Вінграновського «Первінка»?

- а) Михайлик;
- б) Миколка;
- в) Сашко;
- г) Грицько.

41. Який відомий український письменник відіграв неабияку роль у творчій долі Анатолія Костецького?

- а) Володимир Сосюра;
- б) Олесь Гончар;
- в) Михайло Стельмах;
- г) Максим Рильський.

42. До якої тематичної групи казки належить «Котик і півник»?

- а) про тварин;
- б) чарівно-фантастичної;
- в) соціально-побутової.

43. Укажіть збірку поезій В. Симоненка:

- а) «Червоні троянди»;
- б) «Тиша і грім»;
- в) «Атомні прелюди»;
- г) «Троянди і виноград».

44. Назвіть автонім Марійки Підгірянки.

- а) Марія Ленерт-Домбровська;
- б) Марія Вілінська;
- в) Ольга Косач;
- г) Галина Кирпа.

45. Яка з названих збірок не належить перу Анатолія Костецького?

- а) «Джміль про сонечко гуде»;
- б) «Весняні дарунки»;
- в) «Лист до птахів»;
- г) «Голосіївська осінь».

46. Який із згаданих творів написав В. Симоненко?

- а) «Любіть Україну»;
- б) «Пісня про рушник»;
- в) «Лебеді материнства»;
- г) «Наша річка».

47. Перша книжка творів Шевченка називалась:

- а) «Заповіт»;
- б) «Мальовнича Україна»;

в) «В казематі»;

г) «Кобзар».

48. В якому вірші Шевченка поет співчуває сирітці?

а) «На Великдень на соломі...»;

б) «Заповіт»;

в) «Садок вишневий коло хати...»;

г) «Тече вода з-під явора...».

49. Який із названих творів написав Григір Тютюнник?

а) «Ласочка»;

б) «Перший диктант»;

в) «Малий Мирон»;

г) «Чорнобильська дівчина Калина».

50. Що означає біблійний вислів «юдині срібняки»?

а) ціна зради;

б) легкі гроші;

в) заслужена нагорода;

г) справедливий вчинок.

51. Хто є автором збірки «Сонячні кларнети»:

а) М.Зеров;

б) П.Тичина;

в) П.Воронько;

г) В.Сосюра.

52. Кому з героїв Л.Глібова належать слова: «Ні, наші козаки ще з розуму не спали, Щоб Вовка од біди сховали!»:

а) Лисиці;

б) Котові;

в) Вовкові;

г) Коніку-стрибунцеві.

53. В якій байці Л.Глібова прозвучали слова „Ото на себе не надійся, Чужому лихові не смійся!»?

а) «Вовк та ягня»;

б) «Чиж та голуб»;

в) «Коник-стрибунець»;

г) «Жаба та віл».

54. Який із творів написав Остап Вишня:

а) «Соромно перед соловейком»;

б) «Перебите крило»;

в) «Вдячний шпак»;

г) «Ласочка».

55. Який із названих віршів написав не П.Воронько?

а) «Кошеня»;

б) «Кіт не знав»;

в) «Помагай»;

г) «Хор лісових дзвіночків».

56. Як називається автобіографічна повість М.Стельмаха:

- а) «На білому коні»;
- б) «Зачарована Десна»;
- в) «Гуси-лебелі летять»;
- г) «Розповіді про неспокій».

57. Яку з названих поезій написав не О. Олесь?

- а) «Все навколо зеленіє»;
- б) «Дивувалась зима»;
- в) «Ялинка»;
- г) «Алфавіт віршами, написаний для сина».

58. Вибрати із запропонованих термінів елемент сюжету:

- а) портрет;
- б) зав'язка;
- в) епіграф;
- г) вставна новела.

59. Який троп застосовано в імені героїня Ш. Перро *Червона Шапочка*?

- а) літота;
- б) символ;
- в) метафора;
- г) синекдоха.

60. Який троп застосовано в рядках В. Сосюри *«Через тисячі літ лиш
приходить подібне кохання»*?

- а) метонімія;
- б) оксиморон;
- в) епітет;
- г) гіпербола.

61. Стилїстична фігура, побудована на порушенні прямого порядку слів у реченні, називається:

- а) риторичне звертання;
- б) інверсія;
- в) антитеза;
- г) тавтологія

62. Із названих художніх засобів виберіть троп.

- а) епітет;
- б) діалектизм;
- в) вульгаризм;
- г) екзотизм.

63. Як називаємо вірш, у якому автор зображує картини природи?

- а) ода;
- б) пейзажний вірш;
- в) псалма;
- г) елегія.

64. Який із названих жанрів не належить до лірики:

- а) роман;
- б) ода;
- в) епіграма;

г) елегія.

65. Новела – це:

- а) мала епічна форма про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією;
- б) велика епічна форма, в основі якої лежить зображення приватного життя людини в нерозривному зв'язку із суспільним розвитком;
- в) середня епічна форма, що дає ряд епізодів, котрі об'єдналися навколо основного персонажа і складають певний період його життя;
- г) мала епічна форма, що аналізує нові або мало вивчені суттєві явища дійсності й визначається правдивістю зображуваних подій і фактів.

66. Який із названих жанрів не належить до дитячого фольклору?

- а) пестушка;
- б) лічилка;
- в) колискова пісня;
- г) анекдот.

67. Народні знання, народна мудрість – це...

- а) фольклор;
- б) етнографія;
- в) етнологія;
- г) етнолінгвістика.

68. Вказати жанр, що виник не в дитячому середовищі:

- а) мирилка;
- б) дражнилки;
- в) прислів'я;
- г) лічилка.

69. Фольклорний твір, у якому фігурує Пан Коцький, є:

- а) казкою;
- б) щедрівкою;
- в) думою;
- г) легендою.

70. Якій казковій героїні належали слова: «Ні, дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, тільки бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, – тільки пила, тільки й їла!»

- а) Семиліточка;
- б) Коза-дереза;
- в) Лисичка-сестричка;
- г) Дідова дочка.

71. Справжнє прізвище Панаса Мирного:

- а) Руданський;
- б) Рудченко;
- в) Шашкевич;
- г) Левицький.

72. В якому оповідання Б. Грінченка йдеться про поневіряння сироти в притулку?

- а) «Украла»;

- б) «Олеся»;
- в) «Дзвоник»;
- г) «Кавуни».

73.Оберіть твір Т. Шевченка про сирітське дитинство.

- а) «І золотої, й дорогої...»;
- б) «Наймичка»;
- в) «Катерина»;
- г) «Заповіт».

74.Назвіть автора рядків:

*Заглядає в шибу казка сивими очима,
Материнська добра ласка в неї за плечима.*

- а) А. Малишко;
- б) І. Драч;
- в) В. Симоненко;
- г) М. Вінграновський.

75.Визначте жанр твору:

*Сидить дівка у коморі,
А коса її надворі.*

- а) загадка;
- б) мирилка;
- в) лічилка;
- г) веснянка.

76.Визначте жанр твору:

Босий хлопець сіно косить, роса росить ноги босі.

- а) загадка;
- б) скоромовка;
- в) лічилка;
- г) дражнилка.

77. В якому з оповідань Г. Тютюнника розповідається про дружбу рибалки й лисенятка?

- а) «Ласочка»;
- б) «Деревій»;
- в) «Бушля»;
- г) «Лісова сторожка».

78.В якому творі В. Сухомлинського йдеться про марно прожите життя літнього чоловіка?

- а) «Який слід повинна залишити людина на землі?»;
- б) «Горобчик і Вогонь»;
- в) «Кінь утік»;
- г) «Гвинтик».

79.Книгою книг називають:

- а) Києво-Печерський патерик;
- б) Біблію;
- в) літопис;
- г) «Руську правду».

80. Який із названих творів написав Є. Гуцало?

- а) «Бюро знахідок»;
- б) «Ворона з Лісабона і крук із Прилук»;
- в) «Капці для бабусі»;
- г) «Грицеві курчата».

81. Який із творів написала не Ліна Костенко?

- а) «Синички на снігу»;
- б) «Бузиновий цар»;
- в) «Зайці в полі варять борщ»;
- г) «Перекинута шпаківня».

82. Який із творів написав не Панас Мирний?

- а) «Морозенко»;
- б) «Пригода з «Кобзарем»;
- в) «Грицева шкільна наука»;
- г) «Серед степів».

83. В якому із творів І. Франка йдеться про кмітливого хлопчика, якого в селі незаслужено вважають нерозумним?

- а) «Олівець»;
- б) «Красне писання»;
- в) «Малий Мирон»;
- г) «Отець-гуморист».

84. Герой якого оповідання В. Винниченка спритно стрибає по крижинах?

- а) «Федько-халамидник»;
- б) «Кумедія з Костем»;
- в) «Віють вітри, віють буйня...»;
- г) «Темна сила».

85. Яке з цих оповідань не належить перу І. Франка?

- а) «Грицева шкільна наука»;
- б) «Малий Мирон»;
- в) «Перший диктант»;
- г) «Олівець».

86. В якій казці Корнія Чуковського йдеться про неохайну господиню?

- а) «Муха-цокотуха»;
- б) «Бармалей»;
- в) «Федорине горе»;
- г) «Айболить».

87. Який із названих творів не належить перу Самуїла Маршака?

- а) «Казка про розумне мишеня»;
- б) «Будинок, який побудував Джек»;
- в) «Мийдодір»;
- г) «Дітки в клітці».

88. Із якої російської казки ця цитата (переклад М. Рильського)?

*За горами, за лісами,
За широкими морями,
Проти неба на землі
Жив дідусь в однім селі.
У старенького три сини:
Старший – з розумом хлопчина,
Середульший – сяк-такий,
А найменший – геть дурний.*

- а) «Казка про мертву царівну і сімох богатирів»;
- б) «Горбоконики»;
- в) «Дядя Стьопа»;
- г) «Казка про втрачений час».

89. Назвіть автонім Марка Твена:

- а) Френсіс-Скотт Фітцджеральд;
- б) Семюель-Ленгхорн Клеменс;
- в) Фенімор Купер;
- г) Брет Гарт.

90. Яка з названих праць написана не К. Ушинським?

- а) «Про користь педагогічної літератури»;
- б) «Рідне слово»;
- в) «Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології»;
- г) «Педагогічна поема».

91. Микола Корнєйчуков писав під псевдонімом...

- а) Сергій Михалков;
- б) Григорій Остер;
- в) Корній Чуковський;
- г) Саша Чорний.

92. В якій книжці Корнія Чуковського досліджується дитяче мовлення?

- а) «Від двох до п'яти»;
- б) «Жива, як життя»;
- в) «Принципи художнього перекладу»;
- г) «Зізнання старого казкаря».

93. Найвідоміший герой Карло Коллоді – це...

- а) Піноккіо;
- б) Буратіно;
- в) Карлсон;
- г) Гаррі Поттер.

94. Яка з названих казок написана не Чуковським?

- а) «Крокодил»;
- б) «Бабуся удава»;
- в) «Муха-цокотуха»;
- г) «Федорине горе».

95. Якої казки немає в Шарля Перро?

- а) «Попелюшка»;
- б) «Золотий гусак»;

в) «Ріке з чубчиком»;

г) «Кіт у чоботях».

96. Як звали братів Грімм?

а) Міхаель та Клаус;

б) Якоб та Вільгельм;

в) Фрідріх та Вольфганг;

г) Вальтер та Генріх.

97. Який персонаж Астрід Ліндгрєн стверджував, що він чоловік у розквіті сил?

а) Малий;

б) Боссе;

в) фрекен Бок;

г) Карлсон.

98. Якого героя немає в казці Алана Мілна «Вінні-Пух і всі-всі-всі»?

а) Кота в чоботях;

б) Пацика;

в) Тигри;

г) Крістофера-Робіна.

99. Про яку домашню тварину мріяв Малюк із казки Ліндгрєн?

а) собаку;

б) кота;

в) папугу;

г) хом'яка.

100. Героїня якої з казок Андерсена пожертвувала своїм життям заради щастя коханого?

а) «Принцеса на горошині»;

б) «Пастушка і сажотрус»;

в) «Снігова королева»;

г) «Русалонька».

Відповіді до тестових завдань № 3

1 – Б; 2 – В; 3 – Г; 4 – Б; 5 – В; 6 – А; 7 – Г; 8 – А; 9 – Б; 10 – А; 11 – Б; 12 – Б; 13 – Г; 14 – Г; 15 – А; 16 – Б; 17 – А; 18 – В; 19 – Г; 20 – В; 21 – В; 22 – Г; 23 – Г; 24 – А; 25 – А; 26 – Г; 27 – Г; 28 – В; 29 – Г; 30 – А; 31 – В; 32 – Б; 33 – Б; 34 – В; 35 – Г; 36 – Б; 37 – Г; 38 – В; 39 – Г; 40 – Б; 41 – В; 42 – А; 43 – Б; 44 – А; 45 – Г; 46 – В; 47 – Г; 48 – А; 49 – А; 50 – А; 51 – Б; 52 – Б; 53 – Б; 54 – В; 55 – Г; 56 – В; 57 – Б; 58 – Б; 59 – Г; 60 – Г; 61 – Б; 62 – А; 63 – Б; 64 – А; 65 – А; 66 – Г; 67 – А; 68 – В; 69 – А; 70 – Б; 71 – Б; 72 – В; 73 – А; 74 – В; 75 – А; 76 – Б; 77 – А; 78 – А; 79 – Б; 80 – Б; 81 – В; 82 – В; 83 – В; 84 – А; 85 – В; 86 – В; 87 – В; 88 – Б; 89 – Б; 90 – Г; 91 – В; 92 – А; 93 – А; 94 – Б; 95 – Б; 96 – Б; 97 – Г; 98 – А; 99 – А; 100 – Г.

Список рекомендованих джерел

1. Антофійчук В. І., Нямцу А. Є. Проблеми поетики традиційних сюжетів та образів у літературі / В. І. Антофійчук, А. Є. Нямцу. – Чернівці : Рута, 1997.
2. Білоус П. В. Основи літературознавства / П. В. Білоус. – Житомир, 1998.
3. Більчук М. Українські та зарубіжні письменники : розповіді про життя і творчість / М. Більчук. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2006.
4. Веселка. Антологія української літератури для дітей : у 3 т. / упоряд., літ.-критич. нариси Б. Й. Чайковського ; передм. І. І. Пільгука. – К. : Веселка, 1984. – Т. 1–3.
5. Веселка – дітям : бібліографічний покажчик дитячої літератури 1934–1984 / упор. Г. П. Головіна, В. В. Дремлюга, Р. М. Лисенко та ін. – К. : Веселка, 1985.
6. Воєвода З. Я. Українська література : книга для вчителя / З. Воєвода. – К. : Грамота, 2005.
7. В'язовський Г. А. Світ художньої літератури / Г. В'язовський. – К. : Дніпро, 1987.
8. Галич О. та ін. Теорія літератури : підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. – К. : Либідь, 2001.
9. Грицай М. С. та ін. Українська народнопоетична творчість / М. С. Грицай, В. Г. Бойко, Л. Ф. Дунаєвська ; за ред. М. С. Грицай. – К. : Вища шк., 1983.
10. Жулинський М. Із забуття – в безсмертя : сторінки призабутої спадщини / М. Жулинський. – К. : Дніпро, 1990.
11. Качак Т. Б., Круль Л. М. Дитяча література : навч.-метод. посібник (для студ-тів спец-стей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта») / Т. Б. Качак, Л. М. Круль. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2014.
12. Кизилова В., Пушко В. Дитяча українська література : підручник для студентів ВНЗ / В. Кизилова, В. Пушко. – Луганськ : Знання, 2006.
13. Кіліченко Л. М. Українська дитяча література / Л. М. Кіліченко. – К. : Вища школа, 1988.
14. Кіліченко Л. М., Лещенко П. Я., Проценко І. М. Українська дитяча література. – К. : Вища шк., 1979.
15. Кодлюк Я., Одинцова Г. Розповіді про письменників : посібн. для вчителя поч. класів / Я. Кодлюк, Г. Одинцова. – Тернопіль : Підручники і посібники, 1997.
16. Літературознавча енциклопедія : у 2-х тт. / авт.-укладач. Ю. Ковалів. – К. : Академія, 2007.
17. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К. : Академія, 1997.
18. Марко В. Аналіз художнього твору : навч. посіб. / В. П. Марко. – К. : Академвидав, 2013.
19. Моклиця М. Основи літературознавства : посібн. для студентів / М. Моклиця. – Тернопіль : Підручники та посібники, 2002.
20. Невінчана Н. Теорія літератури в школі : у 2 ч. / Н. Невінчана. – К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2004. – Ч. 1–2.
21. Поліський дивосвіт ; література рідного краю : Житомирщина : посібник-хрестоматія : у 2 ч. / ред. С. О. Пультер. – Житомир, 2000. – Ч. 1–2.
22. Рідне слово : українська дитяча література : хрестоматія : у 2 кн. / упоряд. З. Д. Варавкіної, А. І. Мовчун, М. Ф. Черній. – К. : Либідь, 1999. – Кн. 1–2.
23. Українська дитяча література : хрестоматія : у 2 ч. : навч. посібник / упоряд. І. А. Луценко, А. М. Подолинський, Б. Й. Чайковський. – К. : Вища шк., 1992.
24. Українська література у портретах і довідках : давня література – література ХІХ ст. : довідник / редкол. : С. П. Денисюк, В. Г. Дончик, П. П. Кононенко та ін. – К. : Либідь, 2000.
25. Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. : у 4 кн. / упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко, О. Сліпушко. – К. : Рось, 1995.

Електронні інформаційні ресурси

1. ВООКа : журнал про дитячу літературу та ілюстрацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://avtura.com.ua/book/48/>
2. Бібліотека української літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua>.
3. Весела абетка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://abetka.ukrlife.org>.
4. Дитяча література. Цікаві факти про книжки. Світ книги [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://knig.org.ua/tag/dytyacha-literatura>
5. Дитяча публічна онлайн-бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : chytanka.com.ua.
6. Дитячий сайт Казкар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kazkar.info>.
7. Ключ : краща література юним читачам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chl.kiev.ua/key/>
8. Літачок – ЛітАкцент – світ сучасної літератури : доросла критика дитячої літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// litakcent.com/category/litachok/](http://litakcent.com/category/litachok/)
9. Літературознавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litorys.org.ua/links/inliter.htm>
10. Сайт для малят та їх батьків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://maluk.in.ua>.
11. Світ казок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : kazki.org.
12. Словник літературознавчих термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/slovnyk/index.php>.
13. Сторінка казок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.planeta.co.ua/ua/children.php>.
14. Українська література [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua>.

**Список публікацій доцентів Голубовської І. В. та Гаращука К. В.
із проблем дитячої літератури**

1. Гаращук К. Лексико-стилістичні особливості малої прози Уїльяма-Сомерсета Моєма в лінгвокультурній площині / К. Гаращук, Л. Гаращук // Проблеми і перспективи формування лінгвокульт. особ. засобами рідн. слова : зб. наук. пр. / за ред. К. Я. Климової. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – С. 61–65.
2. Гаращук К. В. Специфіка реалізації принципу ввічливості в персонажному мовленні (на матеріалі оповідання Уїльяма-Сомерсета Моєма «Flotsam and Jetsam») / К. В. Гаращук, Я. О. Гаращук // Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах : збірник наукових праць : за матеріалами міжрегіонального науково-методичного семінару / за ред. К. Я. Климової. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2017. – С. 97–101.
3. Гаращук К. В. Формування лінгвокультурної особистості засобами зарубіжної дитячої літератури // К. В. Гаращук, Я. О. Гаращук // Проблеми і перспективи формування лінгвокультурної особистості засобами рідного слова : зб. наук. пр. / за ред. К. Я. Климової. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – С. 96–100.
4. Гаращук К. В., Голубовська І. В. Література іноземної мови для дітей : навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр» за напрямом підготовки 6.010101 – Дошкільна освіта (денної та заочної форм навчання) / К. В. Гаращук, І. В. Голубовська. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2013. – 152 с.
5. Голубовська І. В. Вивчення поезії Платона Воронька на уроках літературного читання в початковій школі / І. Голубовська // Історичні аспекти, сучасний стан і перспективи розвитку системи дошкільної і початкової шкільної освіти : зб. наук.-мет. пр. / за заг. ред. О. Максимової, М. Федорової. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 203–205.
6. Голубовська І. В. Виховання християнських чеснот у молодших школярів на уроках позакласного читання (на матеріалі збірки Наталени Королевої «Во дні они») / І. Голубовська // Нові технології навчання в початковій школі : досвід, проблеми, перспективи : мат. обл. наук.-пр. конф. – Житомир, 2001. – С. 88–90.
7. Голубовська І. В. Дивовижний світ «дитячої поезії» Миколи Вінграновського / І. Голубовська // Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі : збірник наукових праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 23 квітня 2015 р.) / за ред. проф. К. Я. Климової. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – С. 97–101.
8. Голубовська І. В. «...Заглядає в шибку казка сивими очима» : Василь Симоненко й розвиток української дитячої літератури (до 75-ї річниці поета) / І. Голубовська // Науково-дослідна робота майбутніх педагогів з проблем культури української мови та методики її викладання в закладах освіти : наук.-мет. зб. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2010. – С. 37–41.
9. Голубовська І. В. Значення прози Михайла Коцюбинського для становлення української дитячої літератури / І. Голубовська, А. Латка // Шляхи вдосконалення мовної компетенції сучасного педагога : матеріали регіональної наук.-метод. конф., 27 березня 2008 р. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 71–74.
10. Голубовська І. В. Критика антипедагогічної освітньої системи в оповіданнях Івана Франка / І. Голубовська // Волинь-Житомирщина : історико-філол. зб. з регіон. проблем. – 2006. – № 16. – С. 230–234.
11. Голубовська І. В. Марія Пономаренко – дітям / І. Голубовська // Кожному мила своя сторона / упор. Л. Бондарчук та ін. – Житомир : Журфонд, 1997. – С. 129–131.

12. Голубовська І. В. Місце курсу дитячої літератури у системі гуманітарної підготовки майбутніх учителів початкових класів / І. Голубовська // Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін : зб. наук.-мет. праць / за ред. О. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2004. – С. 131–134.
13. Голубовська І. В. Основи літературознавства : навч.-метод. посібник для студентів нефілологічних спеціальностей / Ірина Голубовська. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2008. – 60 с.
14. Голубовська І. В. Проблема гармонії людини й природи в «дитячій» прозі Григора Тютюнника / І. Голубовська // Лінгводидактичні аспекти фахової підготовки майбутнього вчителя : зб. наук. праць : мат-ли VI Всеукр. науково-методичного семінару викладачів і студентів, 27 березня 2014 р. / за ред. К. Я. Климової. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 73–78.
15. Голубовська І. В. «Суворий літописець епохи» : Панас Мирний і розвиток української дитячої літератури / Ірина Голубовська // Науково-дослідна робота з проблем української філології і лінгводидактики : мат-ли III студ.-викл. науково-методичного семінару. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 35–39.
16. Голубовська І. В. Тарас Шевченко й розвиток української дитячої літератури (до 195-ї річниці поета) / І. Голубовська // Студентські наук. дослідження з актуальних проблем лінгводидактики : матеріали студ.-виклад. науково-методичного семінару. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 37–41.
17. Голубовська І. Трагедія маленьких українців у збірці Євгена Гуцала «Діти Чорнобиля» (до 80-річчя письменника) / І. Голубовська // Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах. – Там само. – С. 90–93.
18. Голубовська І. В. Українська народна казка на уроках читання в початковій школі / І. Голубовська, Ю. Загурська // Творча особистість учителя як передумова інноваційних процесів у початковій школі : збірн. наук. праць Всеукр. наук.-пр. конф. / відп. ред. В. Тарасов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2004. – С. 149–152.
19. Голубовська І. В. У пошуках життєвої мудрості : казка Лесі Українки «Біда навчить» / І. Голубовська // Проблеми і перспективи формування лінгвокультурної особистості засобами рідного слова. – Там само. – С. 27–30.
20. Голубовська І. В. Художнє відтворення трагедії сирітства в «дитячих» оповіданнях Бориса Грінченка / І. Голубовська // Проблеми філології в педагогічному дискурсі : зб. наук. пр. : за мат-ми семінарів, проведених Експер.-тем. центром навч. та наук.-досл. діяльності ЖДУ ім. І. Франка в 2012 – 2013 н. р. / за ред. К. Я. Климової. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – С. 105–109.
21. Голубовська І. В. Шевченкове слово на уроках читання в початковій школі / І. Голубовська // Волинь-Житомирщина : історико-філол. зб. регіональних проблем. – 2010. – № 21. – С. 282–290.
22. Голубовська І. В., Гордієнко О. А. Формування професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до вивчення творів зарубіжних письменників на уроках літературного читання / І. В. Голубовська, О. А. Гордієнко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2016. – Випуск 2 (84). – С. 20–25.
23. Іноземна література для дітей : хрестом. для студ-тів заоч. форми навч., які здоб. освіт.-кваліф. рів. «Спеціаліст» : 7.010102 Початкова освіта / укл. : І. Голубовська, К. Гаращук. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – 168 с.
24. «Ну що б, здавалося, слова...» : збірка творів студентів ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені І. Франка (до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка) / за ред. І. Голубовської. – Житомир, 2014. – 37 с.
25. Стебельце : збірка творів студентів навчально-наукового інституту педагогіки ЖДУ ім. І. Франка : до 160-річчя з дня народження Івана Франка / за ред. І. В. Голубовської ; худож. оформл. обкл. О. І. Дунєвої. – Житомир, 2016. – 34 с.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Модуль 1. Літературний процес. Фольклор та історія української дитячої літератури.....	4
Модуль 2. Українська дитяча література ХХ ст.....	16
Модуль 3. Зарубіжна дитяча література.....	37
Питання до екзамену з дитячої літератури	49
Творчі роботи студентів ННІ педагогіки.....	51
Короткий термінологічний словник.....	75
Тестові завдання.....	89
Список рекомендованої літератури.....	127
Список публікацій доцентів Голубовської І. В. та Гаращука К. В. із проблем дитячої літератури.....	129

Навчальне видання

ГОЛУБОВСЬКА Ірина Владиславівна,

ГАРАЩУК Кирило Володимирович

Дитяча література

Навчальний посібник